CENGİZ AYTMATOV

BÜTÜN ESERLERİ : 4

CEM YAYINEVİ
DÜNYA ÇOCUK KLASİKLERİ

deniz kıyısında koşan ala köpek

YİRMİNCİ YÜZYIL KLASİKLERİ

CENGİZ AYTMATOV

BÜTÜN ESERLER

IV. CİLT

DENİZ KIYISINDA KOŞAN ALA KÖPEK

(UZUN ÖYKÜ)

Çeviren : M. Ethem Gözlü

CEM YAYINEVİ

Dizgi: Metin Dizimevi
Baskı: Bahar Matbaası
Birinci Basım
İstanbul, 1977

UÇSUZ-BUCAKSIZ OKYANUSTA DÖRT KİŞİ ÜZERİNE

Cengiz Aytmatov'un son uzun öyküsünde neler anlatılıyor?

İlk bakışta çalışma ve yaşam deneylerinin kuşaktan kuşağa aktarılışı anlatılır. İçinde Nivih oymağından üçü büyük, biri çocuk dört kişinin bulunduğu bir kayık, yetişme çağı gelmiş bulunan on bir-on iki yaşlarındaki bu oğlan çocuğunun denize alışması ve zor bir meslek olan fok avcılığını öğrenmesi amacıyla denize açılır. Avlanma yerine varıncaya değin Orhan Dede, Kirisk adındaki çocuğa açık denizde yön bulmayı, kayalar arasında fokları seçebilmeyi öğretir. Hattâ çocuk ilk seferinde fokları kayalardan ayırt edemeyince sandalı aynı yere ikinci kez yanaştırır...

Evet, isteyen öyküyü böyle okuyabilir. Fakat, öyle sanıyorum, geniş kapsamlı, fikir içerikli bir sanat türü olan öykünün en tanınmış örnekleriyle şiirsellik ve yeryüzünü anlatış bakımından boy ölçüşebilecek güçteki bu öyküden, derin anlamlı bir felsefe yapıtı olarak söz etmek daha doğru olur.

Marquez'in romanı «Yüzyıllık Yalnızlık»ı ele alalım. Bir meseldir bu yapıt, ama eleştirmenlerin adlandırdıkları gibi «son vahiy» cinsinden bir mesel değildir bütünüyle. Yiğitçe bir uyarmadır aynı zamanda. Aytmatov'un öyküsü de özünde aynı uyarma niteliğini taşırken, insanoğlunun sarsılmaz mantığına, çeşitli durum ve sıkıntılara katlanışındaki direncine duyulan inancı vurgular.

Öykünün olumlu yanı, Cengiz Aytmatov'un, sözcüğün alışılmış anlamıyla, iyimser olmasında, yani hem coşku öğesi, hem de mutlu sonla yaşamayı desteklemesinde değildir. (Kirisk, Ala Köpek Dağı'na sağ, hattâ erkekleşmiş, kendi şarkısını söylüyor olarak döner.) Öykünün, insan kişiliğinin dramatik oluşumunu sergileyen bir menkıbe, iyiliğin kötülüğe üstün gelmesini gösteren bir mesel olarak benimsenebilmesi de önemli değildir bence. Burada önemli olan, insanoğlunu insanlaştırmanın, kendini harcayan bir özgecilik pahasına (aynı zamanda yoluyla) elde edilebileceğinin anlatılmasıdır. On iki yaşındaki bir çocuk uğruna üç yetişkin, saygıdeğer, yiğit insan ölümü göze almışlardır. Orhan Dede, Mılgun Amca ve çocuğun babası Emrayin ne umutsuzluktan, ne de dayanma güçlerinin tükenmesinden dolayı yaşamlarına son verirler. Tam tersine, bilinçli olarak, ecellerinden önce davranarak; asıl önemlisi de çocuğun, kimselerin gelip geçmediği, uçsuz-bucaksız denizden kurtulup kurtulmayacağını, okyanusu kaplayan yoğun sisin dağılıp dağılmayacağını, küçük fıçıdaki suyun çocuğun hayatta kalmasına yetip yetmiyeceğini, kavaktan oyulmuş kayığın Ala Köpek Dağı'na ulaşıp ulaşmayacağını bilmeksizin denize atarlar kendilerini.

Eğer bu insanlar çocuğun karaya ulaşacağını bile bile suyu içmekten vazgeçseler, ecellerinden önce ölmenin boşa gitmeyeceğini kesinlikle bilselerdi öyküde hiçbir dramatizm, hiçbir gerilim olmazdı. Mükemmellik, çılgınlık derecesine varan o ölümsüz yiğitlik de

kalmazdı böylece.

Öykü birçok bakımdan ilginçtir. Cengiz Aytmatov önceki yapıtlarında da dar çerçeveli ulusal sorunlara saplanıp kalmamış; küçük ülkesini anlatırken bile büyük, kalabalık, çok uluslu bir dünyaya açılmıştı.

Fakat bu sefer yaban ellere çevirmiş gözünü. Sonsuz bir okyanusta Lura adındaki bir ördeğin yuvasından oluşmuş bir kara parçasında, Ala Köpek Dağı çevresinde geçer olaylar. Yazar, uzlaşmayan iki doğa gücünün, denizle karanın boğuşmasını; insan aklıyla doğanın kör güçlerinin çarpışmasını düşündürecek biçimde anlatır bize.

Aytmatov dış koşulların değişmeyeceği, ancak insanda birtakım iç değişikliklerin olacağı bir ortamı tam bir isabetle seçmiştir. Ortam değişmez ama bu ortamda insanın iç evreni değişebilir.

Böyle bir konudan, Nivih'lerin yaşantısını anlatan ne güzel bir öykü çıkarılabilirdi! Okyanusun ortasında susuz kalmış insanların dayanma güçleri incelenir, aynı yazgıyı paylaşanların davranışları anlatılır, uçsuz bucaksız okyanus koşullarına uyarlanmış «babalar ve oğullar» özel sorunu üzerine felsefi bir tez hazırlanabilirdi. Ama öyküde bunların hiçbiri yok. Ne egzotizm, ne de yaşam betimlemesi denen şey. Egzotizm yerine hepimizin bildiği insanlar, yaşam betimlemesi yerine felsefe...

Şiirselliği bakımından Aytmatov'un öyküsü Hemingway'in «Yaşlı Adam ve Deniz»ine yakındır.

«Yaşlı Adam ve Deniz»de bitey ve direyin (bitkiler ve hayvanlar evreninin) betimlemesi önemli değildir. (Oysa yapıtta mükemmel betimlemeler vardır). Önemli olan insan ruhundaki sonsuzluğa, bitmezliğe sesleniştir.

Hemingway ve Aytmatov'un gerçekci mesellerini (ters bakımlardan da olsa) Saint-Exupery'nin masalımsı meseliyle kıyaslamak ilginç olurdu. İlk iki yazarda gerçekten yaşanabilir türden somut olaylar (Heming-

way'de hiç de çapraşık olmayan bir çerçeveye ustaca oturtulmuş, Aytmatov'da ise bir efsanenin renkli kılığına sokulmuştur) karada ve denizde olağan bir süreç içinde olup biterlerken, Exupery'de, tam tersine, yeryüzü insanlarının sorunlarını çözmek üzere Küçük Prens dünyayı ve altı küçük gezegeni dolaşarak bir kralla, bir ikbal düşkünüyle, bir sarhoşla, bir iş adamıyla, bir sokak feneri bekçisiyle, bir coğrafyacıyla görüşür. Exupery'de insan tiplerinin çeşitleri yatay bir kesitle ele alınırken Hemingway ve Aytmatov'da bu kesit dikey olarak, derinlemesine alınır. Son iki yazar değişik insan tiplerinin yaşayışlarını değil, sınırlı bir malzeme kullanarak, insanı ve insanlığı özdeşleyerek insan yaşantısının bir türünü, yani yaşamın özünü anlatırlar. (En azından Eduardessa Mejelaytisa'nın «İnsan» adlı yapıtını anımsarsak, bu, oldukça yaygın bir anlatış tarzıdır.)

«Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek»i bir yazın türüne sokmak zordur aslında. Bu bir menkıbe midir, mesel midir, yoksa efsane mi? Eğer menkıbeyse birtakım kehanetlere dönüşen bir menkıbedir. Bu kehanetler yalnız öykünün anlattığı olaylarda değil (çocuğun düşlerinin gerçekleşmesi gibi), bu olayların dışında, çağımızın gerçeklerinde de vardır.

Eğer bu bir meselse, yalnız bir kişinin manevî eğitimiyle, ona verilen öğütlerle ilgili değil, bütün insanlığın yazgısıyla ilgilidir.

Eğer bir efsaneyse belgelere dayanan bir gerçekçilikten daha az doğru değildir bu efsane. Aytmatov'un efsanesi yalnız gerçekçilik açısından değil estetik açıdan da incelenmeye değer. Özellikle zamanımızda gereklidir bu. Çünkü birtakım sanat kuramcıları sanat düzyazıları ile gazetecilik konusunu birbirine iyice karıştırır olmuşlardır.

Cengiz Aytmatov'un yeni öyküsü (yazın türü söz konusu değil artık) yaşamla ölüm, iyilikle kötülük, insanın varoluşunun önemi gibi insan yaşamındaki kök-

lü sorunların bizleri sürekli olarak heyecanlandıracağını kesin bir ansıtma gibidir. Ayrıca yazara göre bir yapıtta felsefe, öykü kahramanlarını yüksek konularda derin derin düşündürmekte değil; yazarın kendi düşünceleri bizimki ile karışarak, en çetrefil toplumsal sorunlarımızın çözümüne yöneldiğinde; Puşkin'in kendi zamanında formülleştirdiği, «Yolumuz bizi nereye sürüklüyor?» sorusuna kendisi için ve bizler için yanıt aramasında vardır. İyiliğin kötülükle, herşeye güç yetiren insan zekâsının ondan daha güçsüz olmayan doğa güçleriyle yaptığı o başlangıcı-sonu olmayan boğuşmaya karşın, bizi, hümanizmin üstün geleceğine inandıran, ahlaksal ve ruhsal ülküleri tutmaya zorlayan nedir? Yazar bu soruları doğrudan doğruya yanıtlamamakla birlikte öyküsünün yaşamayı destekleyen coşkusu, insanoğlunun olanaklarına ve gücüne olan inancımızı pekiştiriyor.

Şu anlatış yolu ne derece mümkün, bilmem ama, şiirinin gerçekle mecazî bir bağının olması, Aytmatov'un bir özelliğidir. «Ala Köpek» Öyküsünde, örneğin kahramanların yaşamak için verdikleri savaşım, sonunda kayığı bırakışları daha ayrıntılı, daha etkili biçimde anlatılabilirdi denilebilir. Çünkü denizde aç-susuz kalındığında balıkların göz çukurundan su çıkarıldığını, kabukluların yakalanıp yenildiğini biliyoruz. Fakat böyle «kılı kırk yaran» bir gerçekçilik, yapıtın temel öğesinden, yani kahramanların kayığı terketmeleri gerektiği bilincine varışlarından ve onların felsefesinden uzaklaştırırdı okuyucunun dikkatini. **İşte bir ölçüde koşullu «konvansiyonel» olma, yaşamsal önem taşıyan, somut durumları tek yanlı, bir kerelik bir olgu değil; evrensel bir tutum yapar, olaylara somut-olay-üstü bir anlam kazandırır. İşte bu koşulluluk, yapıt türünün kurallarına göre, yazarın mecazı sürdürmesini sağlar:** Orhan'ı rüzgar, Milgun'u dalga, Emrayin'i yıldız yapar; yani kahramanları, ölümlerinden sonra bile, sağ kurtulan Kirisk'e yardım eden güçlere dönüştürür. **Yal-**

nız yapıt türünün kurallarına göre değil, Avusturalya, Amerikan yerlisi ve Nivih boylarında görüldüğü üzere, **geçmişin efsane tasarımlarına uygun olarak da bu dönüşümler saptanmıştır.**

Aytmatov'un yeni uzun öyküsü onun öbür yapıtlarının, ilk sırada «Beyaz Gemi»nin doğal bir uzantısıdır. «Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek», coşkusu, insanlık adına yılmaz savaşımı, ahlâk yasalarının sarsılmazlığını pekiştirmesi bakımlarından «Beyaz Gemi»ye çok benzer.

Belli bir yaşa kadar her insan bu yasaların, uyulduğunda yapıcı, çiğnendiğinde ise cezalandırıcı, yıkıcı olan gücünü «Beyaz Gemi»deki Hamarat Mumun gibi tam olarak kavrayamaz. Yaşamın manevî yönünü hiç düşünmedikleri için, kendilerinin dar-çıkarcı yönelişleri sırasında başkalarının gerçek değerlerini, ülkülerini görmemekte direnerek, hattâ bundan kuşkuya bile düşmeyerek öykünün öbür kahramanına, gözü kapalı Orozkul'a benzeyen çok insan vardır. Fakat bu yasalar yaşarlar ve insanların bedensel ölümlerine karşın kuşaktan kuşağa aktarılırlar. Yazar «Gözünü aç!» diyor, bizim de gözümüze yeni bir evren açılıyor, bu yasaların özüne erişiyoruz. Eğer Orhan, Mılgun, Emrayin akıllarının belirlediği sınırı aşsalardı, bedensel ölümlerinden çok daha önce kendi değerlerini yitireceklerini, özlerini çürüteceklerini anlıyoruz. Artık biliyoruz ki, onların insan kalmalarının tek yolu yaşamın en bulanımlı anında bile insanlıklarını korumalarıdır. Tek seçenekleri vardır, ondan ötesi yanılgı olurdu.

Bütün insanlar için aynı şey geçerli değil midir? Aklın çizdiği sınırın ötesine giden yol bizi kaçınılmaz bir yozlaşmaya, vaktinden önce yok olmaya götürmez mi?

İşte Cengiz Aytmatov'un yeni öyküsünde bunlar anlatılıyor.

Viktor Levçenko

Vladimir Sangi'ye

Geceleyin, deniz kıyısı ayazının ve yoğun nemli havasının çöktüğü sahillerde—Ohotsk denizinin bütün kara ve su cephelerinde—sonsuzdan beri sürüp gelen, iki doğa gücünün savaşı vardı: Denizin saldırılarını önleyen kara ile durmadan saldıran dalgaların savaşı.

Dalgalar karanlıkta kayalara çarptıkça parçalanıyor, sanki acıdan kıvranıyordu. Denizin dayanılmaz vuruşlarına karşı koyan taş sertliğindeki toprak ise dalgalar dövdükçe inim inim inliyordu.

Yaratılıştan düşman güçlerdi kara ile deniz. Gecelerin geceleri, gündüzlerin gündüzleri doğurduğu çağlardan başlayıp, karanın ve denizin var olacağı bütün geceler, bütün gündüzler boyunca boğuşacaklardı.

Bütün geceler, bütün gündüzler boyunca...

Bir gece daha sona eriyordu. Denize açılıştan önceki gece...

Çocuk gözünü kırpmamıştı daha. Yaşamında ilk kez uykusu kaçıyor, ilk kez gözüne uyku girmiyordu. Ah, gün hemen başlasaydı da bir an önce denize açılsalardı! Fok postunun üstünde yatarken gecenin

sessizliğine kulak kabartıyor; dalgalar kıyılara vurdukça toprağın belli belirsiz titreyişini, denizin koyda kükreyişini, acı çekişini dinliyordu.

Oysa bir zamanlar bambaşkaydı dünya. Şimdi o günleri ne kimse bilebilir, ne de böyle bir değişikliğin olabileceğine aklı erer. Evet, sonsuz çağlar öncesinde Lura adında bir ördek yaşamasaydı, dünya başka türlü kurulacak; kara denize, deniz de karaya karşı böyle kinle boğuşmak zorunda kalmayacaktı. Gerçek şu ki, sonsuz zamanlar öncesinde doğada kara denen bir şey yoktu. Toprağın zerresi bile.. Yeryüzünü çepeçevre sular kuşatmıştı. Denizin karanlık uçurumlarından, dipsiz derinliklerinden, dönen burgaçlarından durmadan sular kaynaşıyordu. O çağların uçsuz-bucaksız denizler dünyasında dalgalar dalgaları kovalıyor, dalgalar bir engelle karşılaşmaksızın dört bir yana yayılıyordu.

Şu Lura ördeği—hani hepimizin bildiği, bugün bile başımızın üstünden sürülerle uçup giden bağırtlakların atası Lura—tek başına dolanıp duruyor, yumurtlayacak bir yer arıyordu. Yeryüzü yalnız sulardan oluştuğu için yuvasını örecek bir sap ot bile bulamamıştı.

Lura ördeği bağırıyor, yumurtasını tutamayıp denizin dipsiz derinliklerine düşüreceği korkusuyla çığlık üstüne çığlık atıyordu. Zavallı Lura nereye uçsa su, her yer su. Ne kıyısı, ne başlangıcı, ne sonu olan su... Kanat sallamaktan yorulmuştu, koca dünyada yuvasını yapacağı bir avuç toprak yoktu.

O zaman denizin üstüne kondu, göğsünden yolduğu bir tutam tüyden kendine bir yuva yaptı. İşte bu yüzen yuvadan ilk toprak oluşmaya başladı. Toprak genişledikçe genişledi, çeşitli canlı yaratıklar ardıardına ortaya çıktı. Bu yaratıklar arasından insan

denen varlık hepsini geçti; kayakla karlarda gezmesini, kayıkla denizlerde yüzmesini öğrendi. Karada yaban hayvanı, denizde balık avladı, karnını doyurdu, üredi...

Sonsuz denizler ortasından karanın çıkmasıyla yaşamın bu derece güçleşeceğini nerden bilecekti Lura ördeği? Evet, kara çıkalı beri denizin dinginliği sona ermişti. O günden beri deniz karaya, kara denize karşı çarpışıyor işte. İnsanoğlu da karayla deniz, denizle kara arasında didinip duruyor. İnsanın toprağa daha çok bağlı olduğunu bilen denizin onu sevmemesi işte bu yüzdendir...

Sabah olmak üzereydi. Bir gece daha sona eriyor, bir gün daha doğuyordu. Ağzından çıkardığı boz buğular arasından bir geyiğin dudaklarının görünmeye başlaması gibi, kuduran denizin karayla birleştiği kıyılar da gittikçe ışıyan sabahın loşluğunda yavaş yavaş seçilmeye başlamıştı. Ağzından buğu saçıyordu sanki deniz. Karayla denizin birleştiği yerlerde soğuk zerrelerden oluşmuş bulutlar uçuşuyordu; kıyıları gümbürtüyle, durmaksızın dövüyordu dalgalar.

Ardı arası kesilmeyen bir boğuşmaydı bu. Dalgalar sahillere birbirinin peşinden çullanıyor; yıkanmış kumların oluşturduğu soğuk sert toprağa, yosun bağlamış kaygan kayalara olanca güçleriyle çarparak göklere yükseliyordu. Sonra, güçleri tükenmişcesine geriliyorlar, ardlarında hemen sönen köpükler, kokuşmuş deniz otları bırakarak denize doğru çekiliyorlardı.

Arada bir dalgalarla birlikte kıyıya buz parçaları da vuruyordu. Kimbilir, okyanusun hangi bahar köşesinden kopup gelen bu buzlar kumların üstünde bir süre çaresiz, yabansı, yadırgılı, duruyorlar; sonra

yeni bir dalganın sürükleyişiyle denizin kucağına dönüyorlardı.

Karanlık yok oldu, sabahın aydınlığı doldu sahillere. Toprağın girinti çıkıntıları, denizin maviliği yavaş yavaş belirmeye başladı.

Gece fırtınasının ayaklandırdığı dalgalar ak yeleli diziler halinde kıyılarda parçalanırken, deniz, göz alabildiğine uzanan enginlerde kurşun donuğu çalkantılarla gittikçe yatışıyor, durgunlaşıyordu.

Ala Köpek Koyu'nun bir ucundan denize uzanan kayalık bir dağ, çevrenin en çok göze çarpan dağı, uzaktan bakılınca gerçekten deniz kıyısında koşan kocaman bir ala köpeğe benzetilebilirdi. İki yanını tüy biçimi bürüyen alaca bulaca ormanlarıyla; başının üstünden yazın sıcak günlerine değin kaybolmayan, sarkık kulak görünümündeki kar örtüsüyle; gene çukur bir yere dolduğu için erimeyen, kasığında beyaz bir benek gibi duran kar lekesiyle denizden, karadan, her yerden görünürdü Ala Köpek Dağı.

İşte buradan, Ala Köpek Dağı'ndan, güneş iki kavak boyu yükseldiğinde denize bir Nivih kayığı açıldı. Kayıkta üç erkekle bir de oğlan çocuğu vardı. Erkeklerden daha genç ve dinç görünen ikisi küreklerin başına oturmuştu. Ağzındaki ağaç pipoyu çalımlı çalımlı tüttüren üçüncü adam, en yaşlıları da kayığın kıçında dümen kullanıyordu. Yüzünün rengi kahverengiye çalan, cılız, gırtlağı çıkıntı yapmış ihtiyarın özellikle boyun derisi öylesine buruşuktu ki, ilk bakışta bütün suratı dilim dilim kesilmiş sanırdınız. Yaşlı adamın iri elleri de bütün görünüşüne uygundu; parmak eklemleri şişmişti, derisi çatlaklarla, kırışıklarla kaplıydı. Saçları derseniz, kırlaşmış, hemen hemen ağarmaya yüz tutmuştu. Yüzünde ilk göze çarpan şey ise pamuk gibi ağarmış kaşlarıydı.

Adamcağız, yaşam boyu denizin parlak yüzüne bakmaktan olacak, kızarık, yaşaran gözlerini sürekli kısıyor, sanki gideceği yeri görmeden yönetiyordu sandalı. Kayığın öbür ucunda ise çocuk oturmaktaydı. On bir-on iki yaşlarında, kara gözlü bir çocuktu bu. Kayığın ta ucuna çulluk kuşu gibi tünemiş, ikide bir kürek çekenlere kaçamak bakışlar fırlatıyor, kayığı sallayıp somurtkan ihtiyarı çileden çıkarmasın diye oturduğu yerde kıpırdamamaya çalışıyordu.

Öylesine coşkuluydu ki... Burun delikleri açılıp açılıp kapanıyordu. Sevincinden bütün gizli çilleri yüzüne vurmuştu. Annesinden geçme bir özellikti bu, annesi de bir şeye sevinince yüzü çil çil olurdu.

Kirisk sevinmekte çok haklıydı. Çünkü denize açılışları onun için, onun avcılık mesleğine geçişi içindi. O yüzden çulluk gibi başını sağa-sola fırt fırt döndürüyor, çevresinde olan-biten her şeyi ilgiyle, sabırsızlıkla izliyordu. İlk kez oymaklarının büyük avcı kayığıyla açık denize çıkmış, ilk kez gerçek avcıların arasına katılmıştı. Deniz hayvanı avlayacakları adalara bir an önce ulaşabilmek için oturduğu yerden doğrulup kürek çekenleri acele ettirmek hattâ küreklere kendisi oturup bütün gücüyle asılmak için can atıyordu. Ama böyle çocukca isteklerin ağırbaşlı insanlara gülünç gelmesinden korkuyor, bundan ötürü kendini ele vermemeye çalışıyordu. Hoş, pek de başaramıyordu ya... Mutluluğunu nasıl gizleyebilirdi ki! Esmer, körpe yanaklarını, alev gibi bir kırmızılık kaplamıştı. En başta da çocukca saf, çabuk inanan, ışıl ışıl gözleri ruhunu dolduran sevinci, coşkuyu açığa vuruyordu. İlerde deniz, ilerde av bekliyordu onu!

Orhan adındaki ihtiyar çok iyi anlıyordu onun bu

durumunu. Gözünün bir ucuyla kayığın yönünü ayarlarken, bir ucuyla da heyecandan yerinde duramayan çocuğun davranışlarını gözlüyordu. Ah, çocukluk böyledir işte!.. Ne hoştur o günler! Ama şimdi ona biraz yüz verse olmaz. Dudaklarının çökük köşelerinde beliren gülümsemeyi yarı sönmüş piposunu üst üste çekerek bastırdı. Güldüğünü gösteremezdi, buraya eğlenmeye gelmemişlerdi çünkü. Bir çocuğun deniz avcılığına başlaması söz konusuydu. Sonu denizde bitecek olan bir başlangıçtı bu. Deniz avcılığından daha zor, daha tehlikeli bir iş bulunmadığına göre deniz avcısının yazgısı da böyleydi. Küçüklükten alışılmalıydı mesleğe. Onun için eskiler: «Akıl gökten, beceri küçüklükten» derlerdi. Bir de, «Kötü avcı oymağa yük olur» diye bir söz vardı. Bunlardan çıkan şu ki, bir erkeğin kazanç getirebilmesi mesleğe küçük yaştan iyi başlamasına bağlıydı. İşte şimdi Kirisk'in de denize açılma çağı, balıkçılık öğrenme zamanı gelmişti.

Bugünkü deniz yolculuğunun, geleceğin avcısı, ekmek kazanıcısı Kirisk onuruna yapıldığını herkes, Ala Köpek Dağı eteğindeki Deniz Kızı Oymağı'nın bütün insanları biliyordu. Gelenekti bu, oymakta erkek doğan her çocuk, deniz onu tanısın, o da denize saygı duysun diye küçüklükten başlayarak denizle dost olmaya zorlanırdı. O nedenle, büyüklerin küçüklere karşı borçlu olma geleneğine uyarak, oymağın en saygıdeğer yaşlısı Orhan ile en iyi iki balıkçısı — Kirisk'in babası Emrayin ve babasının amca oğlu Mılgun — böyle bir sefer düzenlemişlerdi. Gerek başarılarda, gerekse başarısızlıklarda, çocuk, yaşam boyu denizle içli-dışlı olacaktı artık.

Kirisk adındaki bu çocuk — dudaklarında henüz anne sütü koksa da, sonunda adam olup olmayaca-

ğı bilinmese de — kayıktakiler bir gün yaşlanıp elden-ayaktan düşünce belki oymağa destek olacak, oymak halkını besleyecekti. Nesilden nesile geçen, babadan oğula kalma bir görenekti bu. Yaşam bunun üstüne kurulmuştu.

Ama kimse açıkça konuşmaz, başkalarına sözünü etmezdi. Herkesin kendine sakladığı bir düşünceydi bu. O nedenle Ala Köpek Koyu kıyısında oturan Deniz Kızı Oymağı'nın insanları Kirisk'in ilk ava çıkışı olayına özel bir ilgi göstermediler. Tam tersine, bir çocuğun büyüklerle denize açılmasını görmezlikten gelmeye çalıştılar. Sanki ciddiye almaya değmez bir olaydı bu.

Çocuğu yalnızca annesi uğurladı; o da yapılacak seferden tek söz bile etmeden, koya bile inmeden... Kadıncağız oğlundan ayrılırken denize değil de ormana doğru bakıyordu. «Hadi, yolun açık olsun, oğlum. Odunların kurusunu seç. Ormanda yolunu yitirme sakın!» dedi. Kadın oğlunun nereye gittiğini cinlerden saklayıp onu kötü ruhlardan korumağa çalışıyordu bunları söylerken. Üstelik kocasına da ağzını açıp bir çift lâf etmedi. Oğlunun yanında giden babası değildi de, bir yabancıydı sanki. Burada da amacı Emrayin ile Kirisk'in baba-oğul olduklarını cinlerden gizlemekti. Cinler baba ile oğulun birlikte ava çıkmalarından hiç hoşlanmazlardı. İnsanlara kötülük yapmak için hep fırsat kollayan şeytanlar, birbirine yakın iki insandan bir tanesi yaşam boyu bir daha ormana gidemesin, bir daha denize açılamasın diye ötekini öldürebilir, elden-ayaktan düşürebilirdi.

Kirisk büyümüştü artık, cinlerden korkusu kalmamıştı. Oysa annesinin ödü patlıyordu. Çocuğu küçük bulup bir zarar verecekler, hastalık, sakatlık ge-

tirecekler diye oğlunun üstüne titriyordu. Öyle ya, sakat kalan bir çocuk ne işe yarar, nasıl avcılık yapardı? Çocuklar küçükken onları cinden, şeytandan sakınmak gerekiyordu; büyüyüp adam olunca kendilerini korurlardı nasıl olsa. O zaman cinler onlardan kaçarlardı.

Anne ile oğul işte böyle uğurlaştılar. Üç günlük deniz yolculuğuna azık hazırlayan kadın, sanki onların nereye gittiklerini bilmiyormuşçasına, başını döndürüp denize bakmaz, kocasına bir çift lâf söylemeden sessizce dururken, bu suskunluğunda korkusunu, umudunu, iyilik dileklerini saklıyor; oğlunun başına kötü bir şey gelmesinden korktuğundan, cinler içinden geçenleri sezmesinler diye kaygısını dışa vurmamaya çalışıyordu.

Anne koya inmeden geriye döndü; oğlu ise, annesi böyle bir günde üzülmesin diye görünmeyen cinlerden gizlenmek için çalıların arasından dolanarak, geride bıraktığı izleri silerek, hayli ilerlemiş olan büyüklerin arkasından seyirtti.

Çok geçmeden de yetişti onlara. Adamların ellerinde yükler, tüfek ve başka gereçler olduğundan ağır ağır yürüyorlardı. Oymağın yaşlısı Orhan Dede en önde; sakalı, uzun boyu, geniş omuzlarıyla hemen tanınan babası Emrayin ortada; çarpık bacaklı, kütük gibi tıknaz, yuvarlak gövdeli Mılgun ise en gerideydi. Üçünün de sırtında, denizin soğuğuna, suların ıslatmasına karşı onları koruyan, hayvan derisinden yapılma eski giysiler vardı. Annesinin çocuğu çoktandır böyle bir sefere hazırlamasından dolayı, Kirisk'in urbası ötekilerinkinden daha düzgün görünüyordu. Deri çizmesinin, kürk ceketinin kenarları ince işlemelerle süslenmişti. Oysa denizin nesine böyle şeyler? Anne yüreği işte...

Kirisk arkadan yetişince Mılgun alaylı alaylı takıldı :

— Ah, biz de seni gelmeyecek sandıydık. «Annesi elinden tutup eve götürmüştür.» dedik aramızda.

Kirisk şakadan hayli alınmıştı.

— Neden götürecekmiş? Siz beni ne sanıyorsunuz?

— Hey, sen şakadan hiç anlamaz mısın? Dur, küsme hemen. Denizde birbirimizle konuşmazsak kiminle konuşacağız? Al, sen de şu tüfeği taşı bakalım.

Böyle diyerek elindeki tüfeğin birini ona verdi, Kirisk'in yüreği ılık bir minnet duygusuyla doldu.

Geriye, ağırlıklarını kayığa yükleme, sonra da denize açılma kalmıştı.

Bu biçimde denize doğru yürüyüşlerini sürdürdüler. Eğer şansları açık gider, köye iyi bir avla varırlarsa, dönüşleri başka türlü olacak, küçük avcı onur kazanacaktı. Köyde şenlikler düzenlenecekti o zaman. Derinliklerinde güçlü, gözü pek avcıların avlanması için balıklar, hayvanlar üreten denizin cömertliği üstene şarkılar söylenecekti. Soylarının anası olan Deniz Kızı yüceltilecekti bu şarkılarda, Akçaağaçtan yapılma tokmakların dövdüğü, kütükten oyulmuş davullar gümbürder, herkes çılgınca dans ederken oymağın şamanı — en bilge kişisi — Toprak ve Su'ya köyün yeni avcısı Kirisk'i anlatacaktı. Evet, şaman Toprak ve Su'yla onu konuşacak, dualar okuyacak, Toprak ve Su'yun ona cömert davranmalarını, onun iyi bir avcı çıkarak karada ve denizde şansının her zaman açık gitmesini, getirdiği avları küçükler, yaşlılar arasında eşit biçimde dağıtacak büyüklüğe erişmesini dileyecekti. Bundan başka, bilge şa-

man, Kirisk'e birçok çocuk vermesi, çocuklarının uzun ömürlü olması, Deniz Kızı soyunun çoğalıp üremesi için yalvaracaktı, Toprak ve Su'ya.

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Sıcak karnın yaşam verdi bize,
Sıcak karnın bizi deniz kıyısında doğurdu,
Sıcak karnın en iyi yer bizim için.
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Ak memelerin fok başı gibi iri,
Ak memelerin denizde emzirdi bizi.
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Karnın yeniden çiçeklensin,
Soyun yeryüzünde üresin diye,
Erkeklerin en güçlüsü gelecek sana...

İşte herkes dansedip eğlenirken böyle şarkılar söylenecek şenlikte. Kirisk için bir de büyü yapılacak. Böylece Kirisk'in avcılık yazgısı gökteki yıldızlardan birine bağlanacak delice danseden şaman tarafından. Çünkü her avcının koruyucu bir de yıldızı vardır. Ama Kirisk'in yazgısının hangi yıldıza bağlanacağını kimse bilmez. Yalnız şamanın kendisi, bir de koruyucusu yıldız bilir. Gökte de yıldız öylesine çok ki!

Elbette Kirisk'in annesiyle kızkardeşi herkesden çok coşacak, şarkı söyleyecek, dans edecekler. Babası Emrayin'in şimdi gerçek oğlan babası olduğu duyurulacak oymak halkına; Emrayin bundan övünç duyacak, gurur duyacak. O güne değin baba değildir Emrayin. Hoş, denizde babalık-oğulluk yoktur; herkes eşittir ve avcılar-başına bağlıdırlar. Avcı başı ne derse o olur. Babalar karışmaz, oğullar sızlanmaz. Görenek böyledir.

Belki de küçükten beri hep birlikte oynadıkları Muzluk kız da sevinecek bu işe. Şimdilerde onunla daha az oynuyorlar. Ama bundan böyle hiç oynayamayacaklar, çünkü avcılar oyun oynamaz.

*

Kayık dalgalara bata çıka ilerliyordu. Ala Köpek Koyu gerilerde kalmıştı. Uzun Burun'u geçip açık denize çıkınca, burada dalgaların körfezdekilerden daha küçük olduğunu gördüler. Dalgalar düzgün aralıklarla, aynı boyda kalkıp kalkıp iniyordu. Böylesi bir denizde sandal daha hızlı yüzerdi.

Ulu bir kavak ağacından oyulmuş bulunan kayık çevik, düzgün atılışlarla ilerliyordu. Dümenin yönetimine kolayca uyuyor, dik dalgalarla yan dalgalar arasında yalpalamadan kayıyordu.

Çoktan sönmüş piposunu ağzından düşürmeyen Orhan Dede, sandalın bu sarsıntısız yüzüşünden öylesine hoşnuttu ki, ona sorarsanız yarı yarıya buzlu suya gömülerek ilerleyen sandal değil, kendisiydi; iskarmozların biteviye gıcırtıları, küreklerin ölçülü vuruşları arasında yüzen oydu; dalgaların çarpışından hafif hafif sarsılarak, kaburgasıyla suyu yararcasına atılıp göğsüyle esnek dalgaları iten oydu. Sandalın devinmeleriyle bütünleşmişlik duygusu aklına tuhaf düşünceler getiriyordu. Hoşnuttu kayığından, hem de çok hoşnut. Beş kişinin baş edemeyeceği ulu bir kavağı el birliğiyle devirmişler, kendisi onu yontup tomruk yapmış, üç yaz kurumaya bıraktıktan sonra içini oymuştu. Yaşamında yaptığı kayıkların en iyisi olacağını daha o zamandan biliyordu. Bir yandan da şöyle bir hüzün kaplamıştı içini:

Ya bu kayık yaptıklarının sonuncusu olursa? Yaşamaya doymamıştı daha. Kulakları işittiği, gözleri gördüğü sürece birkaç kayık daha oymak, uzak deniz avcılığına çıkmak istiyordu.

Bu düşünceler arasında içinden kayıkla konuşmaya başladı: «Seni severim, sana güvenirim, güzel kayığım. Denizin huyunu, denizin dilini bilirsin; gücün bundadır senin. Yaptıklarımın içinde en çok değer verdiğim, en beğendiğim sensin. İki denizayısı ile bir de fok sığar içine. Bize şans getiriyorsun, o yüzden seviyorum seni. Yalnız ben değil, avımızın ağırlığı altında ezildiğin, kenarlarına değin suya batarak, içine sular dolarak iskeleye yanaştığın zaman seni hepimiz seviyoruz. Böyle avlar sonunda seni karşılamak için herkes kıyıya koşar. Ben ölürsem av hayvanı bakımından zengin denizlere açılmaktan hiç bıkma. Ben ölürsem genç, güçlü yiğitlerle çık sefere. Uçta oturan şu delikanlıyı görüyorsun ya, onun büyümesini bekle, onunla birlikte uzak-yakın denizlere git. Şimdi bakma sen ona; karada değil de denizde bulunmasına kızan, bir çırpıda koşup işleri bitirmeye can atan, o yüzden yerinde kıpır kıpır kıpırdanan bu çocuğa aldırma. Toydur daha, bizimle denize ilk çıkışıdır. Ama iyidir, zamanla alışır. Bizden sonra uzun yıllar yaşayacak. Babası Emrayin'e çekerse mankafa değil akıllı bir adam olur. Emrayin şimdikiler arasında belki en iyi avcı. Hamarat, dayanıklı delikanlı. Bir zamanlar ben de onun gibiydim. Gerçekten öyle. Kadınlar severlerdi beni, yaşam bitmeyecek sanırdım. Bunun böyle olmadığı sonradan anlaşılıyor; gençlere sorarsan, Emrayin ile Mılgun bile aynı şeyi söylerler. Ne yapalım, günü gelince anlayacaklar. Bak, ne güzel kürek çekiyorlar! Birbiriyle uyumlu, güvenilir, yorulmak bilmez bir çift...

Kayık sanki kendiliğinden, kayarcasına yürüyor. Oysa hiç de öyle değildir. İnsan sandalda kollarıyla yürür. Durmadan kürek çekmezsen bitmez bu yollar. Bugünü ele alalım, akşama Üçüncü Meme'ye varıncaya deyin durmak-dinlenmek yok. Yarın da sabahtan akşama dek yorulacağız. Gidişin bir de dönüşü var. Bazan birinin, bazan ötekinin yerine geçeceğim. Bütün gün kürek çekmeye can mı dayanır? Ama bir de bol avla dönersek, gör sen o zaman bayramı!

Beni işitiyor, beni anlıyor musun, sevgili kayığım? Bizi büyük av yerimize, Üç Memeler'e ulaştıracaksın değil mi? İşte onun için gidiyoruz şimdi. Adadaki yataklarında fokları bulacağız. Yakında döl dökümü var, bütün ayıbalıkları sürülerle toplanırlar.

Beni anlıyorsun, değil mi, kayığım? Sen daha denizi bilmezken, ormanda ulu bir kavağın karnında yatarken konuşurdum seninle. Seni kavağın karnından ben doğurttum, şimdi birlikte yüzüyoruz.

Ben bu dünyadan gidince, unutma, denizlerde yüzerken ansı beni...»

Kıyıdaki baş nirengi noktası Ala Köpek Dağı'ndan açık denize doğru düz bir rota tutturmuş olan Orhan Dede bunları düşünüyordu. Ala Köpek Dağı'nın olağanüstü bir özelliği vardı. Denize açılan herkesin söylediğine göre, açık havalarda kayalık tepe sahilden uzaklaşıldıkça yükselirdi göklere doğru. Sanki efendilerinin izinden ayrılmak istemeyen ala bir köpeğe benzerdi. Ufukta görünür dururdu hep, sonra denizin tümsekliği arkasında birden gözden silinirdi. Ala Köpek'in eve döndüğünü, yani karanın çok uzaklarda kaldığını söylerlerdi o zaman...

O zaman Ala Köpek Dağı'nın nerede kaldığını

iyi ansımak, rüzgârın yönünü, tepeye göre güneşin duruş açısını, durgun havalarda bulutların yerini unutmamak gerekir. Engin denizde yolunu yitirmemenin tek çaresi üç adalara varana değin Alaca Köpek'in bulunduğu yeri akılda tutmaktır.

Hemen hemen bir günlük mesafedeki adalara yönelmişlerdi bugün de. Sonsuz denizin ortasında birdenbire ortaya çıkan, kayalık, ıssız, minicik üç adaydı bunlar. Sipsivri birer memeye benzedikleri için de Küçük, Orta Büyük Meme diye adlandırılmışlardı. Eğer daha öteye gidilecek olursa adını bile bilmedikleri, uçsuz-bucaksız bir okyanus gelirdi. Kimsenin uğramadığı bu ulu deniz, dünyanın yaratıldığı çağlardan, Lura ördeğinin yuva yapmak için dönüp dolaştığı, ama bir avuç toprak bile bulamadığı zamanlardan kalma, kendi içinden oluşmuş bir sonsuzluktu. İşte okyanusla denizin sınırındaki bu adalarda bahar günleri ayıbalıklarının yatakları bulunur. Yolculuklarının amacı oraya varmaktı.

Kirisk denizin görüntüsü karşısında afallamıştı. Deniz, Ala Köpek Dağı'nın sarp yamaçlarında oynarken, kıyı göllerinde sandalla yüzerken gördüğünden çok ayrıydı. Körfezden açıldıklarında iyice anladı bunu. Gittikçe yayılıp genişleyen, gözün alabildiği tüm alanları kaplayan, sınırsız, uçsuz-bucaksız, yepyeni bir evren oluşturan, tâ enginlerde gökyüzüne karışan bir sonsuzluktu deniz.

Böyle bir görüntüyle karşılaşmayı hiç beklemediğinden çocuğun aklı başından gitti. Çevresinde devinip duran sudan, ansızın dirilip gene apansız ölen dalgalardan, altta iç ürpertici karanlık bir uçurum ile, üstte durmaksızın yer değiştiren, erişilmez yükseklikteki uçucu bulutlardan başka bir şey görünmüyordu. Kışı-yazı olmayan, deresi-tepesi bulun-

mayan, yalnız dalgalardan ve sudan oluşan bambaşka bir dünyaydı burası.

Bir uçtan öbür uca bütün evreni kaplamıştı deniz.

Dalgalara bata-çıka ilerliyordu sandal. Büyük bir av bekleyişi içindeki çocuk seviniyor, çevresiyle oyalanıyordu. Ama suda, suyun üstünde gördüğü her şey beklediği daha önemli olayların ivecenliğiyle fazla dikkatini çekmiyor, bayram şenliğine çıkmış bir çocuğun savrukluğuyla unutulup gidiyordu. Başka bir zaman olsa, ışığın deniz yüzeyindeki bitmez-tükenmez oyunu, renklerin soluk mor ve acı yeşilden kayığın gölgesinde koyu bir karanlığa dönüşümü ilgisini çeker; kayığın yakınlarında görünüveren tuhaf balıklara, bunlarla aynı sürü içinde karıştıktan sonra ürküp kaçacakları yerde, korkudan bir araya toplanan, sonra sudan dışarı sıçrayıp bir süre havada asılı kalarak sonra sırt üstü denize düşen som balıklarına bakar bakar gülerdi.

Kirisk'in fazla aldırdığı yoktu, saçma buluyordu bunları. Onun tüm istediği bir an önce adalara varmak, bir an önce işe koyulmaktı.

Ama çok geçmeden ruh durumu değişmeye, pek belli etmese de, bir tuhaflık duymaya başladı. Sandal kıyıdan uzaklaştıkça, özellikle Ala Köpek'in tepesi denizin koyu tümseği arkasında yavaş yavaş gözden silindikçe denizin içinden fışkırıyormuş hissini veren, belirsiz bir korku sardı benliğini. Çevresini kuşatan sınırsız suyun karşısında güçsüzlüğünü, savunmasızlığını, daha doğrusu hiçliğini seziyordu gittikçe.

Bu onun için yeni bir duyguydu. Yamaçlarında korkusuzca koşup oynarken, tepesinden, pek uysal görünen denizi seyrederken, Ala Köpek Dağı'nın ne

işe yaradığını hiç düşünmemiş, değerini bilememişti. Sarsılmaz kütlesiyle yerinde dimdik yükselen Ala Köpek'in ne denli iyi, ne denli güçlü olduğunu yeni yeni anlıyordu.

Şimdi anlıyordu karayla denizin arasındaki büyük ayırımı. Karadayken kara düşünülmez, ama denizdeyken denizi unutamazsınız; aklınızda başka şey varken gene hep onu düşünürsünüz. Bu buluş çocuğun rahatını kaçırdı. Denizin hep kendini düşündürmesinde çözülemeyen, etkisinden sıyrılınamıyan, insanı ezen bir giz saklıydı.

Oysa büyükler sakindiler. Emrayin ile Mılgun, sanki ikisi bir kişiymiş gibi, düzgün, uyumlu vuruşlarla çekiyorlardı kürekleri. Dört kürek birden suya dokununca yumuşak, sürekli bir devinimle itiyordu kayığı. Ama bu da kürek çekenlerin sürekli çalışmalarını, durmadan eğilip kalkmalarını gerektiriyordu. Her ikisi de çocuğa sırtları dönük oturmuşlardı. O yüzden Kirisk onların kamburlaşıp düzleşen gergin omuz başlarından başkasını görmüyordu. Çıt çıkmıyordu kimseden. Arada bir babası: «Ee, işler nasıl?» dercesine geriye dönüp bakarak, sakallı yüzüyle oğluna bir gülücük gönderiyordu.

Büyüklerin kendilerine güvenli sakin çalışmalarıyla yolculuk sürüp gitmekteydi. Dümende oturan, durmadan piposunu emen Orhan Dede'nin özellikle serinkanlı bir görünüşü vardı. Herkes kendi işine koyulmuştu. Kirisk bu arada iki kez, birisinde babasının, ötekinde de Mılgun'un küreklerinden birini alarak çekmeyi denedi; her ikisinden de büyük bir anlayış gördü. Ama çok sürmedi kürekçiliği; hem sandal, hem kürek ona büyük geldiğinden, küreğe iki eliyle birden yapışıp döndürdüyse de, çok geçmeden bıraktı. Kimse ona acımış görünmedi, kimse

beceriksizliğini yüzüne vurmadı. Sessiz bir çalışma içindeydi herkes.

Ala Köpek görünmez olunca birden canlandılar.

— Ala Köpek eve gitti, dedi babası.

— Evet, öyle, dedi Mılgun.

Yaşlı dümenci yüzünü o yana çevirdi.

— Eh, işler tıkırında gidiyor demektir.

Sonra Kirisk'e döndü, kurnaz kurnaz güldü.

— Ee, delikanlı, çağır bakalım, Ala Köpek geri gelecek mi?

Hepsi gülüşmeye başladılar, Kirisk de güldü. Çocuk az sonra:

— Eğer dönmesini istiyorsanız, kayığı geriye çevirin, diye sürdürdü şakayı.

Yaşlı adam gülüyordu.

— Anlaşılan sen işi tez bitireceksin. Ee, şaka bir yana elimizi çabuk tutalım biraz Kirisk, yanıma gel bakayım. Durmadan denizi seyretmek karın doyurmaz.

Kirisk oturduğu yerden kalktı, kıça doğru yürüdü. Kayığın dibinde geyik derisine sarılmış bir çift tüfek, bir zıpkın, bir kangal urgan, küçük bir su tası, azık torbası, birtakım çıkınlar, giyecek öteberiler vardı. Küreklerin üzerinden atlayıp kürek çekenlerin arasından sıyrılırken terli sırtlardan, omuzlardan çıkan keskin ter ve tütün kokusu yaktı genzini. Babasının giysilerinden hep aynı koku yayılırdı. Babası denizdeyken annesi onun gocuğunu alır, yüzünü içine gömerek derin derin koklardı.

Emrayin küreği bırakmadan omuzuyla oğlunun böğrüne usulca dürttü, sonra da selâm verir gibi başını salladı. Ama Kirisk'in, babasının bu bir anlık okşaması üzerinde durmaya, oyalanmaya hiç ni-

yeti yoktu. Burası denizdi çünkü; denizde babalık - oğulluk olmaz, herkes birbirine eşit davranırdı. Yalnız, herkesin sayacağı bir büyük vardı, o söylemeden hiçbir şey yapılmazdı.

Eklemleri şişmiş uzun elini çocuğun omzuna koyan Orhan Dede ona yanında yer gösterdi.

— Hadi, otur. Korkmuyorsun, değil mi? Başlangıçta biraz öyle olur ama geçer sonra.

Kirisk afalladı: Demek, yaşlı adam sezmişti. Gene de karşı çıktı:

— Hayır, dede. Bunda korkacak bir şey yok ki...

— Ne bileyim. Denize ilk açılışın da...

— İlk açılışımsa ne olmuş? Hiç de korkmuyorum işte!

— Eh, diyecek bir şey yok, öyleyse. Ben sefere ilk çıktığımda, ne yalan söyleyeyim, korkmuştum, hem de çok korkmuştum. Çocukluk işte. Kıyılar uzakta kalıp Ala Köpek de gözden yitince ödüm patladıydı. Dalgalardan başka bir şey kalmamıştı çevremde. Bir an önce eve dönmeye can atıyordum. Sor istersen babanla Mılgun'a, onlar neler hissetmişler, söylesinler.

Berikiler yanıt olarak halden anlarcasına gülümsediler, küreklere asılırken başlarını salladılar.

— Ama ben korkmadım! diye diretiyordu Kirisk.

— Öyleyse aferin sana! Şimdi söyle bakalım Ala Köpek hangi yönde kaldı?

Kirisk bu beklenmedik soru karşısında bir an duraladı, sonra elini uzattı.

— İşte şu yönde.

— Niye elin öyle titriyor? Emin değil misin yoksa?

Kirisk elinin titremesini önleyerek biraz daha sağı gösterdi.

— İşte şurada.

— Bak, işte şimdi doğru! Kayık burnunu şu yana çevirirse Ala Köpek ne yanda kalır?

— Şurada.

— Rüzgâr bizi şöyle döndürürse nerede kalır?

— Şu yanda.

— Sola gidersek nerede kalır?

— Şurada.

— Peki, söyler misin, çepeçevre sudan başka bir şey görünmüyor; yönünü nasıl bulabiliyorsun?

— Benim başka gözlerim var da ondan.

— Göstersene, neredeymiş o gözler?

— Bilmem... Karnımda işte, bakmadan görüyorum...

Gülüşmeye başladılar.

— Karnındaymış!..

Orhan Dede dayanamadı.

— Dediği doğrudur. Yalnız, karında değil, kafanın içinde bulunur öteki gözler.

Kirisk yaşlı adamın dediğini kabul etmekle birlikte diretiyordu:

— Hayır, benimkiler karnımdadır.

Bir süre sonra yaşlı adam Kirisk'in yön bulma yeteneğini bir daha denedi, başardığını görünce hoşnut kaldı.

— Karnındaki gözlerin hiç de kötü değilmiş, dedi.

Bu övgüyle koltukları kabaran Kirisk kendi kendine yön bulma soruları yöneltip yanıtlarını verme uğraşına koyuldu bir süre. Denizin dingin oluşu işini hayli kolaylaştırmaktaydı. Ala Köpek Dağı, her seferinde, dik yamaçlarındaki saçaklı ormanlarıyla,

«başındaki», «kasığındaki» kar lekeleriyle, kocaman cüssesiyle, eteklerindeki kesintisiz, yorulmak bilmez çağıltılı dalga vuruşlarıyla her zamanki durduğu yerde göründü çocuğun iç gözlerine. Ala Köpek'i gözlerinin önüne getiren Kirisk ister istemez öteki tepeleri, evini düşünmeye başladı. Sahildeki tepeler arasında bir vadi, vadiden akan derenin kıyısında, orman kenarına kurulmuş bir balıkçı köyü, köyün ağaç evcikleri, ambarları, köpekleri, tavukları, çiroz hevenkleri, bacalarından tüten dumanları, insan sesleri, bunların arasında annesi, kızkardeşi Psulk sırayla canlandılar. Yalnız onları değil, ne yaptıklarını da görebiliyordu. Annesi onu, babasını, denizdeki öteki avcıları düşünüyor olmalıydı gizli gizli. Hem düşünüyor, hem de cinler kafasındakileri okuyacaklar, korktuğunu anlayacaklar diye ödü patlıyordu. Onu düşünenlerden biri de Muzluk'tu. Kardeşi Psulk'la oynamaya gelmiş gibi yapacaktı gene. Muzluk onun, Kirisk'in, denize gittiğini ağzından kaçırır, başkalarına bundan söz ederse Kirisk'in annesi çok kızacaktı. «Ne gevezelik ediyorsun, geberesi! Kirisk'in ormana gittiğini bilmiyor musun?» diye çıkışacaktı Muzluk kıza. Muzluk toparlanacak, kızarıp bozaracak, susacaktı. Kirisk kızcağızın bu durumuna acıdı. Muzluk'un kendisini düşünmesini istiyor, ama onun kendi yüzünden azarlanmasına gönlü razı olmuyordu.

Kayık dalgalara bata-çıka ilerliyordu hep. Çepeçevre dalgalar oynaşıyor, ince köpükler güneşte ışıl ışıl parlıyordu. Nivihler öğle üzeri, en geç ikindi vakti birinci adaya (üç adadan Küçük Meme adasına) varmayı, ilk ava orada başlamayı tasarlıyorlardı. Hava kararmadan Orta Meme'ye ulaşırlarsa kayıkları için kuytu bir yer bulup, geceyi de orada

geçirirlerdi. Ertesi sabah da yeniden açılırlardı denize. Şansları güler, akşamdan kayığa üç ayıbalığı atarlarsa üçüncü sabah erkenden tutarlardı evin yolunu. Şöyle ya da böyle, güneş iki kavak boyu kalkmadan dönüşe başlamaları gerekiyordu. Denizden ne denli erken ayrılırsanız o denli iyiydi.

Orhan Dede bunların hepsini öngörmüş, hepsinin hesabını yapmıştı. Ayrıca yamakları Emrayin ile Mılgun'un Üç Memeler'e gidişleri ilk değildi. Neler yapılması gerektiğini onlar da biliyorlardı. En önemli sorun havanın bozmaması, bir de deniz hayvanlarını yataklarında bastırmaktı. Bundan ötesi için herkes kendine göre bir çıkış yolu bulurdu.

Orhan Dede gibi kocamış bir adamın denize çıkmasının birinci nedeni bir gerekseme sorunuysa, (yiyeceğini denizden elde edemezse başka nerden bulacaktı?), ikinci nedeni de denizin onu çekmesiydi. Engin deniz zihnini açıyor, onu başka bir evrene götürüyordu. Değer verdiği, gizemli düşünceleri vardı Orhan'ın. Derin düşüncelere dalmasını engellemediği, üstelik burada kendini Deniz'le, Gök'le daha yakın hissettiği için seviyordu denizi. Oysa karada, bir sürü kaygı-tasa arasında düşüncelere dalmaya fırsat mı bulurdu ki?

Bu sonsuz genişlik içinde kayıkta bir insan hiçti, bunu hemen anlardı. Ama o insan gene de düşünebilir, düşündükçe Deniz'in, Gök'ün yüceliğine erişirdi. Ancak düşündükçe doğa güçleriyle, evrenin derinliğiyle, genişliğiyle boy ölçüşebilirdi insanoğlu. İşte bu yüzden yaşadığı sürece Deniz gibi güçlü, Gök gibi sonsuzdur; çünkü düşünceye sınır konulamaz. Ölünce bir başkası daha ötesini düşünür, ondan sonraki daha ötesini, böylece sürer gider. İşte bunu anlamak amansız uzlaşmanın acı lez-

zetini tattırıyordu yaşlı adama.

Ölümün kaçınılmazlığını, ölümün her şeyin sonu olduğunu, yaşam sınırının artık hep uzaklarda bulunmadığını biliyordu. Öte yandan, her nedense, en gizemli, en değerli düşünceleri olan Deniz Kızı'yla ilgili düşlerinin o öldükten sonra da yaşayacağına, düşlerinin onunla birlikte kalacağına inanırdı. Düşler başka bir insana aktarılamazdı, aktarılmaması gerekirdi, bu duruma göre iz bırakmadan yok olmamalıydılar... Ulu Deniz Kızı ölümsüzdü, öyleyse onunla ilgili düşler de ölümsüz olacaktı.

Denize açıldığı zamanlar sık sık düşünürdü bu konuyu. Susar, yol arkadaşlarıyla konuşmaya girmez, kendi iç evrenine dalardı. Denize bakarken de, birisiyle konuşurken de tek dileği Deniz Kızı'yla ilgili düşüncelerinde yalnız bırakılmasıydı. Acaba insan öbür dünyaya giderken düşleri de onunla birlikte gelemez miydi? Sonsuza dek göreceği düşleri olurdu o zaman. Ama yanıt bulamazdı sorularına, acı çekerdi. Gene de düşlerinin onunla birlikte geleceğine inandırmaya çalışırdı kendini...

...Çok çok eski zamanlarda Ala Köpek Dağı yakınlarındaki bir sahilde üç kardeş yaşarmış. Kardeşlerden en büyüğü ayağına çabuk, her işe koşan, her yere yetişen bir delikanlıymış. Bu hamaratlığı sonucu bir geyikçinin kızıyla evlenmiş, böylece bir geyik sürüsü edindikten sonra tundralar bölgesine yerleşmiş. Küçük kardeş iyi bir iz sürücü, keskin bir nişancıymış. O da bir avcının kızıyla evlenerek avcı olmuş, ormanlık bir bölgeye yerleşmiş. Ortanca kardeşe gelince, topalmış zavallıcık. Ağabeyi gibi geyik güdemediği, küçük kardeşi gibi av hayvanı süremediği için erken kalkıp geç yatsa da fazla bir şey kazanamazmış. Yörede kimse kızı-

nı vermemiş ona, kardeşleri onu bırakıp gitmişler, mavi denizin kıyısında yalnız başına kalmış. Balık yakalayarak zar-zor geçinebiliyormuş ancak. Balıkla nasıl bir geçim sağlanabileceğini herkes bilir...

Zavallı topal, bir gün gene sandalından oltasını sarkıtmış, bekliyormuş. Birden elindeki ip gerilmiş, titremeye başlamış. O sevinçle çekmiş oltayı, koca bir balığı sandala doğru sürüklemiş. Bir de ne görsün, kadın biçiminde bir balık değil mi oltanın ucundaki? Suyun içinde debeleniyor, kaçmak için çırpınıyormuş. «Güzelliği?» derseniz, bakmaya kıyamazsınız. Gece ay ışığında parlayan çakıllar gibi teni gümüş ışıltılarla kaplı, koyu uçlu apak memeleri dimdik, gözlerinde yeşil ışıklar parlıyor. Balıkçı Deniz Kızı'nı sudan çıkarmış, kollarına almış, kız da onu kucaklayınca kayığın dibine yatıvermişler. Mutluluktan topal balıkçının başı dönüyormuş. Sanki kayık göklere yükseldi sanmış; deniz gökyüzüne ağmış, gökyüzü denize... Sonra, fırtına dinmişcesine, her şey durgunlaşmış birden. O sırada Deniz Kızı kayıktan dışarı atlamış, yüzmüş gitmiş. Topal balıkçı da arkasına düşüp onu çağırmaya, dönmesi için yalvarmaya başlamışsa da ne gelen varmış, ne de ses veren. Denizin derinliklerinde yitip gitmiş Deniz Kızı.

İşte herkesin yalnız bıraktığı topal ortanca kardeşin başına böyle bir olay gelmiş. Deniz Kızı gittiği engin denizden bir daha geri dönmemiş. Topal balıkçı o günden sonra her gün ağlayıp sızlamış, gece-gündüz demeyip deniz kıyılarında dolaşmış, Deniz Kızı'nın bir kerecik olsun görünmesi için her gün yalvarmış.

Deniz yükselince seslenirmiş:

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?

Deniz çekilince seslenirmiş:

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?

Ayışıklı gecelerde dolanır seslenirmiş:

Bu deniz kederim benim,
Bu sular gözyaşlarım.

Karanlık gecelerde dolanır seslenirmiş:

Bu toprak kara başım,
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?

Deniz yükselince seslenirmiş, deniz çekilince seslenirmiş.

Derken kış gelip geçmiş, arkasından bahar gelip geçmiş; bir yaz günü topal balıkçı gene diz boyu dalgalarda dolaşıp sevgilisini çağırırken birden kulağına sığlıktan bir çocuk sesi çalınmış. Sanki bir çocuk ağlıyor, arada bir bas bas bağırıyormuş. Balıkçı birden koşmuş bakmış ki, ne görsün? Çıplak bir çocuk denizin tam kıyısında sular içinde oturuyor, dalgalar vurdukça üzerinden aşmıyor mu? Çocuk bir yandan da; «Kim benim babam? Nerede benim babam?» diye bağırırmış. Adam bunları işitince daha çok şaşırmış, ne yapacağını bilmez olmuş. Tam o sırada çocuk görmüş onu, «Sensin benim babam! Beni al yanına, senin oğlunum ben!» diye ağlamaya başlamış.

Gördünüz mü şimdi olanları? Adam oğlunu almış, evine götürmüş.

Çabuk büyümüş küçük oğlan. Denizlerde dolaşa dolaşa yiğit bir avcı olmuş. Hem talihi öylesine

açıkmış ki, ağ atsa balıkla dolar, ok fırlatsa deniz hayvanını deler geçermiş. Delikanlının ünü dağları aşmış, ormanlara ulaşmış. Orman oymaklarından birinden bir kızla evlendirmişler, çok geçmeden çoluk-çocuğa karışmış. İşte Nivihler, Deniz Kızı soyu, bunlardan üremiş.

Bu yüzden bayramlarda hep o şarkı söylenir:

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Sıcak karnın yaşam getirdi bize,
Sıcak karnın bizi deniz kıyısında doğurdu,
Sıcak karnın en iyi yer bizim için.
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Ak memelerin fok başı gibi, iri,
Ak memelerin denizde emzirdi bizi.
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Karnın yeniden çiçeklensin,
Soyun yeryüzünde çoğalsın diye,
Erkeklerin en güçlüsü gelecek sana...

Bu düş yavaş yavaş sökün eder, dalgaların, enginlerden acımasız bir güçle gelerek, deniz kıyısı toprağını, otlarını, kumullarını bir süreliğine su altının büyülü karanlığına gömmesi gibi, Orhan Dede'yi gizemli bir evrene sürüklerdi.

Yaşlı adam düşün etkisiyle allak bullak olur, bu etkiyi uzun süre atamazdı üzerinden. Düşlerin gerçekliğine o derece inanmaktaydı ki, Deniz Kızı'yla buluşmalarını kimselere anlatamaz, gerçek bir sevgiliyle buluşmasını gizlermiş gibi gizlerdi herkesten.

Bu düşler yakasını bırakmayan yol arkadaşıydı Orhan'ın; ona hem sevinç, hem elem verir, ruhuna göksel acılar çektirirdi. Düşlerinin şaşırtıcı bir özelliği de, akıl almaz değişimleri, gariplikleri yanında,

özünün tükenmez, anlatmak istediklerinin çok anlamlı oluşuydu. Orhan Dede canlı yaşamla düşlerin bir türlü yakalanamayan, durmadan değişen ilintisini bulmak ister; bilinmeyen belirtileri ve gizemliliği ile insana azap veren büyük sırrı çözmeye çalışırdı. Azap çekmesi, ruhunun altüst olması vız gelirdi ona. Her an düşlerini özler, sevgili Deniz Kızı'yla buluşacağı anı dört gözle beklerdi.

Denizde buluşurlardı onunla. Masaldaki ortanca kardeş gibi, sevgilisini karşılamak için sahile çıkar, gelmesini beklerken ıssız kıyı kumlarında yürürdü. Hiç iz tutmazdı kıyı kumları; ancak, batan güneşin solgun ışıkları kımıltısız, koyu gölgeler bırakırdı. İliklerine işleyen dayanılmaz bir özlemin kahrettiği ihtiyar siyah karlara basıyormuşcasına basar geçerdi bu gölgelerden. Denizin ıssızlığı, umursamazlığı karşısında onun içi aşk ateşiyle, bekleyişin verdiği ince sızıyla yanardı. Kulakları duymaz olurdu birden. Yalnızlık evreninin gerilimli suskunluğunu ne bir rüzgâr bozardı, ne bir hışırtı, ne bir ses... Orhan Dede hep bekler, gözlerini denizden ayırmaz, bir mucize sonunda sevgilisinin geleceğine inanırdı.

Yükselen denizin, sessiz dalgaların, yolunun üzerine beyaz köpükler getirip bırakması ayrıca bir üzüntü verirdi zavallı adama. Martılar başının üstünde, gökyüzünden döne döne düşen iri kar taneleri gibi, çığlık atmadan uçuşurlardı. Orhan Dede bu suskun, bu sağır evrende aralıksız dolaşır; bir yandan da, dinmek bilmeyen, amansız özleminin gittikçe arttığını, sevgilisini bekledikçe acılarının koyulaştığını hissederdi. Sevdiği gelmezse, onu göremezse bu ıssız boşlukta yok olup gideceği hiç çıkmazdı aklından. Bazan çektiği acıya dayanamaya-

rak onu çağırmaya başlardı. Ama düşlere daldığı sırada işitemediği bütün öteki sesler gibi, kendi sesi de erişmezdi kulağına. Bu sessiz denizin, bu suskun evrenin ortasında iki şey peşini hiç bırakmazdı. İnanılmaz derecede gürültülü ve kesik kesik çıkan soluğu ile şakaklarında yankılanan şiddetli yürek vuruşlarıydı bunlar. Zavallı ihtiyar içinden gelen gürültüleri dinledikçe geriye döner, kendinden kaçıp kurtulmak için ne yapacağını bilemezdi. Tek umudu, tek kurtuluş yolu Deniz Kızı'nın gelmesiydi. Ona mutluluğu yalnız Deniz Kızı'nın verebileceğine inandığından onun gelmesini dört gözle beklerdi.

Ve en sonunda, sevdiği, iyice seçilemeyen yüzü dalgalar arasından sık sık görünerek su yüzüne çıkmaya, gözlerini ondan ayırmaksızın yanına doğru yüzmeye başlayınca sessiz dünyası yıkılırdı birden. Dalgaların gümbürtüsü, rüzgârın uğultusu, martıların bağrışmaları sevinç çığlıkları gibi birbirine karışırdı. Orhan Dede çılgınca atılırdı suya, bir deniz canavarının, bir balinanın hızıyla yüzerdi sevgilisine doğru.

O sırada Deniz Kızı da onu beklemekte, coşkulu sıçrayışlarla gitgide yakınlaşmaktadır. Orhan, sevgilisini, suyun üstüne her sıçrayışta bütün bedensel güzelliğiyle görür. Bu, her nasılsa okyanusun derinliklerine girmiş, biçimli kalçalarıyla basbayağı bir kadındır.

Orhan Dede Deniz Kızı'na ulaşınca birlikte enginlere doğru açılırlar.

Gövdeleri birbirine usul usul dokunarak, yan yana, hızları gittikçe artarak yüzerler, yüzerler... Sağır bir yalnızlık ve özlem acıları içinde kıvranmasının ödülünü almıştır yaşlı adam.

Artık birliktedirler. Erişilmez bir güçle, erişilmez bir hızla gecenin bu karanlığında dipten gelen olağanüstü ışıkların ufka değin aydınlattığı engin okyanusa doğru açılırlar. Ard arda dizilmiş dalgaların akyelelerini yara yara, denizin titrek yüzeyinde tümseklere, çukurlara bir ine, bir çıka, yürekleri dolduran coşkuyla uçarcasına atılmakta, dalmakta, çıkmaktadırlar. Hemen yanıbaşlarında ay vardır. Onları izleyen, bir adım bile geri kalmayan, onlar ileri atıldıkça ışıltılı bir leke gibi suda kayan sarı bir aydede. Yalnız aydede ve onlar vardır okyanusun sonsuzluğunda. Mutluluğun doruğunda özgürlüğün sevincini, buluşmalarının zevkini doya doya tadarlar.

Onlar böyle karşı konulmaz bir arzunun tutsağı olarak aralıksız kulaç atarlarken, yaşamın başlangıcı ve sonu olan tüm hazları, tüm acıları bir anlığına tadarak birleşecekleri yere, evrenin onlara ayırdığı noktaya ulaşmaya çalışırlar.

Amaçlarına bir an önce erişme umuduyla çırpınarak yüzerler, hep yüzerlerdi...

Orhan Dede hızını artırdıkça tadacağı ten zevkinin ateşi sarardı bedenini. Yumurta dölleme yerine varmak için yaşam erkini son damlasına değin tüketen bir som balığının sabırsızlığı, ivecenliği bulunurdu atılışlarında. Deniz Kızı ise okyanusun derinliklerine doğru onu hep ardından sürükleyerek, su zerrecikleri, pırıl pırıl gökkuşakları arasında dalgadan dalgaya sıçrar; inci parlaklığındaki gövdesinin çevikliği, kıvraklığı ile yaşlı adamı büyülerdi. Orhan denizin mavili-beyazlı çağıltısı içinde sevgilisini olanca güzelliğiyle gördükçe aklı başından giderdi. Hiç konuşmazlardı birbirleriyle. Bütün yaptıkları şey, su püskürtülerinin, sellerinin belirsizleştirdiği yüzlerini seçmek istercesine gözlerini ayırma-

dan bakışarak hep ileri atılmak; yazgılarının onlara buluşma yeri olarak ayırdığı noktaya varmak için, gittikçe artan bir sabırsızlıkla aralıksız yüzmek, yüzmekti...

Ama o noktaya hiçbir zaman varamazlar, buluşma anı hiçbir zaman gelmezdi...

Çoğu kez Orhan Dede'nin düşleri apansız bitiverir, bir sis bulutu dağılmışçasına, bütün gördükleri kopar, yok olurdu. O zaman çok şaşırırdı zavallı adam. Yarım kalan bir zevkin doyumsuzluğu sarardı bedenini, büyük bir üzüntüyle olanları düşünmeye koyulurdu. Aradan ne denli zaman geçse de her şeyi bir bir ansır, yaşadıklarının yalnızca bir düş olduğuna inanmak istemediği olayların anlamını, amacını çıkarmaya çalışırdı. Böyle davranmakta haklıydı da adamcağız; çünkü düş denen şey bir süre ansınsa bile sonra unutulur giderdi. Abuk sabuk düşler insanın başını ağrıtmaktan başka neye yarardı ki! Oysa Orhan Dede, Deniz Kızı'nı unutamaz, yaşamına karışmış gerçek bir sevgiliymiş gibi düşünürdü onu. İşte bu yüzden onunla buluşmasını, sonra da ansızın ayrılmalarını yaşanmış bir olayın derin izlenimleriyle anardı.

Ama düşleri acıklı bir sonla bitince Orhan Dede'nin yüreği daha bir parça parça olurdu. Gördüğü düşün bu biçimde bitişine ne anlam vereceğini bilmediği için büyük bir üzüntüye kapılırdı.

Düşte onları bekleyen yere yaklaşmaktadırlar, uzakta bir sahil gözükmektedir. Sevişecekleri yer işte orasıdır. Kendilerini birbirlerine verecekleri, karşı konulmaz bir arzunun tutsağı olarak bir an önce ulaşmaya çalıştıkları aşk köşesidir orası. İşte sahile iyice yaklaştılar. O hızla Orhan'ın ayakları birden kumlara gömülür, yolculuk sona erer. Yaşlı adam

bir de yanına bakar ki ne görsün! Deniz Kızı batağa saplanmış, durmadan debelenmiyor mu? Gövdesini soğuk terler basar bunu görünce, hemen sevgilisinin yardımına koşar. Ama sanki bataklığa batmışcasına kendisi de yürüyemez; onu dinlemeyen, gevşeyip uyuşan bacaklarını kıpırdatmak için çabalar. Deniz Kızı hemen yanıbaşındadır, elini uzatsa değecek gibidir. Ne çare ki, erişemez ona; ayaklarına dolaşan deniz otlarının, çamurun, batağın içinden kurtulmaya çalışırken boğulmasına ramak kalır, soluğu kesilir. Fakat sevdiği Deniz Kızı'nın sığlığa saplandığını, orada çırpınıp durduğunu görmek ona daha büyük bir elem verir. Son bir atılımla onu kurtarıp kucağına alarak kıyıya doğru sendeleye sendeleye yürümeye başladığında kızın parçalanırcasına çarpan yürek vuruşlarını işitir. Kucağındaki, sevgilisi değil de yakalanmış bir kuştur sanki. Kızın bu yürek çarpışları, bir de onu küçük bir çocuk taşır gibi bağrına basıp götürmesi yaşlı adamda öyle bir acıma duygusu uyandırır ki, gözyaşları boğazına düğümlenir, içinden ağlamak gelir. Ama utanır Deniz Kızı'ndan, ağlamamak için kendini zor tutar. Her adımda onu düşünerek, kollarında taşıdığı sevgilisini incitmemeye çalışarak, süzülürcesine, yavaş yavaş yürür sahillerde. Ama Deniz Kızı yalvarmakta, onu gerisin geriye denize götürmesi için ağlayarak dil dökmektedir. Kızın yaşlı gözlerinin, insanın içine işleyen öyle bir bakışı vardır ki, dayanamaz Orhan Dede. Geriye döner, sığlıktan geçer, her adımda denize biraz daha gömülerek ilerler, sevgilisini usulca bırakır kollarından.

Deniz Kızı yüzerek uzaklaşınca Orhan Dede gene yapayalnız, gene suskun kalır kıyıda. Onun ardından bakarken uyanır, yatağında hüngür hüngür

ağlamaktadır.

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?
Bu deniz kaderimdir benim,
Bu sular gözyaşlarım,
Bu toprak karabaşım,
Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?

Deniz Kızı'nı kucağında taşıması, sonra da onu kendi eliyle denize bırakması, ansıdıkça büyük acılar verirdi adamcağıza. Neden böyle oluyordu? Neden insan sevdiklerine düşlerinde bile kavuşamıyordu? Kim düzenliyordu bütün bunları? Bu düşlerin arkasında kim vardı, bunlarla ne söylemek istiyordu, amacı neydi? Orhan Dede bu sorulara yanıt veremediği için düşlerini unutmaya, Deniz Kızı'nı düşünmemeye çalışırdı.

Ama her ava çıkışta farkına varmadan gene sevgilisini düşünmeye, onunla ilgili her şeyi kendince yorumlamaya koyulurdu. Bu olağanüstü düşlerin verdiği acılar, özlemler yeniden canlanırdı içinde; geçkin çağında gerçekle ilgisi olmayan bir Deniz Kızı'na tutuluşunu anlamaya, ayık kafayla buna bir açıklama getirmeye uğraşırdı. Öte yandan şöyle bir avuntu bulurdu kendi kendine: Deniz Kızı da olmasa bu yaşam çekilmeye değer miydi? Yaşlanmış, güçten düşmüş, dişleri dökülmüş, güzelliğini yitirmişti artık. Ama gönül işte; eskiden övündüğü bütün güzellikleri elden gitse de, bir ayağı çukurda olsa da gönül kocamıyor; göğüsteki yürek hep gençlikteki gibi çarpıyor. İşte o yüzden insanın düşleri, düşünceleri hiç değişmezler; o yüzden insan düşlerde, düşüncelerde ölümsüzdür, özgürdür. Düşlerle yedi kat göğe çıkar, düşlerle yedi kat yerin

dibine inerdi. İnsanoğlu yücedir, çünkü ecel saatine değin yaşamdan kopmaz, kendini ölmüş saymaz. Ama ölüm öyle mi ya? İnsanın neler çektiği, düşünceleriyle nerelere yükseldiği, hangi düşler kurduğu, zekâsının nerelere ne derece eriştiği vız gelir ölüme. Neden böyledir bu? Evren neden böyle kurulmuş?.. Deniz Kızı bir düşmüş, varsın düş olsun! Yeter ki sonsuza dek sürsün, öbür dünyada da yaşasın.

Orhan Dede, Deniz Kızı'na inandığı gibi, denizin ona kulak vereceğine de inanırdı. İçini denize döker; soluk alışı, düşünceleri denizde açılırdı. İşte böyle dalmış gitmişken, «Yoksa Deniz Kızı'yla buralarda mı yüzdük?» diye sorardı bazan.

Böyle dakikalarda piposunu yeniden doldurur, derin derin çekerdi. «Tütün denen şu ot nasıl bir şey acaba? Zararlı derlerse de aldırma, ferahlık veriyor insana... Mançurya'dan getirirlermiş tüccarlar. Mançurya... uzak ülke. Bizlerden kimse gidip görmedi... Tütün orada yetişirmiş, ormanda ot yetişirmiş gibi. Bir mucize işte, neler oluyor şu dünyada!»

*

Vakit öğleyi geçmişti. Sabahtan beri güneş birçok kez girip çıkmıştı bulutların arkasına. Bulutlar, sanki bozuk havanın ürediği bir yuvadan çıkar gibi, ufkun ötesinden sökün ediyor; güneş kayboldukça denizin yüzü somurtup kararark sıkıntılı bir görünüm alıyordu. Ama güneş bulutlar arasından çıkıp yeryüzüne boğuk ışıklarını saçınca denizin suları binlerce ışıltıyla dolarak hareleniyor, insanın gözünü kamaştırsa bile ruhuna neşe veriyordu.

Kirisk denize alışmış, giderek biraz sıkılmaya bile başlamıştı; ama denizin göz alabildiğine uzanan genişliği, sonsuzluğu onu şaşırtmaktan gene de geri kalmıyordu. Kara hiç de öyle değildi, orada genişlikler şaşırtmazdı insanı.

Oysa büyükler için bunda şaşılacak birşey yoktu, alışmışlardı onlar. Emrayin'le Mılgun kürekleri ölçülü vuruşlarla çekiyorlar, hep ilerliyorlardı. Orhan Dede'nin, kürekçilerden birinin yerine geçme önerisini bile geri çevirmişlerdi. Şimdilik dümenin başında otursundu adam, dönüşte kayık yükünü alınca yardım ederdi. Dümenin başında iki büklüm eğilmiş oturan Orhan Dede uzun boynu, fırlak gıdısıyla, avını bekleyen bir kartala benzetilebilirdi. Konuşmaktan çok kendi düşüncelerine dalmıştı.

Sandal dalgalara bata-çıka ilerliyordu. Yine aynı ölçülü çalkantı vardı deniz yüzeyinde. Alçaktan alçaktan, kesintisiz bir yel esiyordu.

Sürüp gidiyordu yolculuk...

Kirisk yaşlı adamın kolundan çekerek sevinçle bağırdı:

— Dede! Dede! Bak, ada! Küçük Meme olmalı.

— Hani nerde?

Orhan Dede elini gözüne siper ederek baktı. Kürekçiler şaşkın bakışlarını çocuğun gösterdiği yöne doğru çevirdiler.

— Olamaz, dedi Orhan Dede.

Çocuk başka bir yönü, onların hiç beklemedikleri bir yönü gösteriyordu parmağıyla. Ama onun söylediği de doğruydu. Çünkü çok uzaklarda, denizden fırlamış, kayalık bir adaya benzeyen kirli-boz renkte bir şey, pürüzlü bir karartı gözükmekteydi. Orhan Dede gözlerini uzun süre ayırmadan baktıktan sonra;

— Hayır, orası ada olamaz, dedi kendinden emin bir sesle. Küçük Meme'ye varmak için gittiğimiz yönde, güneşin doğduğu yere doğru bir süre daha yol almamız gerekiyor. Oysa orası yana düşüyor. Ada olamaz, hayır bence değil.

— Bu sularda daha önce böyle bir ada yoktu. Hep gelir-gideriz, görmedik öyle birşey. Küçük Meme sola düşer, bunun ne olduğunu bilmiyorum, dedi Mılgun.

Emrayin de şunları söyledi:

— Sakın bu bir sis ya da bulut olmasın! Dalgaların parçalanıp köpüklenmesi de uzaktan öyle gözükür. Ama bu hiç kıpırdamıyor ki!..

Orhan Dede:

— Kimbilir, neyin nesidir! dedi. Sis mi bulut mu? Ama ada olmadığını adım gibi biliyorum. Eğer sisse başımıza gelecekler var demektir.

Emrayin küreklere asılırken düşündüklerini şöyle açıkladı:

— Rüzgârın yönü değişmezse bize bir zararı dokunmaz. Yerinde kıpırdamadan duruyor işte. Bizim o yönde bir işimiz bulunmadığına göre dursun durduğu yerde.

Kirisk ilk olarak gördüğü şeyin ada çıkmayışından dolayı önce hayli üzüldüyse de sonra unuttu bunu.

Avcılar yorulmuşlardı. Çok geçmeden Küçük Meme sol yandan, suyun üstünde belirmeye başladı. Burası gerçekten memeye benzeyen, salt kayalardan oluşan küçük, sivri bir tepeydi.

Adayı görünce, denizin bitebileceğini anlayan Kirisk başta olmak üzere hepsi canlandılar. Yolculuğun en ilginç bölümü şimdi başlamıştı.

Orhan Dede çocuğun başına dokunarak;

— Görüyorsun, Ala Köpek köyde kaldıysa da bizi adaya getirdi. Zaten arkamızdan gelse denizde boğulurdu, diye takıldı.

Kirisk yaşlı adamın şakasını anlamıştı. Dede konuşmasını sürdürdü:

— Ala Köpek köyümüzü beklemek için kalmalı. Ayrıca yolumuzu şaşırmadan avlanma yerine varmamıza da yardım ediyor. Ee, Kirisk Ala Köpek gene işimize yarayacak mı, ne dersin?

— Hayır, artık o bizim hiçbir işimize yaramaz. Gideceğimiz yeri görüyoruz artık.

— Biraz kafanı çalıştır, delikanlım. Sen akıllı bir çocuksun, biraz düşünsene!

Denizin tâ ortasında kıyıdaki bir tepenin neye yarayacağını anlamayan çocuk:

— Ala Köpek'in bize burada bir yararı dokunmaz ki, dedi.

— Peki, köye nasıl döneceksin? Dönüşte yolunu kendi kendine bulabilir misin? Anladın şimdi, değil mi? Köyün yolunu tutturabilmek için adaya yaklaştığımız yönü, adanın Ala Köpek'e dönük yüzünü iyi öğrenmemiz gerekir.

Kirisk yaşlı adamın düşüncesine katılmakla birlikte hayli bozulmuştu. Bu yüzden biraz öfkeli bir sesle şöyle sordu:

— Peki, hava kararınca ne yaparsınız? Geceleyin yola çıksak, çevrede birtek şey göremesek? Ala Köpek'in hangi yönde bulunduğunu nasıl anlayacağız?

Orhan Dede'nin yanıtı sakindi:

— Onun da kolayı var. Gökteki yıldızlar ne güne duruyor? Yıldızlar aldatmazlar insanı. Her zaman doğru yolu gösterirler. Yeter ki, insan hangi yıldızın nerede bulunduğunu bilsin. Sen de zamanla hepsini öğreneceksin. Lura ördeği yıldızını biliyor musun, ba-

kalım?

— Sanırım biliyorum.

Kirisk böyle söyledikten sonra babasına kararsız kararsız baktı. Emrayin oğlunun güç durumda kaldığını anlamıştı.

— Dedesi ben ona bir zamanlar biraz göstermiştim ama yetmez bu. İlerde daha iyi öğrenecek, dedi.

Adaya yaklaşıyorlardı gittikçe. Kıyıdaki kayalar, taşlar tek tek seçilmeye başlayınca adayı çepeçevre dolaşmaya koyuldular. Bu arada ayıbalığı yataklarını görmek için hepsi de dikkat kesilmişlerdi. Kirisk gözünü dört açmış, fok sürüsünü en önce bulmaya çalışıyordu. Büyükler sürüyü görünce ses çıkarmamasını tembihlediler ona. Ayıbalıkları güneşlenmek için kıyıya, taşların, kayaların arasındaki düzlüklere çıkarlarmış. Hayvanların yattıkları yeri belirleyince, ürkütmeden, yavaş yavaş sahile çıkmak gerekirdi. Ama bomboştu kıyılar, Kirisk hiçbir şey görememişti. Zamanla parçalanıp saçılmış, kocaman kocaman kayalar örtüyordu bütün sahili. Adanın çevresindeki taş yığınlarının üzerinden aşıp kayalara ulaşmak istercesine, beyaz köpüklü dalgalar dört bir yandan dövüyordu adayı Kirisk'e göre ada ıssızdı, üst üste duran taşlardan başka bir şey yoktu.

Deniz hayvanlarını ilk farkeden Mılgun oldu. Kirisk başını sağa-sola çevirip fokları görmeye çalışırken sandal oradan uzaklaşıvermişti. Böyle yapmalarının nedeni, ayıbalıklarının kayığı görmesini önlemekti.

Yaşlı adam Kirisk'in bir şey göremediğini biliyordu.

— Ne o, Kirisk, ayıbalıklarını seçebildin mi? diye sordu.

Yalan söyleyemezdi çocukcağız.

— Hayır, seçemedim.

— Hadi, bir kere daha yaklaşalım öyleyse. Onları kayaların arasından tanımayı öğrenmelisin. İyi avcı olmanın ilk koşulu budur.

Hayli sakıncası da olsa, kürekçiler kayığı aynı yere bir kere daha yanaştırdılar. Sakıncası şundandı ki, foklardan biri başını kaldırıp onları görse, bir çığlık atmasıyla hayvanların denizi boylamaları bir olurdu. Bereket, görmediler ayıbalıkları. Tâ denizin kıyısında şuraya-buraya dağılmış pürtüklü kayaların arasında serilmiş yatıyorlardı.

Mılgun:

— Kirisk, bak, şu sivri kayayı, onun biraz ilerisindeki kırmızımsı çıkıntıyı görüyor musun? diye sordu.

Kirisk gösterilen yere dikkat kesilmiş bakarken Mılgun'la babası da kayığı kımıldatmadan tutmaya çalışıyorlardı. Kirisk gördü en sonunda deniz hayvanlarını; kocaman gövdeleri, perde ayaklı kuyrukları vardı. Güneşde parıldayan, külrengi, benekli sırtları hiç kıpırdamıyordu. Alışmış gözler için uzaktan bakılınca tıpatıp kayaya benzetilebilirdi.

O andan başlayarak çocuğun benliğini bir heyecan sardı. İşte ayıbalıkları hemen ilerde, gözünün önündeydi; büyük av başlayacaktı az sonra.

Başka bir yerden kıyıya yanaşıp karaya çıkarlarken çocuğun yüreği coşkuyla, avcı ataklığıyla dopdoluydu. Kendini o anda çok güçlü, çok önemli biri olarak hissediyordu. Büyüklerin becerikli, uyumlu devinimlerle kayığı sığlığa sokmalarını, babası ile Orhan Dede sandalı dalgaların çalkantısında kımıltısız tutarlarken Mılgun'un çakılların üzerine sıçrayışını, atılan ipi Mılgun'un omuzundan aşırtarak

onları sahile çekişini, sonra babasının iki tüfeği birden kapıp kıyıya atlayışını hayranlıkla izledi. Kirisk'in kendisi de Orhan Dede'nin yardımı olmaksızın karaya atladı, ama bu arada ayaklarını ıslattığı için babasından alçak sesli bir azar işitti. Sandalın dalgalarla süreklenmesini önlemek için Orhan Dede kayıkta kalmıştı. Emrayin, Mılgun ve Kirisk de fok yatağına yöneldiler; içgüdüsel bir hareketle, kayadan kayaya sıçrayarak ilerlemeye başladılar. Yüreğinin göğsünde küt küt attığını hisseden; heyecandan, kendini önemli biri sanmaktan arada bir başı dönen Kirisk büyüklerinden geride kalmamaya çalışıyordu.

Deniz Kızı soyunun tüm insanları onu böyle bir günde yetişkin avcılarla birlikte deniz hayvanının üstüne gittiğini görmeliydiler. Annesi oğlunun gerçek bir avcı, oymağın ekmek kazanıcısı olduğunu bilse kimbilir ne denli övünürdü! Şimdiye değin birlikte oynadıkları, şimdi ise artık adına «avcı» dendiği için bir daha oynayamayacakları Muzluk kız da görmeliydi onu. Kirisk'in Ala Köpek Dağı'ndan çok uzaklarda, tanımadığı bir adanın çağıltılı kıyısında, yabanıl kayaların, taşların arasından fok yatağına doğru ilerlediğini izlemeliydi. Tüfeklerin Mılgun'la babasında olmasının bir zararı yoktu. Çünkü ateş etme zamanı gelince nasıl olsa birini ona vereceklerdi.

Fok balıklarına hayli yaklaşınca avcılar sürüne sürüne ilerlemeye başladılar.

Keskin taşların, pürtüklü buzların üzerinde sürünmenin zorluğu Kirisk'in gözünü yıldırmıyordu, çünkü amaca erişmenin başka bir yolu yoktu.

Tere-suya batmış bir durumda derin derin soluyarak sürünürlerken bazan başlarını kaldırıp bakıyorlar; bazan iyice siniyorlardı. Nişan alıp ateş ede-

cekleri yere varınca, büyük bir sessizlik içinde, üçü birden kımıltısız durdular.

Kirisk bu anı, bir bahar gününde buz kesmiş kayalık bir adanın bu görünüşünü ömür boyu unutmayacaktı. Bitmez-tükenmez bir denizin ortasında ıssız bir ada; kör bir doğa gücünün rasgele savurduğu koyu-kızıl renkli yabanıl kayalar; üzerinde yüzü koyun uzanmış yattığı kaskatı buzlarla örtülü çıplak, ölü bir toprak, yanıbaşında tüfeklerini dolduran babasıyla Mılgun; ilerde hemen denizin kenarında ise rüzgârın, fırtınanın parçalayıp dağıttığı, yosun bağlamış, pürüzlü kaya yığınları arasında hiçbir şeyden habersiz sakin sakin yatan küçük bir ayıbalığı sürüsü. Tepelerinde; deniz hayvanlarının, adanın, denizin üstünde ise, ilk tüfek atışını beklerken donup kalmış gibi görünen, hafifçe sisli bir gökyüzü...

Kirisk, babasının verdiği tüfeği omuzuna koyup dipçiği iyice yerleştirirken, «İsabet ettirebilseydim bari!» diye düşünüyordu.

Uzun zamandır beklediği bu kısacık anda bir yandan kendisini tanımış, yiğit bir avcı olarak görürken, bir yandan da, fersiz güneşte birazcık ısınabilmek için taşlık bir çukura doluşmuş, besili, hantal, kanlı-canlı fokların ne derece çaresiz, ne derece korunmasız olduklarını düşünüyordu. Ama bu bir anlık duraksamaydı. Hemen ardından köyde insanların kendisinden av beklediklerini, ayıbalığı eti, yağı getiremezse yaşamlarının güçleşip yoksullaşacağını ansıdı, ilk atışı yaparak kendisini göstermesi gerektiği düşüncesi bir anda çaktı zihninde. Soluğunu kesip tüfeği babasının söylediği biçimde omuzuna bastırdı; benekli iri bir erkek fokun sol-ön bacağının üstüne, biraz sağa, tam kalbine nişan aldı. Fok başına gelecekleri sezmişcesine dikkat kesildi birden. Oysa

yel deniz yönünden estiği için bir şey işitemez, avcıları da göremezdi. Önünde bir çıkıntının hedefini tam olarak görmesini önlemesi üzerine Kirisk biraz yana kayarak yeniden nişan almaya çalışırken, dirseğinin altından kayan bir taş ansızın yuvarlanıverdi, aşağı doğru yuvarlanırken de başka taşları sürükledi. Bunu işiten benekli ayıbalığı havlarmış gibi keskin, kısa bir çığlık attı; ardından bütün sürü ayaklanarak denize yürüdü. Aynı anda da bir tüfek patlaması duyuldu. Sürünün kenarındaki iri bir foku vuran Mılgun durumu biraz olsun kurtarmıştı. Kirisk şaşırmış, aval aval bakıyordu.

— Ateş et! diye bağırdı babası.

Omuzu şiddetle geriye itildi, kulaklarının dibinde patlayan sesten çocuk hiçbir şey işitmez oldu. Karavana attığı, beceriksizliği yüzünden avı berbat ettiği için utancından yerin dibine geçmişti. Ama babası birşey olmamış gibi ona bir fişek daha uzattı.

— Doldur şunu! Bir daha at!

Daha önceki atış eğitimlerinde birçok kez yaptığı doldurma-ateş etme işini bu sefer nedense beceremedi. Tüfeğin mekanizması açılmak bilmiyordu. O arada Mılgun bir dizinin üstüne oturarak iki atış daha yapmış, denize doğru akan sürüden bir foku daha tam suyun kıyısında vurmuştu. Avcılar yaralı hayvanı yakalamaya koşarlarken bütün sürü denize doldu. Kıyıda kalan fok debeleniyor, kendini suya atmaya çalışıyordu. Mılgun ile Emrayin hayvanın düştüğü yere vardıklarında ardında kanlı izler bırakarak suya ulaşmış, sonra da perdeli ayaklarıyla çırpına çırpına denizin saydam sularına dalmıştı. Hayvanın korkudan belermiş gözleri ile sırtındaki, ensesinden kuyruğunun ucuna değin uzanan uçuk-mor çizgi uzaktan açıkca seçiliyordu. Mılgun bir daha

ateş etmek için kaldırdığı tüfeği yere indirdi. Nasıl olsa bir yararı olmayacaktı. Hayvan ölse bile suya gömülür giderdi.

Kirisk afallamış, soluğu kesilmiş bir durumda üzgün üzgün dineliyordu. Ne ummuş, ne bulmuştu? Büyük avcıya bakın!

Çocukcağız uzun süre ağzını açamadı, üzüntüden ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Onuru öylesine incinmişti ki...

İlk vurulan ayıbalığını keserlerken Mılgun çocuğun gönlünü almaya çalışıyordu:

— Ziyanı yok, bu işi başaracaksın sen. Orta Meme'ye varalım da bak, ne çok fok göreceksin.

Kirisk'in dili çözülmeye başladı.

— Biraz acele ettim galiba, dedi.

Babası dayanamadı:

— Üzülme, oğlum. İlk seferinde kimse attığını vuramaz. Canın sağ olsun. İlerde bir nice ayıbalığı avlayacaksın.

Kirisk karşılık vermedi, ama büyüklerinin, beceriksizliğini başına kakmamalarından dolayı onlara minnettardı. Söz verdi kendi kendine: İkinci avcılığında hiç acele etmeyecek, kafasına başka bir şey de takmayacaktı. Babasının öğrettiği biçimde, soluğu ile gözü «hedefin tam üzerinde durunca» basacaktı tetiğe...

Vurdukları fok kocamandı, henüz soğumadığı için canlıymış gibi ılıktı. Mılgun hayvanın karın derisini yüzerken ellerini kıvançla ovuşturuyordu: «Aman şu yağa bakın! Tam dört parmak kalınlığı var!» Üzüntüsünü unutan Kirisk de hevesle Mılgun'a yardıma koyuldu. O sırada babası, Orhan Dede'ye sandalı kıyıya yanaştırmasını söylemeye gitmişti.

Az sonra geriye döndüğünde yüzü kaygılıydı.

— Elimizi çabuk tutalım! dedi göğe bakarak. Vaktimiz yok. Hem, havanın durumu da hiç hoşuma gitmiyor.

Hayvanın yalnız yüreğiyle karaciğerini bırakarak karnının içini boşalttılar, ayaklarından bir sırığa astıktan sonra kayığa götürdüler. Kirisk onların peşinden tüfekleri taşıyordu.

Orhan Dede sandalın yanında onları beklemekteydi. Avı görünce çok sevindi.

— Göktanrı güldü yüzümüze. Şimdilik bu da yeter.

Sonra şölen için bıçağını kınından çıkardı. Avcıların böyle durumlarda yaptıkları en önemli şeye, av yerinde çiğ karaciğer yeme işine girişti. Hayvanın yarılmış karnından karaciğeri çıkarıldı, dilim dilim kesildikten sonra herkese dağıtıldı. Payını alan, üzerine biraz tuz serpiyor, büyük bir iştahla çiğneyerek yutuyordu. Ilık karaciğer öylesine körpe ve lezzetliydi ki, ağızda eriyiveriyordu sanki. Kirisk'in düşleri gerçekleşmiş, ağzına doldurduğu çiğ ayıbalığı karaciğerinin yağlı suyu dilini sararken tam bir erkek olduğunun bilincine varmıştı.

— Hadi, ye! diyordu Orhan Dede durmadan. Gece soğuk geçecek. Karaciğer sıcak tutar insanı. Sonra, her hastalığa ilâçtır.

Tıka-basa yemişlerdi. Karınları iyice doyunca su içmek istediler. Su, kayığın dibindeki küçük fıçıdaydı.

Emrayin gökyüzüne tasalı tasalı baktı.

— Hayvanı kayığa parçalamadan koysak.

— Öyle olsun, o işi sonra yaparız dedi Orhan Dede. Gece Orta Meme'de konaklarız, çay yapar ısınırız. Böylece yükleyelim kayığa.

Adadan ayrılmadan önce avcılar toprağı doyur-

mayı da unutmadılar. Fok yüreği ufak ufak bölünüp toprağa serpildi. Öbür gelişlerinde adanın efendisi işlerini kolaylaştırsın diye dualar edildi. Ondan sonra da açıldılar denize.

Küçük Meme gerilerde kalmıştı. Somurtkan suların ortasında yapayalnız duran ıssız ada insanda acıma duygusuyla birlikte bir tedirginlik uyandırıyordu. Vakit öğleyi geçmişti. Hava kararmadan Orta Meme'ye varmak, kayığı dulda bir yere çekip geceyi orada geçirmek için acele eden kürekçiler küreklere asıldılar. Az sonra Küçük Meme denize batmışcasına silindi gözlerden, gene her yanlarını sular kuşattı. Orta Meme görünürlerde yoktu daha.

Avcılar foku kesmekle uğraşırlarken deniz hayli değişmişti. Kabaran dalgalar daha yüksek geliyordu şimdi. Rüzgâr biraz yön değiştirmekle birlikte dalgaların akıntısı aynıydı. Kayık daha çok sallanıyor, dalgalar daha şiddetle çarpıyordu. Ama avcıları asıl kaygılandıran havanın durumuydu. Neyin belirtisiydi bu değişiklik? Böyle bir mevsimde ne gibi tatsız bir olayla karşılaşabilirlerdi? Sanki uzak bir orman yangınından rüzgârın koparıp getirdiği dumanlar gibi, gökyüzünü ince bir sis sarmış, her yeri uçuşan beyaz zerrecikler kaplamıştı. Bu sisin göğü örtmekten başka kimseye bir zararı dokunmamasına karşın avcıların suratları asıldı.

Orhan Dede bakışlarını yöresinde gezdirdikten sonra tasalı bir sesle;

— Kahrolası pus neyin nesidir? diye homurdandı.

Kürekçiler büyük bir sinir gerginliği içinde çalışıyorlar, her kürek çekişte Orta Meme'nin önlerine çıkıvermesini bekliyorlardı. Bu ada sığınak olarak en uygun, en güvenilir yerdi.

Bu arada hava aydınlanmış, denizin bir ucundan güneş bile görünmüştü. Fakat öylesine uzak bir güneşti ki bu, kimse gözlerine inanmadı ve gözleri kamaşmadan baktılar. Kızıl renkli bakır bir sini gibi gittikçe ufka kayan, çevresindeki bulanık havayı da kirli-kızıla boyayan solgun bir güneşti bu. Ortalığın aydınlanması, güneşin görünmesi avcıların neşelenmesine, sinirlerinin yatışmasına yetmişti bile. Şimdi hepsi adaya varıp dulda köşelerinde dinlenmeyi keyifle bekliyorlardı.

Orhan Dede yanında oturan Kirisk'in sırtını okşayarak;

— Biraz daha dişini sık, oğul, dedi. Az sonra Orta Meme'ye varacağız.

Kirisk çok susamıştı, fakat tam bir çocuk saflığıyla babasının yasaklarına uyduğu için sesini çıkarmıyordu. Babası bir gün önce ona denizde suyun kıt olduğunu, evdeki gibi her canı çektiği zaman içemeyeceğini söylemişti. Adaların üçünde de tatlı su yoktu, kayığa yük yapmasın diye fazla su alamazlardı. Herkesle birlikte içebilirdi ancak.

Güneşin uzaktan yüzünü göstermesi ve ortalığın aydınlanması üzerine yaşlı adam biraz yumuşayınca;

— Dede, çok susadım, dedi.

Çocuk bunları söylerken bir yandan da babasına bakıyordu korkusuzca gülümseyerek. Yaşlı adam da gülmeye başladı.

— Ya, demek susadın? Karaciğer insanı böyle susatır işte! Anlaşıldı, hepinizin canı su içmek istiyor.

Emrayin ile Mılgun onu onaylarcasına başlarını salladılar. Yalnız kendisinin susamamış olması Kirisk'i çok sevindirdi.

Orhan Dede:

— Madem öyle, önce suyumuzu içelim, sonra da pipomuzu tüttürürüz, diyerek dümeni bağladı, kayığın dibinden su dolu küçük fıçıyı aldı, onu yanına koyduktan sonra içi kalaylı bakır tasa boşaltmaya başladı. Ala Köpek Dağı'nın yamacındaki bir pınardan doldurdukları, soğuk, pırıl pırıl bir suydu bu. Yörede duruluğuyla, tadıyla herkesin sevdiği bu su yazın toprak ve taze ot kokardı.

Tası elinde Kirisk tutuyordu. Çok susamıştı zavallıcık. Tas yarı-yarıya dolunca yaşlı adam fıçının tıpasını kapadı.

— Hadi iç bakalım. Sonra da ötekilere vereceğiz. Yalnız, dökmeyesin sakın.

Kirisk önce büyük bir açgözlülükle, sonra gittikçe yavaşlayarak içmeye başladı. Ancak sonuna geldiğinde suyun çürümüş ağaç koktuğunu anladı.

— Nasıl, kandın mı?

— Evet, kandım.

— Ama gözlerin öyle söylemiyor. Karaciğer bu, çok su içirir insana. Ne yapalım, biraz daha vereceğiz. Karada olsan iç içebildiğin kadar, ama burası deniz...

Yaşlı adam böyle diyerek tasın dibine biraz daha su koydu. Kirisk iyice kanmıştı. Keyfine diyecek yoktu.

Sonra, kürekçilere tasın dörtte üçünü doldurdu Orhan Dede. Tası onlara Kirisk veriyordu. Suya iyice doyduğu için hiçbir söz söylemeye hakkı yoktu ama Orhan Dede gene de kürekçilere daha çok su vermesinin nedenini açıklamayı gerekli buldu:

— Sen küçüksün, yavrum. Bir de onlara bak! Hem durmadan kürek çekiyorlar. Kürek çeken insan çok su içmek ister.

Gerçekten de kürekçiler kendilerine verilen suyu bir dikişte bitirmişlerdi. Sıra ikinci kez doldurmaya gelince Orhan Dede onlara hafifçe çıkıştı:

— Yavaş olun, delikanlılar. Kendinizi dere kıyısında mı oturuyor sandınız?

Emrayin ile Mılgun gülmekle yetindiler. Kendi payını içince Orhan Dede de gülümsedi:

— Dere kıyısında oturmayı çok isterdim doğrusu. Çiğ ciğer amma da kuvvetli şeymiş...

Sonra piposunu doldurup yaktı, derin derin içine çekti, dumanlarını zevkle savurdu. Adamcağız bunun, tattığı son zevk olacağını nerden bilecekti?

Felâketi ilkin Kirisk gördü...

*

Susuzlukları geçmiş, duydukları mutluluğun peşinden şaşırtıcı bir sessizliğe gömülmüşlerdi.

Sevinçliydiler, çünkü avladıkları ilk ayıbalığı kayıklarında yatıyordu. Az sonra adada güzelce dinlenecekler, ertesi gün de gene ava çıkacaklardı. İşleri bitince doğruca eve. Bundan iyisi can sağlığıydı.

Sandal dalgalara bata-çıka ilerliyordu eskisi gibi. Orhan Dede gene piposunu tüttürerek dümen çeviriyor, belki de sevgili Deniz Kızı'nı düşünüyordu. Emrayin'le Mılgun'a gelince, sanki kürek çekenler onlar değildi. Öyle rahat, öyle ölçülü, öyle çalımlı gidip geliyorlardı ki! Kirisk onları seyrederken dalmış gitmişti. Çocukça bir içtenlikle her birini ayrı ayrı düşünüyor, onlarla birlikte denizde bulunmasından dolayı büyük bir kıvanç duyuyordu.

Kirisk onları hiç başka türlü düşünemezdi. Orhan Dede hep o bildiği Orhan Dede; uzun boyunlu,

fırlak gıdılı, parmakları ağaç budakları gibi düğüm düğüm şişmiş, elleri çalışmaktan uzamış, sulu gözleri anlayışla bakan aynı yaşlı adamdı. Başka biri olabilir miydi zaten? Köy, herkesin saydığı, herkesin sözünü dinlediği Orhan Dede'siz ne yapardı? Düşünmek bile tuhaf geliyordu insana.

Annesi Kirisk'in tıpkı babasına benzediğini söylerdi, büyüyünce babasının bir eşi olacaktı. Gözleri babasınınki gibi pelit elâsı, dişleri onunkiler gibi sağlam, hattâ önden iki tanesi biraz öne fırlamış... Büyüyünce onun da babası gibi sık, sert, kara sakalları çıkacaktı. Boşuna adama Sakallı Emrayin dememişlerdi. Kirisk küçükken — daha derede çıplak yüzdüğü sıralar — annesiyle teyzesi onu seyrederler, aralarında kıkır kıkır gülerlerken birbirlerine yaramaz şeyler fısıldarlardı. «Tıpatıp babası!» derdi annesi. «Oğluma düşecek kıza gün doğdu demektir. Bir dediğini iki etmeyiz gelinimin». Kirisk, babasına benzemekle alacağı kızın ne bakımdan rahat edeğini, gün göreceğini anlamazdı bir türlü.

Kayığın öndeki bir çift küreğini çeken Emrayin böyle bir adamdı işte. Kirisk, bu, inci gibi ak dişli, kara sakallı, geniş omuzlu adamın, babasının bir gün olsun ona bağırıp çağırdığını, sonra da acıyıp gönlünü almaya kalktığını görmemişti. Babasının olgun pelit rengindeki gözlerinin yumuşak, tatlı bakışı ona her zaman büyük bir güven veriyordu.

Babasından iki yaş küçük olan, amca oğlu Mılgun ise aradaki kürekleri çekiyordu. Mılgun, Kirisk'in babasına hiç benzemezdi, çünkü köseydi, sakal yerine biten birkaç kıl da ayıbalığı bıyıkları gibi dimdik dururdu. Bu görünüşünden dolayı ayıbalığına benzetirlerdi onu. Sonra, çok kavgacı, şamatacı bir adamdı. Kendini ezdirmekten hoşlanmadığı için, bir

gün, köye gelen dışarlıklı bir tüccarla dövüşmeye kalkışmıştı. Köy halkı alttan alıp yabancı tüccarı yumuşatmaya çalıştıkça o tam tersine adamın üstüne üstüne varıyordu. Yerden bitme, kütük gibi yuvarlacık gövdesine bakmaksızın öyle de çevikti ki! Üstelik fitil gibi de sarhoştu, içkiyi çok severdi. Emrayin'le birkaç kişi Mılgun'u zor tutmuşlardı. Kısa boylu oluşuna karşın güçlü-kuvvetliydi. Kirisk ona Mılgun Amca derdi. Babasıyla iyi arkadaştılar. Birbirlerini aldatmadıkları, bir de oymağın en önde avcıları oldukları için ava hep birlikte çıkarlardı. Yeni yeni yürümeye başlayan bir oğlu ile iki de kızı vardı Mılgun'un. Kirisk kızları kardeşleri gibi korur, onlara toz kondurmazdı. Kızlar her gün kızkardeşi Psulk'la oynamaya gelirlerdi eve, annesi de onları çok severdi.

Ama kızların en güzeli Muzluk kızdı. Ne yazık ki, büyüyünce onu komşu köyden birine gelin vereceklermiş. Şeytan, «Kaçır şu kızı, verme!» diyordu.

Köyündeyken Kirisk böyle şeyleri çok seyrek düşünürdü, ama burada uzakta, en basit olay önceden hiç farkına varmadığı dokunaklı bir anlam kazanıyordu.

Ala Köpek Dağı'nın eteğindeki bir dere kenarına kurulmuş, dört bir yanı ormanlarla çevrili eski bir balıkçı köyü — Deniz Kızı oymağının, Nivihler'in köyü — burnunda tütüyordu şimdi. Annesi, evleri gözünün önünden gitmek bilmiyordu. Ama deniz kıyısında koşan Ala Köpek Dağı'ndan, doğup büyüdüğü sahillerden öylesine uzaktı ki şu anda. Özlediği yerlerin gerçekten uzak olup olmadığını bir kez daha anlamak niyetiyle başını geriye çevirmişti ki, hiç beklemediği bir durumla karşılaştı.

Ufkun yarısını kaplamış olan külrengi koyu bir sis duvarı, birbirine bitişik iki dil halinde onlara doğru uzanmıştı. Bu iki yayvan dil denizin kararmış yüzeyini yalayarak, geçtikleri her yeri koyu bir örtüyle örterek gözle görülür bir hızla ilerlemekteydi. Denizin üstünde ne varsa: sandalıyla, insanlarıyla, görünen-görünmeyen her şeyiyle yutmaya niyetli bir devdi sanki. Sis, daha önce Kirisk'in uzaktan görüp denizin ortasında bilinmeyen bir adaya benzettikleri boz-bulanık kütlenin bulunduğu yönden geliyordu. İşte o kütle şimdi gözlerinin önünde şişip kabararak, fırtınanın itişiyle kesintisiz, sessiz ilerleyerek onlara doğru yaklaşmaktaydı.

Kirisk korkuyla;

— Bakın! Bakın şuna! diye bağırdı.

Kayıktakiler bir an şaşaladılar. Bu bir anlık denetimden uzak kalan sandal dalgadan şöyle bir kaykıldı ve o anda da yoğun sis örtüsü altından fırlayan ikinci dalga şiddetli bir şakırtıyla patladı. Aynı dalga gittikçe artan bir gürültüyle kabarıp yuvarlanarak, fışırdayan suların öfkesiyle parçalanarak sandalın üzerine abandı.

— Sandalın burnunu çevirin! diye haykırdı Orhan Dede.

Kürekçiler sandalın burnunu dalgaya doğru ancak çevirebilmişlerdi ki, az kalsın alabora oluyorlardı. Dalga onları hoplatarak geçip gitti, ardından bir sis duvarıyla burun buruna geldiler. Sis onlara iyice yaklaştığı sırada, bunun, karşı konulmaz bir güç, kudurgan öfkesiyle önüne çıkan her şeyi yerle bir etmeye kararlı, içinden çıkılmaz bir karanlık olduğunu görmüşlerdi.

Orhan Dede'nin

— Fırtınanın yönünü belleyin! Fırtınanın yönü-

nü belleyin! diye bağırmasıyla birlikte o koyu karanlığa gömüldüler.

Sanki tepelerine yıkılan bir çığın dondurucu karları altında kalmış gibiydiler. Göz açıp kapayıncaya değin bir evrenden başka bir evrene geçtiler, bildikleri her şey ortadan yok oldu. Ne deniz, ne gök, ne sandal seçilebiliyordu şimdi; birbirlerinin yüzünü bile göremiyorlardı. O andan sonra da dur-durak bilmediler. Sandal bazan şahlanıp burnuyla havaya kalkıyor, bazan yarılan dalgalar arasında açılan uçuruma gömülüyordu. Giysileri, üzerlerine püsküren sulardan ıslanıp ağırlaşmıştı. Fakat belânın en büyüğü, sis yüzünden çevrelerini görememeleri; denizde olup biteni ve ne yapmaları gerektiğini bilememeleriydi. Onlara kalan tek şey, gözü kapalı, gelişigüzel bir çabayla sandalı su yüzünde tutmak, böylece devrilmesini önlemekti. Bu durumda hedeflerine doğru ilerlemenin sözü bile olamazdı. Dalgalar onları kendi istedikleri yere sürüklüyordu; nereye, ne kadar zamanda gideceklerini bilmek olanaksızdı artık.

Kirisk çok işitmişti: Denizde sise yakalanan avcılar evlerine dönmemişler; yas tutan karıları, çocukları, babaları döner umuduyla Ala Köpek'in yamacında günlerce ateş yakıp beklemişlerdi. Kirisk o zamanlar açık denizde ölmenin korkunçluğunu, akla sığmazlığını birazcık olsun gözünde canlandırmaya çalışmamıştı. Çalışmak şöyle dursun, kış mevsiminin bu sessiz, zararsız konuklarını büyük bir sevinçle karşılar, onları zevkle seyrederdi. Sisli havalarda her şey süt rengi, büyülü bir sessizliğe gömülmüş gibi gelirdi ona; tanıdığı evren, bulutlar arasında kaskatı donarak havada yüzüyormuş gibi görünürdü. Bazan da düşlere dalarak, yüreğinde açıklayamadığı bir yılgınlık ve korku gerçekliğiyle, sisin

görüntülerini birtakım hayaletlere, dehşet salan canavarlara benzetirdi. Sonsuz büyüklükte bir yün yumağı gibi bazan çözülüp açılan, bazan kat kat sarılan bu sisler denizin hışırtılı dalgaları üzerinde bir yılanın kıvrıla kıvrıla yürümesini ansıtırtı.

Kirisk oturduğu yere sımsıkı sarılarak, korku içinde, Orhan Dede'sinin bacakları arasına büzüldü.

Çocuk için söyleyecek ya da yapacak başka bir şey bulamayan yaşlı adam;

— Tutun bana! Sıkı tutun! diye bağırmakla yetindi.

Korkunç doğa gücü karşısında kayıktakilerin hepsinin aynı durumda olması çocukcağızı yazgısıyla başbaşa bırakmıştı. Kirisk, dedenin dizi dibine büzüşeceği yerde bağırsa, ağlasa, babasını yardıma çağırsa, Emrayin bile küreği bırakıp koşmazdı oğlunun yardımına. Çünkü dalgaların yükselmesini, çekilmesini anında anlayarak kayığı dengede tutan, batmasını önleyen Mılgun'la ikisiydi.

Dalgalar sandalı göz gözü görmez sisin içinde gelişi güzel sürüklüyordu. Orhan Dede kayığı belirli bir yöne çevirmek amacıyla birkaç kez dümeni kullanmayı denediyse de hiçbir yararı olmadı, çünkü fırtına durmadan artırıyordu hızını.

Vakit gece yarısı olmalıydı. Yoğun sisten günün akışı izlenemiyordu. Ancak, karanlığın daha bir koyulaşmasından gecenin bastırdığını anlamışlardı. İşte bu karanlıkta, sonlarının ne olacağını bilmeksizin aralıksız, bezdirici, çalkantılı bir didişmeye koyuldular. Boranın, başladığı gibi kesilivereceği, sisin dağılacağı, sonra da başlarının çaresine bakacakları umudunu yitirmeden dayanıyorlar, habire uğraşıyorlardı. Bir keresinde bu umut gerçekleşir gibi oldu. Boranın şiddeti azalmış; dalgaların çarpması, sula-

rın fışkırması, kayığın sallanması yatışmaya yüz tutmuştu. Ama onları kuşatan, bütün koyuluğuyla üzerlerine abanan karanlık aynıydı. Denizin gürültüsünü bastırarak ilk bağıran Orhan Dede oldu:

— Hey, sesimi işitiyor musunuz? Ben Orhan! Kirisk benim yanımda!

— İşitiyoruz! Biz de yerimizdeyiz! diye haykırdı Emrayin.

— Fırtınanın yönünü bellediniz mi?

— Bunun ne yararı var?

Mılgun'un öfkeli haykırışı üzerine Orhan Dede sustu. Haklıydı genç adam. Bunca sürüklenmeden sonra rüzgârın yönünü belleseler ne çıkardı? Nirengi noktası olarak kullanacakları adaların nerede kaldığını, onlardan ne denli uzaklaştıklarını bilmedikten sonra... Belki de Üç Memeler'i hiçbir zaman bulamayacaklardı. Sallantının, karanlığın verdiği bezginlikle susan koca Orhan şimdi derin derin düşünüyordu. Fırtına çıktığından beri talih belki yüzlerine bir kezcik gülmüş, sandallarını adaların yakınından savuşturarak, onları kıyı kayalıklarına çarpıp parçalanmaktan korumuştu. Ondan ötesi büyük bir şansızlıktı. Gecenin ve sisin orta yerinde adasız, yıldızsız yön bulmanın hiçbir yolu yoktu. Çaresizlik içinde çırpınan yaşlı adam gene de bir şeyler söylemeye çalıştı :

— Kayığın burnunu çevirirken rüzgâr güneydoğudan esiyordu...

Fakat kimseden yanıt almadı. Kürekçilerin onunla uğraşacak vakitleri yoktu çünkü. Bunun üzerine yaşlı adam gene sustu. Bacaklarının arasına sığınmış bulunan Kirisk tir tir titriyordu.

— Şimdi biz Kirisk'le sandalın suyunu boşaltacağız, siz kendi işinize bakın! diyerek eğildi, karan-

lıkta çocuğun her yanını yokladı, sapasağlam olduğuna inanınca onunla konuşmaya başladı:

— Kirisk, korkma, oğlum. Hadi, sandalın suyunu boşaltalım. Boşaltmazsak sonumuz kötü olur. Yalnız, elimizde tek kepçe var. İşte şurada, buldum. Sen de tası al. Aldın mı? İkimiz birden çalışırsak işimiz daha çabuk biter. Hey, Kirisk, işitiyor musun beni?

— İşitiyorum, dede. Tası aldım. Çok mu sürecek? Korkuyorum...

— Ben de korkuyorum. Ama erkeğiz biz. Böyle şeylere aldırmamamız gerekir.

— Batmayız değil mi, dede?

— Hayır, batmayız, Batsak bile «Yazgımız böyleymiş» diyeceğiz... Şimdi bir elinle bana tutun, öbür elinle suyu boşalt.

İyi ki Orhan Dede zamanında toparlanmış; boranın biraz yatışmasından yararlanarak, kayığa dolan suyu atmayı akıl etmişti. El yordamıyla ikisi iki yandan çalışırlarken birden su fıçısını düşündü. Çocuğa onun önemini anlatmalıydı. Elinden tuttu, fıçıya yaklaştırdı.

— Bak, yavrum, bu bizim su fıçımız. Dokunuyorsun değil mi? Bizlere ne olursa olsun bu fıçıyı korumalısın. Sarıl ona, sımsıkı yakala, yanından hiç ayırma. Denizde susuz kalmaktansa ölmek daha iyidir. Anladın mı? Bizden çok o gerekli sana.

Yaşlı adam iyi etmiş de su konusunda çocuğu zamanında uyarmıştı. Çünkü az sonra bunun önemi anlaşıldı.

Biraz kesilir gibi yapan fırtına yeniden şiddetlenmekteydi. Bu sefer azgınlığını daha da artıracağa benziyordu. Sanki gecenin örtüsü altında karanlıktan, sisten hiçbir şey göremeyen insanoğlunun

güçsüzlüğünden yararlanmak, işlerini bir an önce bitirmekti amacı. Bir sürelik yavaşlamasının acısını çıkarırcasına, bütün kudurganlığıyla yüklendi üzerlerine. Görünmeyen dalgalar Orhan Dede'nin kayığını dört bir yandan dövmeye, oradan oraya savurmaya, boşlukta fır fır döndürmeye başladı. Sandal dalgaların serpintilerinden ağırlaşıyor, gittikçe suya gömülüyordu. Orhan Dede diz üstü oturarak, içeri dolan suyu var gücüyle boşaltmaya çalıştıysa da hepsi boştu. Durumu anlayan kürekçiler acı acı haykırdılar:

— Kayıkta ne varsa atın! Batıyoruz! Kayığı boşaltın!

Kirisk korkudan ağlamaya başladı; onu ne işiten vardı, ne de ona aldıran... Çocukcağız kıç tarafında, dipte duran su fıçısını sımsıkı kucakladı, onunla birlikte sallanarak acı acı ağladı. Başlarına ne gelirse gelsin fıçıyı elinden bırakmaması gerektiğini iyice anlamıştı. Orhan Dede'nin söyledikleri kulaklarındaydı, batsalar bile fıçıyı korumak onun göreviydi.

Yarı batmış sandalı bir an önce kurtarmalıydılar. Mılgun sandalın devrilmesini önlemek için olanca gücüyle çalışır, kürekleriyle dengeyi sağlarken, Orhan ile Emrayin kayıktakileri dışarı fırlatma işine giriştiler. Başka kurtuluş yolu kalmamıştı. İki tüfek, zıpkın, urgan kangalı, bir sürü ıvır zıvır, bu arada Orhan Dede'nin çaydanlığı denizi boyladı. Sıra ayıbalığı gövdesini atmaya gelince işler zorlaştı. Islanan et kütlesi iyice ağırlaşmış, kayganlaşmıştı. Alttan biraz kaldırıp kayığın kıyısından yuvarlamaya karar verdiler. Uğruna yollara düştükleri avlarını kendi elleriyle yok edeceklerdi. Oflayıp puflayarak, kara yazgıya sövgüler, lanetler yağdırarak koca gövdeyi

kayığın kenarına doğru ittiler, sonra da denize deviriverdiler. Denizle aralarında geçen amansız çatışmanın o akıl almaz kargaşalığında bile fokun ağırlığından kurtulan kayığın şöyle biraz yalpalayarak silkindiğini hissettiler. Batmalarını önleyen de buydu belki.

*

İlk kendine gelen Orhan Dede oldu. Nerede bulunduğunu, çevresini kuşatan kımıltısız cansız bulanık beyazlığın ne anlama geldiğini bir anda kavrayamadı. Sisti bu, evet, düpedüz sis. Okyanusu bir baştan bir başa kaplayan, yayıldığı her yerde aynı kusursuz, sessiz durgunluğunu sürdüren sis... Denizin üstünde donup kalmıştı, büyük bir suskunluk içindeydi.

Gözleri biraz alışınca kayığın belirgin çizgilerini, sonra dipte yatan insanları seçebildi. Emrayin ile Mılgun hemen küreklerin dibine yığılmışlardı. Tehlikeli bir fırtınanın pençesinden kurtulmuş olduklarını ansıyıp, yatanların boğuk horultularını duymasa, ikisinin de öldüğü kanısına varabilirdi. Kirisk gene dizlerinin dibindeydi. Zavallıcık su fıçısına yaslanmış, öylece uyuyakalmıştı. Orhan Dede çocuğun soğuktan, ıslanmaktan buz kestiğini anladıysa da yapacağı bir şey yoktu.

Geçirdiği gecenin uyuşukluğu içinde kımıldamadan baktı. Ak saçlı başı önüne düşmüş, düğüm düğüm uzun elleri iki yanından sarkmıştı. Sızım sızım sızlıyordu bütün bedeni. O güne değin sayısız belâlarla karşılaşmıştı ama bunun gibi acımasızını hiç ansımıyordu. Neredeydiler şimdi? Fırtına onları

ne denli uzağa atmıştı? Henüz Ohotsk denizinde miydiler, yoksa okyanusa mı sürüklenmişlerdi? Son fırtınadan beri ne kadar zaman geçmişti? Sisin ışık sızdırmaz tekdüze donukluğunda geceyi gündüzden ayırmak olanaksızdı. Eğer fırtınanın genellikle sabaha karşı dindiği göz önüne alınırsa vakit gündüz olmalıydı. Belki de öğle sonrasıydı.

Her nasılsa yaşamda kalmış olmanın sevincini duymakla birlikte, Orhan Dede başını önüne eğmekte haklıydı. Deniz yolculuğunda işlerine yarayacak bütün gereçlerini, yüzlerce samur derisi karşılığında gezici bir tüccardan aldıkları tüfeklerine varıncaya değin her şeylerini yitirdikten sonra, birazı içilmiş bir fıçı su ve iki çift kürekle ne yapabilirlerdi denizin ortasında?

Kürekçiler kendilerine gelince hep birlikte bir çıkış yolu arayacaklardı elbet. Ama hangi yöne gideceklerini nereden bileceklerdi? En önemlisi de buydu zaten. Geceyi bekleseler, hava bulutlu olmasa, yıldızlara bakarak kendilerine yön çizebilirlerdi. Bu sefer de ne kadar kürek çekecekleri belli değildi. Sonuna değin dayanabilecekler, sahile ulaşmaya zamanları, güçleri yetecek miydi?

Sis de ne sisti hani! Denizin üstünde kaskatı, devinimsiz duruyordu. Bütün evreni sisler kuşatmış, sonsuza dek böyle kalacak gibiydi.

Biraz su içse, piposunu tüttürseydi... Tütün konusunda fazla düşünmeye değmezdi. Islanan tütün kurur, piposunu da bir yerlerden arar bulurdu. Ama su? Yiyecek? Bunları düşünmekten korkuyordu. Şimdilik dayanabildiğine göre düşünmese de olurdu.

Deniz süt limandı, en ufak bir kıpırtı yoktu. Olduğu yerde duran sandal hafif hafif sallanıyordu. Suya öylece bırakılan kürekler yan yatmış yüzüyorlar-

dı. Küreklerin bu duruşundan, Mılgun'la Emrayin'in, yorgunluğun son sınırına vardıkları, sonra da kürekleri kayığa almaya bile fırsat bulamadan derin bir uykuya daldıkları anlaşılabilirdi.

Bu durağanlık, bu beyaz karanlık içinde her şey tam bir ölü sessizliğine gömülmüştü. Deniz duruyor, sis duruyor, sandal duruyordu. Zaten ne gidecekleri yer belliydi, ne de ne kadar dayanacakları...

İşte bu umutsuzluk içinde dümenin başına kıvrıldı, öylece uyuya kaldı.

Onu uyandıran Kirisk'in dürtüklemeleri oldu.

— Dede! Dede! Kalk, su ver bize.

Silkindi yaşlı adam; kayıktakilerin uyandığını, başkanları olması dolayısıyla su dağıtımının kendine düştüğünü anladı. Görevlerin en zoru başlıyordu şimdi.

Sis bütün yoğunluğunu, bütün kımıltısızlığını sürdürüyordu. Denizde ise tam bir durgunluk vardı.

*

Günün kalan bölümünde sisler arasından yavaş yavaş kürek çektiler. Gidecekleri yeri bilmiyorlar, hiçbir hedef gözetmiyorlardı.

Kendilerine gelip durumlarını yakından görünce artık yerlerinde kalamazlardı, bir şeyler yapmalıydılar.

İlerliyorlardı şimdi. Fakat karaya doğru mu, yoksa tam tersine, karadan uzaklaşarak mı?

Devinmek onlara bir çeşit düş kurma olanağı sağlıyordu.

Bütün umutları sisin dağılması, yapacakları şeyi açıkca görebilmeleriydi.

Sis dağılırsa geceleyin yıldızlardan yönlerini bulabilirlerdi. Yıldızlara sığınmak onlar için tek kurtuluş yoluydu.

Bir umutları da karşılarına bir adanın çıkmasıydı. Adaya varınca yönlerini saptamak işten bile değildi.

Böylece sisler içinde gittiler, gittiler...

Bu arada Orhan Dede kayığa biraz çeki-düzen vermişti. Önce ayaklar altında şapırdayıp duran suları kürekçilere boşalttırdı, sonra da iyice ısınıp kurusun diye Kirisk'i koltuğunun altına oturttu. Sıra su dağıtmaya gelince, her birine eşit miktarda, çeyrek tas dolusu su verdi. Kürekçilere kalsa hiç olmazsa fırtınalı gecenin ardından kana kana su içmek isterlerdi. Fakat Orhan Dede onlara gerekli uyarıyı tâ baştan yaptı: Su yalnız onun uygun gördüğü zamanlarda, yalnız onun vereceği miktarda içilecekti. Kararının gerekçesine inandırmak istercesine birkaç kez salladı fıçıyı: Yarı yarıya boşalmıştı.

Hiç beklemedikleri, sevinçli bir olayı da belirtmeden geçmeyelim. Kayığın sularını temizlemeye giriştikleri sırada, kıç tahtası altında, fıçının arkasında fok derisinden bir torbaya doldurulmuş balık çirozu buldular. Kayığı boşaltırken bir sürü gereçle birlikte büyük yiyecek torbasını da denize atmışlar, fakat Emrayin'in karısının yol için hazırladığı çiroz torbası şans eseri sandalda kalmıştı. Çünkü Kirisk'in, gözü gibi koruduğu su fıçısının arkasına, tam oturma tahtasının altına koymuşlardı kayığa binerken. Zaten tuzlu olan çirozlar bir de deniz suyunu emince ağza alınmayacak bir tuzluluk kazanmışlardı. Fakat gene de yiyecekten sayılabilirdi. Ellerinde yeterince içme suyu olsa onlara yeter de artardı bile.

Susamak korkusuyla çirozlara kimse dokunmu-

yordu.

Sisin dağılmasıydı bütün istedikleri...

Denizin sessizliğinde, havanın durgunluğunda ıskarmozların gıcırtısı duyuluyordu hüzünlü hüzünlü. Büyük sessizliğin, kesintisiz durağanlığın ortasında bu gıcırtılar yolunu yitirmiş bir insanın inlemelerini, yakarışlarını andırıyordu: Neredeyim, neredeyim, neredeyim?

Hepsi sisin dağılmasını bekliyorlardı...

*

Ama sis ne dağılıyor, ne de dağılacağa benziyordu; yerinden kıpırdamıyordu bile. Sanki havsalaya sığmayacak büyüklükte bir dev, soludukça puslu hava püskürten gerçeküstü bir yaratık; yeri, göğü, denizi, bütün bu beyaz dünyayı yutuvermişti.

Sis devinin karnında yeniden gece oldu. Gecenin geldiği, karanlığın yavaş yavaş artmasından anlaşılıyordu. Yukarda gene ne gök vardı, ne yıldızlar...

Bir yerlere gitmiş olmak için kürek çekmenin hiçbir anlamı kalmamıştı.

Her an gökte yıldızların çıkmasını bekliyorlar, bu umutla avunuyorlar, dayanıyorlardı. Her an bir yel çıkabilir; o kahrolası, o yere batası sisi sürüp götürebilirdi. Uyku girmiyordu gözlerine. Yıldızlı gök kubbesini açsın diye göklerin tanrısına; yeleli, saçaklı yüzüyle denizlerin ötesinden uzanıversin diye rüzgârların efendisine yalvardılar.

Ama boştu hepsi; kimse onların yakarışlarına kulak asmıyor, sis, olduğu yerde, dosdonuk duruyordu.

Kirisk de bekliyordu yıldızların çıkmasını. Minik oyuncaklar gibi gökte ışıl ışıl oynaşan o yıldızlar şimdi ne çok işlerine yarayacaktı! Çocukcağız geçen gece yaşadığı felâketten öylesine sarsılmış, ürkmüştü ki... Zaten çocuk ruhu hemencecik kırılıp dökülüverir, bütün umutları bir anda yıkıntıya dönebilir. Fakat onunla aynı kayıkta bulunan büyüklerin, yaşamlarının sona erdiğini sandığı o öldürücü tehlike karşısında direnmeleri, kudurgan doğa gücünü en sonunda alt edebilmeleri onun umutlarını yeniden canlandırmış; bir kurtuluş yolu çıkacağına inandırmıştı. Gökyüzünde yıldızların parlamasıyla birlikte acılarının da son bulacağına güveni tamdı şimdi.

Yeter ki çabucak gerçekleşsindi umutları; geldiği kıyılara, Ala Köpek Dağı'na bir an önce dönebilsindi. Öyle çok acıkmış, susamıştı ki, üstelik açlığı susuzluğu her geçen dakika öylesine hızlı artıyordu ki, annesine, evine, tanıdığı insanların yanına, köyünün dumanlarına, derelerine, otlarına dönmek için karşı konulmaz bir istek duyuyordu.

Felâkete uğrayanların bütün gece sabırsızca bekleyişleri boşa çıktı: Ne sis dağılmış, ne yıldızlar görünmüş, ne de denizin durumu değişmişti.

Rutubet ve soğuk neyse ama susuzluk dayanılacak gibi değildi. Kirisk yalnız kendisinin susadığını sanmaktaydı, ama ötekiler de susuzluktan kırılıyorlardı. En çok susayan gene de Kirisk'ti ve kendisinin herkesten çok susamasına üzülüyordu.

Kirisk'in dayanamayıp biraz su istemesi üzerine Orhan Dede kestirdi attı:

— Hayır, şimdi olmaz! Katlanmalısın!

O günün sonuna doğru babası, Mılgun, Kirisk, açlığa karşı koyamadıkları için, biraz çiroz yemek zorunda kalmışlardı. Çirozu yerken su da içmişlerdi

azıcık, gelgelelim yetmemişti bu onlara, biraz geçince daha çok susamışlardı. Oysa dede elini sürmemiş çirozlara, dayanmış, bir yudum bile su içmemişti. O gün üçü, bir kez sabahleyin bir kez de akşamleyin su içtiler. Ama Orhan Dede içmedi, bekledi. Akşam payı tasın dibinde, azıcıktı zaten. Fıçıdaki su gittikçe azalıyordu.

İnsanın canı durmadan isterse beklemek iki kat acı gelir.

İşte o gece de bitmek bilmedi. Öte yandan sis dağılmadı, olduğu yerde kaskatı durdu. Deniz hiç kıpırdamadı...

*

Sabahleyin gene hiçbir değişiklik olmadı. Yalnızca kirli-boz sis kütlesi biraz aralandı, aydınlandı. Birbirlerinin yüzlerini, gözlerini seçebiliyorlardı ancak. Kirisk o güne değin ne böyle durgun bir sis görmüştü, ne de cıvayla doldurulmuşçasına donuk donuk parlayan, ağır, kıpırtısız, böyle bir deniz...

En ufak bir esinti yoktu.

Fakat büyüklerin yüzlerinde o sabah gördüğü değişiklik çocuğu afallattı. Zayıflayan yüzlerden sert kıllar çıkmış, bakışlar süzülmüş, gözlerin çevresinde ölümcül hastalarda görülen koyu halkalar oluşmuştu. Babasının, o her zaman güçlü, kendine güvenen adamın bile yalnız sakalı kalmıştı değişmeyen. Isırıla ısırıla kan oturmuş dudaklarıyla, acıklı bakışlarıyla, suskun duruşuyla hüzün veriyordu insanın yüreğine. En fazla çöken de Orhan Dede'ydi. Beli ikiye bükülmüş, saçları ağarmış, fırlak gıdılı boynu iyice uzamıştı. Şimdi gözleri daha çok sulanıyordu. Onun Or-

han Dede olduğunu gösteren tek şey somurtkan bakışıydı. Oymağın bilge kişisinin o anlam dolu, derinliğine erişilmez, saygı uyandıran bakışı...

Gün, adam başına birkaç yudum su dağıtmak gibi zorlu işle başladı. Fıçıyı koltuğunun altına alan yaşlı adam elleri titreye titreye, az az döküyordu. İlkin Kirisk'e verdi tası. Tası kaptığı gibi ağzına götüren çocuk, dişleri birbirine vurarak suyu yudumladı. İçinin ateşi bir anda söndü, başına korkunç bir sızı girdi. Fakat tası geri verirken aynı ateş gelip oturdu döşüne. Hattâ, içindeki azgın hayvan uyanmış gibi, susuzluğu daha da arttı. Sonra Mılgun'la Emrayin içtiler. Onların su içişine bakarken insanın yüreği parçalanırdı. Tası titreyen elleriyle kapıyorlar, sonra dedenin yüzüne bakmaksızın geri veriyorlardı. İçeceklerinin az kalışından o suçluydu sanki. Sıra kendisine gelince yaşlı adam fıçının tıpasını kapattı, yerine koydu. Onun bu yaptığı Kirisk'e inanılmaz bir şeymiş gibi geldi. Fıçı onun elinde olsa tası ağzına değin doldurup içer, kana kana içer, bayılıncaya dek içerdi. Bir kerecik doya doya içsin de sonra ne olursa olsundu. Oysa Orhan Dede payına düşen suyu içmemişti. Tasın dibini bile zor örten suyu esirgemişti kendinden.

Emrayin dayanamadı, güçlükle çıkan boğuk sesiyle:

— Niye öyle yapıyorsun, dede? Dün de içmedin. Ölmekse hep birlikte ölürüz, dedi.

— Aldırma sen bana, oğul.

— Hayır, bu yaptığın doğru değil!.. Bak, sen içmezsen ben de içmem.

— Şurada içecek ne kaldı ki! Niye böyle diretiyorsun?

Az sonra, «Amma da anlayışsız adamlara çat-

tık!» dercesine acı acı gülümsedi, fıçıyı yerden aldı, tıpasını açtı, tasa biraz su döktü.

— Benim yerime Kirisk içsin.

Çocuk şaşırdı, ötekiler yerlerinde donakaldılar. Dede tası uzattı.

— Al, Kirisk. Senin bu, iç!

Kirisk hep susuyordu.

— İç! dedi Mılgun.

— İç! dedi Emrayin.

— İç! dedi Orhan Dede.

Kirisk karar veremiyordu. Susuziuktan dili-damağı kuruduğu, kendisine uzatılan birkaç yudum suyu içmeyi ölesiye istediği halde yapamıyordu bunu. Göğsünü yakan ateşi bastırmaya çalışarak;

— Hayır, sen iç, dede, dedi.

Gözleri kararmıştı, başı dönüyordu.

Bu yanıt karşısında yaşlı adamın eli titredi, okşayan bakışları çocuğun yüzünde erirken derin derin göğüs geçirdi.

— Yavrum, ömür boyu ben öyle çok su içtim ki! Artık içmesem de olur. Ama sen yaşamak için...

Yaşlı adam cümlesini yarıda kesti:

— Beni anlıyorsun, değil mi? İçeceksin bunu, içmek zorundasın. Beni hiç düşünme. Al...

Kirisk suyu yudumlarken içinin gene bir anlığına serinlediğini, yangının söndüğünü hissetti. Fakat hemen peşinden su içme isteği yeniden alevlendi. Bu sefer biraz çürümüş ağaç tadı kalmıştı ağzında. Ama önemi yoktu bunun. İçecek su olsun da nasıl olursa olsundu. Gelgelelim gittikçe azalıyordu o su da...

Yaşlı adam kürekçilere döndü:

— E, ne yapıyoruz? Böyle hep aynı yerde duracak değiliz ya?

Hepsi susuyorlar, sandaldan iki kulaç ötesi görünmeyen yoğun sise gözlerini dikmiş bakıyorlardı.

— Gidecek yerimiz var mı? dedi Emrayin içini çekerek.

Mılgun birden öfkelendi.

— Ne demek «Gidecek yerimiz var mı?» Böyle aynı yerde çakılıp gebersek daha mı iyi?

— Ha yürümüşüz, ha durmuşuz, ne farkeder? Bu siste nereye gideceğimizi bilmedikten sonra.

Mılgun'un öfkesi kabarmıştı bir kere.

— Sisine başlatma şimdi! Yürüyeceksek yürüyelim, değilse devirivereyim şu namussuz kayığı! Hep birden balıklara yem oluruz hiç olmazsa. Anladın mı, Sakallı Emrayin? Gidelim diyorum sana!

Kirisk afalladı, Mılgun Amcası adına büyük bir utanç duydu. Bir insan kendinden büyüğe bu sözleri nasıl söylerdi? Demek ya onun ruh düzeni allak bullak olmuş, ya da kayıktakilerde karşılıklı saygı diye bir şey kalmamıştı. Herkes susuyor, yaratılan ağır havanın etkisiyle kara kara düşünüyordu. Hırsını yenemeyen Mılgun'un, göğsü kalkıp kalkıp iniyordu. Emrayin başını önüne eğmişti. Bakışını onlardan kaçıran Orhan Dede'nin yüzünde, dört bir yanlarını kuşatan sisin donukluğu vardı.

Emrayin dayanamadı:

— Kusura kalma, Mılgun. Ben laf olsun diye söyledim. Gitmeyip de ne yapacağız? Hadi, yapış küreklere!

Iskarmozlar yeniden gıcırdamaya, kürekler uçlarından sular sıçratarak yeniden inip inip kalkmaya, sandalın ardında hiçbir iz bırakmayan deniz yeniden açılıp kapanmaya başladı. Fakat gitmiyorlar, yerlerinde sayıyorlardı sanki. Nereye giderlerse gitsinler, büyülü bir sis halkası çevreliyordu onları. Bu durum

Mılgun'u çileden çıkarmaya yetti.

— Hay, senin sisin yerin dibine batsın, e mi? Dinle beni, Sakallı Emrayin, buna kürek çekme mi derler? Kıpırdan biraz, haydi! Çalıştır kollarını! Durma!

Böyle derken bir yandan da bütün gücüyle asılıyordu küreklere. Amca oğlunu kızdırmamaya çalışan Emrayin, onun söylèdiklerinden kırıldığı için bu delice oyuna kaptırmıştı kendini.

Sandal hızını arttırdıkça arttırdı, nereye ne için varacağı bilinmeyen çılgınca bir gidiş tutturdu. Mılgun ile Emrayin birbirlerinden geri kalmamaya çalışıyorlar; sisi yenmek, içinden kaçıp kurtulmak istercesine, şiddetli, kudurgan, gözü dönmüş bir yarışı sürdürüyorlardı.

Küreklerin uçlarından sular saçılmaya; deniz, kayığın yanlarından şırıl şırıl akmaya; terle kaplı, sırtarmış suratlar eğilip eğilip kalkmaya başladı. Omuzlar öne eğilirken kürekler geriye savruluyor, dikleşirken ileri fırlıyordu.

Soluk alıyorlar, soluk veriyorlar, soluk alıyorlar, soluk veriyorlar... Alıyorlar, veriyorlar, alıyorlar, veriyorlardı...

Önde sis, arkada sis, çepeçevre sis...

Mılgun'un;

— Hadi, hadi, hadi! diye kışkırtıcı çığlıkları yükseliyordu arada bir.

Kirisk başlangıçta canlandı, hareketin aldatıcılığına kandı, umutlandı. Ama bunun boş, yararsız bir şey olduğunu anlamakta gecikmedi. Bu saçma yarışı durdurmasını bekleyerek korkuyla baktı Orhan Dede'nin yüzüne. Oysa yaşlı adam oralarda değildi; dalgın bakışları uzakta bir noktaya çakılmış, yüzünde katı bir umursamazlık donup kalmıştı. Ağlıyor

muydu, yoksa her zamanki gibi gözleri mi sulanıyordu; yanaklarına inen yaşlardan belli değildi. Kayığın kıçındaki yerinde, olanlara aldırmaksızın, kıpırtısız oturuyordu.

Sisler arasında parçalanırcasına çırpınan sandal nereye ve niçin gittiğini bilmeden koşturuyordu.

— Hadi, hadi, hadi, hadi! sesleri yükseliyordu çığlıklar halinde.

Hayli sürdü bu kovalamaca. Sonra kürekçiler solumaya, kayığın hızı gitgide azalmaya başladı. Çok geçmeden, solukları iyice kesilen yarışçılar kürekleri yanlara bıraktılar. Mılgun utancından başını doğrultamıyordu.

Acı gerçeği böylece anlamış oldular. Ne sisi yenebilmişler, ne de onları kuşatan koyuluğun çemberinden kurtulabilmişlerdi. Denizin ölü dinginliği yoğun sisin kesintisizliği, bunların ortasında tam bir bilinmezlik değişmeden sürüyordu. Kendi başına bırakılan kayık o hızla bir süre daha yüzdü, sonra yavaşladı, durdu.

Niçin yapmışlardı bunu? Ellerine ne geçmişti? Ama ilk yerlerinde dursalar bir kazançları olacak mıydı? Gene değil.

Belki hepsi aynı şeyi düşünüyorlardı. İki gündür yiyip içmeyen Orhan Dede, bedeninde kalan son gücü korumak istercesine ağır ağır konuşarak:

— Şimdi beni dinleyin, dedi. Sis günlerce kalabilir. Olmuştur böyle zamanlar. Siz de biliyorsunuz... Bu çeşit olayları hep işittik. Öldürücü hastalık, salgın gibi, süresi doluncaya değin yedi, sekiz, belki on gün daha kalabilir denizde. Bu sefer ne kadar sürer, kimse bilemez. Eğer bu da onlardan biriyse durumumuz zor. Çirozumuz azaldı, zaten su olmadıktan sonra çiroz ne işe yarar. «Suyumuz» derseniz, işte

şurada.

Orhan Dede böyle diyerek fıçıyı salladı. Fıçının dibinde çalkalanan su yarım karış ya var, ya yoktu.

Herkes susuyordu. Yaşlı adam da sustu. Onun söylemek istediğini anlamışlardı: Suyu günde bir kez, tasın azıcık dibinde içerlerse daha uzun süre dayanabilirlerdi. Bir de şans yüzlerine güldü mü, sisin baskınını yendiler gitti demekti. O zaman güneş çıkar, yıldızlar görünür, belki de karaya ulaşmayı bile başarırlardı.

Durum buydu, başka bir çıkış yolu yoktu. Fakat söylemek kolaydır da yapmak zordur. İnsanın aklıyla benimsediğini bedeninin benimsemesi güçtür çoğu zaman. İşte susuzluktan kıvrananlar da hemen su içmek; hem de tasın dibinde değil, çok, pek çok içmek istiyorlardı.

İçine düştükleri çıkmazı anlayan Orhan Dede'nin durumu hepsininkinden ağırdı. Göz göre göre çöküyordu adamcağız. Derin buruşuklarla kaplı yüzü her saat kararıyor, bedenini kasıp kavuran sancıların etkisiyle gitgide kuruyordu. Kendini acılara katlanmaya zorlamak ne derece güç olmalı ki, sulanan gözlerinin yumuşak bakışları bile sertleşmişti. Ama henüz bu bedende can vardı, çürümekte olan bir ağacın, kökleri üzerinde dimdik durması gibi, dik duracaktı bir zaman daha. Ölmeden önce, kurtuluşları için önem taşıyan her şeyi söyleyip bitirmeliydi.

— Ha, aklıma gelen bir şey daha var. Bir gözünüz havada, kulaklarınız tetikte olsun; bir de bakmışsınız aguguk (1) kuşu uçuvermiş üstümüzden. Böyle havalarda denizlerde uçan tek kuştur aguguk. Bulunduğumuz yer bir ada ile kara arasındaysa bize

(1) Kutup baykuşu (Yazar).

yönümüzü gösterir. Açık denizlerde bu kuşlar sağa-sola sapmaksızın, dümdüz uçarlar. Unutmayın bunu.

Mılgun hep öyle başı önünde, çatık:

— Eğer adayla kara arasında değilsek ne olacak? diye sordu.

— Ne olacak, kuşu göremeyiz o zaman.

Kirisk aguguk kuşunun denizlerde ne aradığını sormak üzereydi ki, Mılgun, asık suratında acı bir gülümsemeyle daha önce davrandı:

— Peki, dede, aguguk bizim üstümüzden değil de başka bir yerden, tâ uzaklardan uçarsa ne yaparız?

— O zaman da göremezsiniz onu.

— Demek, göremeyeceğiz? Öyle de olsa, böyle de, bitiktir işimiz! O halde ne diye dikiliyoruz burada!

Mılgun sinirli bir kahkaha attı, sonra sustu. Hepsi bir tuhaf olmuşlardı; ne yapacaklarını, ne diyeceklerini bilemiyorlardı.

O sırada aklına birtakım gariplikler gelen Mılgun elinin ayasıyla küreklerden birine vura vura ıskarmozundan çıkardı sonra kayığın ucuna dinelerek küreği denge sırığı gibi elinde tutmaya başladı. Ne ötekiler ona bir şey söyleyebiliyorlar, ne de o onlara aldırıyordu.

Mılgun elindeki küreği öfkeyle sallıyor, olanca hıncıyla bağırıyordu:

— Ey, kancık köpek! Ey, rüzgârların şamanı denen kalleş! Eğer rüzgârların efendisi gerçekten sensen hani nerde rüzgârın? Yoksa ininde geberdin mi? Yahut dünyanın bütün erkek köpekleriyle teker teker çiftleşiyor da bizim şu pis sisin içinde kalakaldığımızı, bize rüzgâr göndermen gerektiğini mi unuttun? Yanımızda bir de çocuk bulunduğunu görmüyor musun? Bu çocuk yemek ister, içmek ister, her

şey ister! Ömründe ilk kez ava çıktığını söylüyorum sana! Bize bunları yapman, böyle davranman mertliğe sığar mı? Kokuşmuş ayıbalığı boku değil de rüzgârların efendisiysen yanıt ver bana! Gönder rüzgârlarını! İşitiyor musun? Topla sisini kuyruğunun altına! Anlıyorsun beni, değil mi? Hadi, köpek, gönder rüzgârını, en korkunç fırtınanı, Tlangi'la'nı (1) gönder! Gönder ki bizi denize yuvarlasın, dalgalar yutsun bizi, uyuz köpek! İşitiyor musun? İşitiyor musun beni? Senin suratına, kıllı suratına işeyeyim! Gerçekten rüzgârların efendisiysen gönder rüzgârlarını, gönder de batır sandalımızı! Eğer batırmazsan, sen köpeklerin en kancığı, ben de en uyuz erkek köpek olarak yanaşacağım sana! Ama yağma yok, yapmam seni! İşte al, al, al!.. Isır, ısır!..

Böylece en ağır sözlerle şamana, rüzgârlarını nerede, nasıl sakladığı bilinmeyen kutsal şamana sövgüler yağdırdı. Kısılan sesiyle bir yandan bağırıyor, küfrediyor, aşağılıyor; bir yandan da rüzgârların efendisine rüzgâr göndermesi için yalvarıyordu.

Sonra küreği bütün gücüyle denize fırlattı, yerine oturup başını ellerinin arasına alarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Mılgun'un, çocuklarının adlarını anarak, hıçkırıklardan boğulurcasına ağlaması, bir erkeğin ağladığını hiç görmemiş olan Kirisk'i irkiltti, şaşırttı.

— Dede! Dede! Neden öyle yapıyor, neden ağlıyor Mılgun Amca?

Yaşlı adam çocuğun elini tuttu.

— Korkma yavrum, geçer. Sen ona bakma. Ağlaması durur şimdi. Üzülme. Hadi...

Gerçekten de az sonra Mılgun yatıştı ama elle-

---

(1) Şiddetli, soğuk güney-batı rüzgârı. (Yazar)

rini yüzünden çekmeksizin bir süre daha omuzları sarsıldı, sessiz sessiz hıçkırdı. O arada Emrayin sandalı küreğin düştüğü yere yaklaştırdı, yüzen küreği yakaladı, sudan çıkarıp yerine taktı. Bir yandan da Mılgun'un gönlünü alıyordu:

— Mılgun, canını sıkma, kardeşim. Haklısın, sisin içinde boğulup kalmaktansa boraya tutulmak daha iyi. Biraz bekleyelim. Bir de bakmışsın, deniz açılıvermiş. Beklemekten başka çıkar yol yok...

Mılgun karşılık vermedi. İnsanın yüzüne bakmaktan korkan kaçıklar gibi gittikçe daha çok eğiliyor, başını bacaklarının arasına sokuyordu.

Denizin üstünde asılıp kalan Ulu Sis yeryüzünü kesintisiz, ölü, donuk bir karanlığa gömmüştü. Ne bir esinti vardı, ne de kıpırtı. Mılgun'un bütün sövgülerine, aşağılamalarına karşın rüzgârların şamanı suskun, aldırmaz görünüyordu. Oysa yer yerinden oynamalı; borasıyla, fırtınasıyla çullanmalıydı onların üstüne.

Aynı yerde durmuş olmamak için Emrayin kürekleri yavaş yavaş çekiyor, kayık süzülerek ilerliyordu. Orhan Dede gene kendi evrenine dalmıştı, belki de sevgili Deniz Kızı'nı son kez düşünmekteydi.

Adamcağızı gamlı düşüncelerden çekip çıkaran Kirisk oldu:

— Dede, dede! Aguguk kuşu neden adalara uçar?

— Ha, sana söylemeyi unuttum, yavrum. Böyle havalarda denizlerde uçabilen tek kuştur aguguklar. Adalara avlanmaya giderler; balık mı olur, fok yavrusu mu olur, ne bulurlarsa avlarlar. Geceleyin, böyle sisli havalarda gündüz gibi görür gözleri. Baykuşların en irisi, en güçlüsüdürler.

Kirisk kurumuş dudaklarıyla mırıldandı :

— Ah, benim de öyle gözlerim olsaydı. Size ne yana gideceğinizi söyler, hemen karaya çıkarırdım. Ondan sonra çok çok su içer, doya doya içerdik. Benim de gözlerim öyle olsaydı...

— Herkesin kendine göre gözü vardır, oğlum.

Uzun bir sessizlikten sonra yaşlı adam aynı konuşmaya dönmek istiyormuş gibi çocuğun yüzüne dik dik baktı.

— Çok mu zor susuzluk? Dişini sık, çocuğum. Dayanırsan büyük avcı olursun. Suyu aklına hiç getirme, hep başka şeyler düşün. Erkekçe dayan.

Kirisk yaşlı adamın dediğini yapmaya çalıştıysa da eline pek bir şey geçmedi. Üstelik suyu düşünmemek için uğraştıkça içinin suyu çekmesi çoğalıyordu. Hem öyle de acıkmıştı ki! Elinden gelse Mılgun gibi bas bas bağıracaktı.

O gün de öyle geçti. Bütün gün uzaklardan dalgaların hışırdamasını, esecek serin bir rüzgârın sisi üzerlerinden süpürüp götürerek onlara kurtuluş yolunu açmasını beklediler. Fakat aynı sessizlik; kafada, kulaklarda uğultu yapan aynı durgun, ölü sessizlik sürdü gitti. Kesintisiz, dayanılmaz susuzluk içlerindeydi hep. Engin bir denizin ortasında bulunmak ve susuzluktan gebermek akıl alacak şey değildi.

Akşama doğru Mılgun iyice kötüledi. Ağzını bıçak açmamış, bakışları gitgide anlamsızlaşmıştı. Boğazını ıslatsın diye ona biraz su içirdiler. Orhan Dede, gözlerini fıçıdan ayıramayan Kirisk'e arkasından Emrayin'e de verdi tasın dibinde azıcık azıcık. Kendisi ağzına gene bir damlacık koymadı. Fıçıyı oturağın dibine yerleştirdikten sonra kıpırdamaksızın oturuşundan, gözlerinin dalgın, aydınlık bakışından

onun uzak, yüce düşüncelerle içli-dışlı olduğu anlaşılıyordu. Bu duruşuyla kayanın tepesine tünemiş, suskun, kararlı bir kartal gibiydi. Sanki ne susuzluk ateşi, ne de başka bir bedensel acı yıkabilirdi onu. Başına geleceklerin bilincinde, gücünün her damlasını korumaya ve yaşamın son olayına hazırlanıyor gibiydi. Ah, şimdi yanında bir de piposu olaydı! Sevgili Deniz Kızı'nı düşünürken son kez piposunu tüttürmeyi nasıl canı istiyordu.

Nerelerde yüzüyorsun sen, ey ulu Deniz Kızı?

Orhan Dede kendini tanıyor, Sonsuzluk'un eşiğinde gücünün, onurunun daha ne kadar ayakta kalacağını biliyordu. Onu, düşündüğü şeyden alakoyan Kirisk'ti. Son günlerde ona iyice bağlanan, bir korunak, sıcaklık aranışıyla dizinin dibine sığınan Kirisk...Acıyordu çocuğa. Gene de onun uğruna yapmalıydı aklındakini.

Orhan Dede'nin, bilge ihtiyarın, uzun süren son günü, kederli günü böyle bitti.

Sisler kararıyordu. Bir gece daha bastırmıştı.

Hava o gece de değişmedi. Sisin durağanlığı, uyuşukluğu sürdü gitti.

Akşamın suskun karanlığı ardından gelen gece dayanılmaz derecede uzun ve ürkütücüydü. İster rüzgâr essin, ister fırtına çıksın, isterse ne olursa olsundu; yeter ki hava açılsın, yıldızlar görünsündü. Fakat gece hiçbir değişiklik getirmedi. Ne suda bir çırpıntı vardı, ne havada bir esinti, ne de sonsuz sessizlik ve karanlıkta en ufak bir kımıltı. Susuzluktan, açlıktan kırılan dört kişinin bindiği yitik sandal sislerin, tam bilinmezliğin ve yazgıya bırakılmışlığın içinde yalnız başına dönüp duruyordu.

Kirisk farkına varmadan uyudu. Uyumadan önce dayanılmaz susuzluğun kemirici sancılarıyla uzun süre kıvranmıştı. Onu canlı canlı yiyip bitiren acıların sonu gelmeyeceğe benziyordu. Ah, biraz su olaydı; iç sızılarını dindirecek, göğsündeki yangını söndürücek biraz su!.. Karın ağrısının yavaş yavaş uyuşması, körleşmesi gibi açlık duyusu da derinlere kaçmış; onun yerine susuzluk tüm benliğini sarmıştı. Bu yangını söndürecek hiçbir şey yok muydu?

Çocukluğunda, yakalandığı ağır bir hastalıktan dolayı döşeğinde terin — suyun içinde yatarken gene böyle, uzun bir zaman susuzluktan kıvranmıştı. Annesi her an başucunda bekliyordu; ıslak bir bezle alev alev yanan alnını serinletiyor, gizli gözyaşları arasında kendi kendine birşeyler mırıldanıyordu. Yağ kandilinin titrek ışığında annesinin kaygılı yüzü, üzerinden hiç gitmedi. Kirisk hep su içmek istiyor; bir yandan da, o sırada ava çıkmış bulunan babasının dönmesini bekliyordu. Fakat her iki isteği de gerçekleşmiyordu çocukcağızın. Çünkü babası uzaklardaydı, annesinin ise su vermeye niyeti yoktu. Hastayken su içilmezmiş, zararlıymış. Annesinin bezle dudaklarını ıslatması susuzluğunu bir an için yatıştırıyordu, işte o kadar. Sonra gene susuyor, içi cayır cayır yanıyordu.

Annesi su içmemesi, dayanması için dil döküyordu durmadan. Hastalık ancak böyle geçermiş.

— Dişini sık, yavrum; göreceksin, sabaha değin bir şeyin kalmayacak. En iyisi kendi kendine; «Mavi yarasa, su ver!» diye üstele. Bak o zaman susuzluğun nasıl azalacak! Mavi yarasadan su getirmesini iste... Ama çok çok iste, durmadan iste...

O gece susuzlukla boğuşurken hep annesinin

öğrettiği sözleri mırıldanmış, hep mavi yarasanın su getirmesini beklemişti: «Mavi yarasa, su ver! Mavi yarasa su ver!» Ateşten kendini oradan oraya atarken sayıklamaya başlamıştı zaman zaman: «Mavi yarasa, su ver! Mavi yarasa, su ver!» Mavi yarasanın gelmesi için yalvarmış, ağlamış, hep onu çağırmıştı: «Mavi yarasa, su ver!» En sonunda koşup gelmişti mavi yarasa. Ormanda öğle vakti çıkan bir esinti gibi serin, ele geçmez bir yaratıktı bu. Onu iyice seçemiyordu. Mavi bir kelebeğin görünmez kanatlarıyla uçuyor, yumuşak tüyleri yüzüne, boynuna, ellerine değdikçe onu serinletiyor, susuzluğunu gideriyordu. Ona su da getirmiş olmalıydı. Çünkü doya doya, kana kana içmişti; onu çepeçevre kuşatan sular hışırdayarak başını ıslatmaya başlamıştı.

Ertesi sabah gözlerini açtığında bir yeğnilik vardı üstünde, kuş olup uçacaktı sanki. İyileşmişti, yalnız çok cılızdı. O günden sonra, hastalığında ona su getiren, iyileşmesini sağlayan mavi yarasa hiç aklından çıkmadı.

İşte şimdi, sandalda susuzluktan kıvranırken gene mavi yarasayı düşündü. Ah, şimdi geliverse, ona biraz su getirseydi. Mavi yarasa ile birlikte annesinin özlemi düştü yüreğine. Yatağında buram buram terlerken, başucunda üzerine eğilen annesini acıyla, içi burkularak ansıdı. Gözyaşlarından ıslanmış yüzü ne üzüntülü, bakışları ne tasalı, sevgi doluydu! Oğlu için elinden gelen her şeyi yapmaya hazır, korkulu gözlerini ondan ayırmaksızın hep yanında beklemiş, dua etmişti. Şimdi neredeydi, ne yapıyordu? Deniz kıyısında ağlayıp sızlıyor, döğünüyor, oğlunu mu bekliyordu? Denizin dili yok ki söylesin! Kimse yardım edemeyecek, acısını dindiremeyecekti. Kadınlarla çocuklar Ala Köpek'in sırtlarında ateş

yakmaktan, zavallı annesine umut vermekten başka ne yapabilirlerdi ki...

Kayık hep öyle, yavaş yavaş son kurtuluş umutlarını da yitiren yolcularıyla birlikte, gece karanlığının çöktüğü ölüm boşluğunda ağır ağır süzülüyordu. Hayır, güçler denk değildi: Güneş'in Evren'e doğuşundan önce var olan sonsuz karanlığa karşı, dayanıksız bir sandalda kendi başlarına bırakılmış dört kişi... Okyanusun ortasında susuz, yiyeceksiz, yol gösterici yıldızları bile bulunmayan dört kader ortağı...

Kirisk kısa ömründe ne böyle karanlık bir gece görmüştü, ne de susuzluk acılarının bu derece dayanılmaz olduğunu bilebilirdi. Kendine güvenini biraz olsun artırmak için, hasta yatağında yardımına koşan, ona su veren mavi yarasayı düşünmeliydi en iyisi.

Annesinin öğrettiği duayı durmadan yorulmadan fısıldamaya koyuldu: «Mavi yarasa, su ver! Mavi yarasa, su ver!» Mucize gerçekleşmese de hep yalvaracak, mavi yarasayı çağıracaktı. Susuzluğa karşı bu onun tek büyüsü, tek umuduydu...

Mavi yarasa, su ver!

Böyle kendi kendine mırıldanıp oyalanırken kimi uyukluyor, kimi yeniden uyanıyor; o arada Orhan Dede ile babası arasında geçen konuşmalara kulak kabartıyordu. Arkası gelmek bilmez, alçak sesli bir konuşmaydı bu. Araya uzun suskunlukların karıştığı bu garip mırıltı, kimi sözcüklerin boğuntuya getirilmesi, eksik söylenmesi yüzünden tam olarak anlaşılamıyordu. Ama Kirisk, koltuğunun altına büzüldüğü Orhan Dede'nin sözlerini açıkca seçebiliyordu.

Yaşlı adamın zorlamalı bir konuşması vardı; boğazından çıkan hırıltıları, guruldamaları güçlükle bastırdığı ortadaydı. Babası ise kürek başında uzakta olduğundan sesi doğru-dürüst duyulmuyordu.

Emrayin, konuşmasının işitilmesinden korkarcasına;

— Benden akıl öğrenecek değilsin, ama iyi düşün, dede. Sen ki bilge bir kişisin... diyordu.

Orhan Dede aklına koyduğundan kolay döneceklerden değildi.

— Düşündüm, çok düşündüm. Böylesi daha iyi, oğlum.

Uzun bir aradan sonra Emrayin şunları söyledi:

— Hepimiz bir kayıktayız, birimize ne olacaksa ötekilere de aynısı olur.

Orhan Dede hırıltılı, acı bir sesle:

— Alınyazım böyleymiş, oğul, dedi. Yazgının elinden kaçılamayacağını bilirsin. Ölümden kimse kurtulamayacağına göre, ona bir an önce koşarsan başkalarına zaman kazandırabilirsin. Şöyle bir düşünsene: Bakmışsın birden yolunuz açılmış, toprak görünmüş, ama birkaç yudum suyun yokluğu yüzünden karaya ulaşamıyorsunuz. Böylesi daha mı akıllıca bir davranış olurdu?

Emrayin'in anlaşılmayan yanıtından sonra ikisi de sustular.

Bir yandan uyumaya çalışan Kirisk, bir yandan da mavi yarasayı çağırıyordu. Hele bir uyuyabilse, mavi yarasa yüzde yüz gelecekti, inanıyordu buna. Ama uyuyamıyordu ki...

Mavi yarasa, su ver!

— Mılgun'un durumu nasıl? diye sordu Orhan Dede.

— Hep öyle, yatıyor.

Yaşlı adam bir süre sustu.

— Demek, yatıyor... Kendine gelince diyeceklerimi ona ilet, e mi?

Emrayin'in sesi pürüzlendi, zorlamalı bir öksürükle düzeltti sesini.

— İletirim, dede.

— Onu sevdiğimi söyle. Yaman bir avcı, yiğit bir insan. Her zaman saygı duymuşumdur.

Yeniden sustular.

Mavi yarasa, su ver!

Babasının söylediği bir şeyi Kirisk açıkça duyamadı, Orhan Dede ise şunları söyledi:

— Hayır, bekleyemem. Görmüyor musun, dayanacak gücüm kalmadı. Cins köpek gözden ırak geberir. Ben de öyle yapacağım. Ulu bir kişi olduğuma inanıyorum. Deniz Kızı düşlerimden hiç eksik olmamıştır. Ama sen bunu anlamazsın. Onun yanına gideceğim...

Onlar böyle mırıl mırıl konuşadursunlar, Kirisk hep su getirecek yarasasını çağırarak uyumaya çalışıyordu.

Mavi yarasa, su ver!

Emrayin, Orhan Dede'ye yaklaşarak şunları söyledi:

— Ansır mısın, dede, bir gün tüccarlar ren geyiklerinin çektiği kızaklarla gelmişlerdi de, onlardan balta filân almıştık? Hani, kızıl saçlı, iri-yarı bir adam

vardı? Uzak bir ülkede ulu bir kişinin yürüyerek denizi geçtiğini anlatmıştı...

— Evet, böyle bir işi yapacak insanın çok büyük olması gerekir. Bizim ulu varlığımız da Deniz Kızı'dır.

Uykusu gelmiş olan Kirisk'in kulağına şu sözler belli-belirsiz çalındı.

— Bekle biraz dede, biraz daha düşün.

— Ben yaşayacağım kadar yaşadım, yetişir, oğul. Artık dayanamıyacağım, karşı koymaya çalışma.

— Bu karanlıkta mı?

— Ne farkeder?

— Sana söyleyeceklerim bitmedi daha...

— Konuşmanın sonu gelmez. Bizden sonra da sürer gider...

— Ah, ne karanlık!

— Tutma beni, dayanamıyorum, gücüm tükeniyor. Bu işi bitirmeliyim...

— Ne karanlık!

— Hiç olmazsa siz dayanırsınız, az-çok suyunuz var nasıl olsa.

Kirisk iri, sert bir elin yoklaya yoklaya başını bulduğunu, onu okşadığını anladı uykusunun arasında. Orhan Dede'nin eliydi bu. Ilık, ağır, iri el onu korumak, tanımak istercesine bir süre oyalandı başının üstünde...

*

Düşünde denizde yürüdüğünü gördü Kirisk. Karanın bulunduğu yere, su içmeye gidiyordu. Ne batıyor, ne devriliyordu yürürken. Çevresindeki görün-

tü hem şaşırtıcıydı, hem de gözalıcıydı. Tertemiz, duru bir su dört bir yana uzanıp gitmekteydi. Denizden, deniz suyundan başkası yok sanırdınız yeryüzünde. İşte Kirisk bu suya basarak, karada yürüyormuş gibi yürüyordu. Dalgalar çalkanıyor, ışıldıyordu. Bu dalgaların nereden gelip nereye gittiği de belli değildi.

Suyun üzerinde yürürken yapayalnızdı Kirisk. Önceleri önden gidip suyu bulduktan sonra Orhan Dede'yi, babasını, Mılgun'u çağıracağını sanmıştı; ama sonra orada tek başına olduğunu anladı. Çünkü haykırmalarına, çağırmalarına ses veren çıkmamıştı. Tek canlı, tek gölge, tek kıpırtı yoktu ondan başka. Çevresinde tek kişinin, hiçbir kara parçasının olmayışı içine bir korku düşürdü. Koştu, koştu, koştu; soluğu kesilene değin koştu... Fakat hiçbir yere varamamış, hep olduğu yerde kalmıştı. Üstelik, susuzluğu dayanılmaz bir durumdaydı. Derken, tam tepesinde uçan bir kuş gördü. Lura ördeğiydi bu, yuvasını kurmak için bağıra-çağıra toprak arıyordu. Ama bir avuç toprak yoktu dolaylarında, her yer suyla kaplıydı. Lura ördeği acıklı acıklı ötmeye, ne yapacağını bilmez bir durumda kendini oradan oraya atmaya başladı.

— Ey, Lura ördeği diye seslendi Kirisk. Susuzluktan ölüyorum kara ne yanda?

— Yeryüzünde kara denen bir şey kalmadı. Her yeri su bastı şimdi.

Kirisk kaybolan yakınlarını sordu kuşa.

— Hani nerde babam, dedem, Mılgun Amcam?

— Yok onlar. Arama, hiçbiri yok!

Sözlerle anlatılmaz bir yalnızlık korkusu, bir iç sıkıntısı sardı Kirisk'in yüreğini. Oralardan kaçıp gitmek, bir yerlere sığınmak istediyse de onu kuşatan

sonsuz denizden başka bir şey göremedi. Lura ördeği ise gitgide uzaklaşıyordu, ufukta bir noktaya dönüşmüştü.

— Lura ördeği, bırakma beni, beni de götür! Su içmek istiyorum! diye yalvardı.

Kuş ses vermedi, bir avuç kara parçası bulmak umuduyla gözden silindi. Güneş ışıl ışıl parlıyordu gökte.

Kirisk hıçkırıklar arasında; sonsuz korkunun, iç sıkıntısının ağırlığıyla ezilmiş bir durumda açtı gözlerini. Düştü gördükleri, düşünde ağlamıştı. Kayık usul usul salınıyordu denizin ortasında. Kayığı dört bir yandan çevreleyen sis şimdi ağarmaya yüz tutmuştu. Demek, gece bitmiş, sabah yaklaşmıştı. Yerinde şöyle bir devindi. Yaşlı adama doğru elini uzatarak;

— Dede, susadım, dedi. Düşümde...

Ama kimseye dokunmadı eli, Orhan Dede'nin oturduğu yer bomboştu.

— Dede, dede! diye inledi.

Kimseden ses çıkmıyordu. Ürkerek başını kaldırdı o zaman.

— Dede, dede? Neredesin?

Emrayin hemen oğlunun yanına gitti, onu kucaklayıp bağrına bastı.

— Ağlama, oğlum, deden yok artık. Deniz Kızı'nın yanına gitti. Onu boşuna çağırma!

Ama Kirisk söz dinlemiyordu.

— Dedem nerde? Nereye gitti dedim?

— Dinle beni, oğlum, ağlama! Deden gitti diyorum! Giderken sana su vermemi söyledi. Biraz daha suyumuz var. Bak, ağlamazsan su veririm. Hadi, ağlama artık. Yakında sis dağılır, ne yapacağımıza o zaman karar veririz.

Fakat Kirisk yatışmak bilmiyor, babasının kollarında çırpınıyordu durmadan. O çırpındıkça kayık da sallanmaya başlamıştı. Emrayin bir süre şaşkın bekledi.

— Şimdi yürüyeceğiz, dedi az sonra. Hey Mılgun, kalk, gidiyoruz!

Mılgun toparlandı, küreklere sarıldı. Sandal yavaşca süzüldü sislerin arasından. Dört bir yanlarını kuşatan, süt aklığındaki sislerin içinden nereye, niçin gittikleri bilinmeyen bir yolculuğa koyuldular.

Yeni bir günü böyle karşılamışlardı. Kayıkta artık üç kişiydiler.

Mavi yarasa, su ver!

Kirisk biraz yatışınca Emrayin de yerine geçti, dört kürekle biraz daha hızlı yol almaya başladılar. Fakat nereye, niçin gittikleri gene belli değildi. Dedenin birdenbire yok oluşundan şaşkına dönen Kirisk sandalın ortasında öksüz öksüz oturuyor, durmadan hıçkırıyordu. Küreklere yapışmaktan başka bir çıkış yolu bulamayan Emrayin ile Mılgun, çocuğa yardım edememenin ezikliği içinde suskun çalışıyorlardı. Kürek çekmiş olmak içindi bütün didinmeleri. Ak dumanlar içinde kapkaraydı yüzleri. Aynı acımasız susuzluk, açlık belâsı onların yakasına da sımsıkı yapışmıştı.

Konuşmaktan korktukları için ağızlarını bıçak açmıyordu. Neden sonra Mılgun kürekleri kıraktı.

— Suyu paylaştır! dedi katı bir sesle Emrayin'e dönerek.

Emrayin tasın dibine her birine birkaç yudum su koyup verdi. Çürümüş ağaç tadında, pis kokulu bir suydu bu; ama o bile tükenmek üzereydi. İki üç bö-

lüşmeden sonra onu bile bulamıyacaklardı. Öte yandan içtikleri birkaç yudum suyla hiçbiri kanmamıştı.

Yeniden ezici, körleştirici bir bekleyiş başladı. Havanın değişip değişmiyeceği konusunda kimse birşey söylemek istemiyordu. Bezmiş, yenik düşmüş bir durumda kayıtsız somurtuyorlar; ölüm sisinin orta yerinde sandalla dönüp duruyorlardı. Yazgılarına boyun eğmekten başka yapacakları kalmamıştı. Bir yandan sis onlara göz açtırmamacasına habire bastırıyordu. Mılgun ancak bir kerecik sunturlu bir küfür savurduktan sonra nefretten titreyen sesiyle şöyle bağırdı:

— Şu duman dağılsın, ölmeye razıyım. Kendimi sandaldan atmazsam adam değilim! Yeter ki şu gözlerim bir kara parçası görsün!

Emrayin sesini çıkarmadı, kafasını çevirip bakmadı bile. Kayıktakilerin başı olarak onlara ne diyebilirdi? Nereye gideceklerini, ne yapacaklarını kendi de bilmiyordu.

Zaman akıyordu durmadan. Sandal kâh yerinde sallanıyor, kâr belirsiz bir yöne doğru süzülüyordu usul usul.

Ölüm tehlikesi her saat artmaktaydı. Sönmek bilmez susuzluk ateşinin yanına şimdi açlığın kırıp döken yıkıcı gücü de eklenmişti. Tenlerindeki son canlılık da çekiliyordu yavaş yavaş.

Kirisk gözleri yarı kapalı yatmaktaydı sandalın arkasında. Ağırlaşan başı fır fır dönüyordu, soluk alması güçleşmişti, boş miğdesi ikide bir kasılıyordu. Ah, su içebilseydi biraz! Bir yudum suya neler vermezdi!

Mavi yarasa, su ver!

Su verici yarasaya yalvarıp dil dökerek unutmaya çalışıyordu gerçeği. Şimdi Ala Köpek'in eteklerinde kalmış bulunan o masalımsı, erişilmez yaşamın anılarına dalmaktı tek kurtuluş yolu.

Dudaklarının arasından, «Mavi yarasa, su ver!» diye fısıldar, başı durmadan fır fır dönerken, dağın otlu yamaçlarından kütük gibi yuvarlanmaları geldi aklına. Çok eğlenceli, hoş bir oyundu bu. Çocukların en beceriklisi, en dayanıklısı da oydu. Koşa koşa dik yamaçlara tırmanırlar, oradan, soyulmuş bir kütük gibi aşağı salıverirlerdi kendilerini. Yuvarlanmak için önce kendini biraz itmek, sonra kolları gövdeye sımsıkı sarmak gerekiyordu. Bir-iki yuvarlandıktan sonra, artık istesen de duramazdın. Öylesine hoşlarına giderdi ki, katıla katıla gülerlerdi yuvarlandıkça. Gökyüzü bir o yandan, bir bu yandan görünür; bulutlar kıvır kıvır döner, ağaçlar baş aşağı gelerek takla atar, güneş gülmekten kırılırdı. Hele seyirci çocukların çığlıklarına, şamatalarına ne demeli!

Gittikçe hızlanarak yuvarlanırsın aşağı doğru; arkalarından gelen seyirci çocukların uzamış yüzleri, çarpılmış bacakları fıldır fıldır döner durur. Derken, birden çakılırsın olduğun yerde. Kulaklarında bir ses vınlar, uğuldar. En zor an ondan sonra başlamaktadır. «Bir-iki-üç!» diye sayarlarken fırlayıp kalkmak, baş dönmesinden düşmeksizin ayakta durmak gerekmektedir. İlk kalkışta çoğunlukla düşerler. Ayakta durmaya çalıştıkça toprak alttan kayar, duramazsın. Bunun üzerine gülüşmeler, kıkırdaşmalar başlar. İster istemez kendin de gülersin. Ama Kirisk düşmezdi, ayakta durmaya çalışır ve başarırdı. Muzluk kız bulunurdu her zaman yanında. Ona zayıflığını, dayanıksızlığını göstermek istemezdi.

Hele Muzluk'la birlikte yuvarlanmaktı en çok hoşuna giden. Kızlar da yuvarlanırlardı oğlanlar gibi. Ama çoğu ödlekti kızların; yarışa katılanların da ya saç örgüleri bir çalıya takılır, ya da başka birşey olurdu. Böyle eğlenceli bir oyundan yarasız beresiz çıkılamayacağı için buna pek aldırmazlardı.

Kirisk, Muzluk'la birlikte yuvarlanırken, onu geçmemek için dirseklerini yere dayardı. Böylece gülüşe çığrışa aynı zamanda yamaç aşağı yuvarlanırlar, «Bir-iki-üç!» sayısıyla birlikte ayağa fırladıktan sonra düşmemeye çalışırlardı. İşte asıl zevk o zaman başlardı. Kirisk, Muzluk kız düşmesin diye ona sımsıkı sarılır, ayakta sendelerken kucaklaşırlardı. Al al olurdu Muzluk'un dudakları gülerken. Düşecekmiş gibi yaparak Kirisk'e tutunur, onun da kendine sarılmasını, kucaklamasını isterdi. Bu kucaklaşma sırasında tattıkları uçarı mutluluğu, ürkek zevki çevredekilerden kimse ayırımsamazdı. Kirisk kızın incecik entarisi altından yüreciğinin küt küt attığını hisseder, ona sarılırken yeni yeni kabarmış sert memelerinin ellerinin altına geli geliverdiğini anlardı. O sırada kendinden geçerdi Muzluk kız; gözleri tuhaf tuhaf parlar, başının dönmesinden bayılıyormuşçasına titreyerek sarılırdı Kirisk'e. Yerde-gökte ne varsa hepsi onların gülüşlerinde, mutluluklarında onlarla birlikte erir giderdi. Hiç kimse, hiç kimse anlamazdı onların o sırada duyduğu o doyumsuz zevki.

Ancak bir keresinde Kirisk'ten büyücek bir oğlan işin farkına vardı, başının dönmesinden duramıyormuş gibi yaparak kızın üzerine doğru sendelemeye başladı. Pis çocuk, aptal çocuk! Muzluk ister mi onu? Oğlandan çekinip kaçtıkca beriki sırnaşarak üzerine varıyor, sözde baş dönmesinden

duramıyarak ona tutunmaya çalışıyordu. Kirisk zorlu bir kavgaya tutuştu, yüzsüz oğlanla. Fakat öbürkü ondan bir-iki yaş büyüktü, o yüzden Kirisk'i birkaç kez yere yıktıysa da, Kirisk altta kalmadı, kavgayı başa baş bitirdi. Bir başkasının Muzluk kıza sataşmasına nasıl göz yumabilirdi?

Oyundan terlemiş, ateşleri başlarından çıkar bir durumda dereden su içmeye koşmaları görülmeye değerdi.

Mavi yarasa, su ver!
Ah, mavi yarasa su ver!

Hemen yakından akardı küçük dere. Ormandan çıktıktan sonra oyun oynadıkları yerlerden geçer giderdi. Taşların üzerinden şırıldayarak akan sular ormanın serinliğini, loşluğunu içerisinde saklar gibiydi. Derenin iki yakasını otlardan yeşil bir şerit çevrelemişti. Kıyıdaki otlar sularda yıkanırken, uzamış dallar derenin neşeli akıntısına karşı koyurcasına oynaşır dururdu. Bir, güneşin ışıklarıyla parıldayan, bir, dik kıyılara, kaya kovuklarına sokulan, bir, otların, söğüt dallarının arasında yitip giden küçük dere denize doğru durmamacasına koşar, koşardı...

Bütün hızlarıyla dereye seğirtirler, otları iki yana yatırarak suyun kıyısına atarlardı kendilerini. Ellerini yıkadıktan sonra avuçla içmeyi kim düşünür? Başlarını uzatıp suratlarını ışıl ışıl akan suya sokarak geyik gibi kana kana içerlerdi. Ağız dolusu serin suyu içine çekmek ne büyük zevkti!

Mavi yarasa, su ver!
Mavi yarasa, su ver!
Ah, mavi yarasa su ver!

Dere kıyısında yan yana dizilmiş, elleri suyun içinde biribirine değerek, başları suya batmış bir durumda yatarlardı öylece. Arada bir durup soluk alarak, sonra yeniden çağıltılı suyu içlerine çekerek içerler, içerlerdi. Oradan kalkıp gitmek; uzayıp kısalan, çarpıtılmış görüntülerinin yansıdığı sudan başlarını kaldırmak istemezlerdi bir türlü. Birbirlerine, sudaki görüntülerine bakıp bakıp gülerlerdi.

Mavi yarasa, su ver!
Mavi yarasa, su ver!
Mavi yarasa, su ver!
Ah, mavi yarasa su ver!

Muzluk kız başını sudan kaldırmaksızın, badem gözlerini kurnaz kurnaz kısarak bakardı ona. Kirisk de bakardı ona kurnazca gülümseyerek. Muzluk onu omuzuyla iter, sözde yanından uzaklaştırmak isterdi. Sonra, ağzına su doldurup yüzüne püskürtürdü. Kirisk altta kalır mı hiç! O da ağız dolusu suyu olanca gücüyle yüzüne fışkırtırdı kızcağızın. Bunun üzerine bir kovalamacadır başlardı. Bütün çocuklar birbirlerini kovalarlar; gülüşerek, çığrışarak, birbirlerini tepeden tırnağa ıslatarak derenin içinde aşağı-yukarı koştururlardı.

Mavi yarasa, su ver!

Kirisk bunların bir daha olmayacağını düşündükçe göğsü daralıyor, soluk alması güçleşiyor, miğdesinin kasılıp büzüşmesi sıklaşıyordu. Kurtarıcı mavi yarasasına bir daha, bir daha seslendi; içindeki sızılara dayanamadığı için koygun koygun ağladı.

Düşlere dalıp avunmaya çalışması, içinde bulunduğu gerçeği değiştirmiyordu. Onları kuşatan beyaz sis kaskatı donmuştu sanki. Kayıktakilerin her biri olduğu yere serilmişti. İşte böyle, ilerde ne olacağını bilmeksizin beklerlerken kayık birden sarsıldı; Kirisk, babasının korkuyla;

Mılgun! Mılgun! ne yapıyorsun? Dur diye haykırdığını işitti.

Kirisk başını kaldırıp bakınca donakaldı: Kayığın kenarından denize sarkan Mılgun tasa doldurduğu deniz suyunu içiyordu.

Babası atıldı, tası Mılgun'un elinden kapmaya çalıştı.

— Dur! Yapma!

Mılgun vurmak istercesine elini kaldırdı.

— Yaklaşma, Sakallı! Öldürürüm sonra!

Kimsenin ağzına bile almayı düşünmediği kekremsi-tuzlu suyu titreyen elleriyle yukarı kaldırıyor; giysisinin yenlerini, göğsünü ıslatarak, içinden gelmeye gelmeye zorla içiyordu. O sırada suratında yabanıl bir hayvanın yırtıcılığı vardı.

Sonra tası kayığın dibine fırlattı; böğürtüler, hırıltılar çıkararak sırtüstü yuvarlandı. Onun böyle debelenmesi insanın içini parçalıyordu, ama yapılacak bir şey yoktu... Kirisk korkudan köşesine iyice sindi. Susuzluğunu, karnındaki keskin sızıyı şimdi daha çok duyuyordu. Elinden bir şey gelmeyen Emrayin ise yeniden küreklerin başına geçti, sandalı bilinmeyen bir yöne doğru yavaş yavaş götürdü.

Mılgun arada bir dinginleşiyor, sonra yeniden çırpınıp titreyerek hırıldamaya başlıyordu. Neden sonra başını kaldırdı, giysisinin göğsünü paralaya-

rak haykırdı:

— Dayanamıyorum! İçim yanıyor!

Emrayin durdu.

— Söyle, ne yapabiliriz, Mılgun? Şurada biraz su kaldı, vereyim mi sana?

— Hayır, istemem. «Geceye değin dişimi sıkayım da Orhan Dede'nin yaptığını yapayım» dedim ama dayanamayacağım. Kararımı verdim, düşündüğümü gerçekleştirmezsem abuk-sabuk şeyler yapacağım biliyorum. Hayır, içmeyeceğim suyu! Gidiyorum, sonum geldi artık. Bedenimde biraz güç kalmışken yapmalıyım bunu.

Issız denizin ortasında, uçsuz-bucaksız sisler arasında kendini ölüme adayan bir adamın sızlanmalarını dinlemek ürkütücü, zor katlanılır birşeydi. Emrayin amcasının oğlunu, can yoldaşını biraz olsun yatıştırmak istediyse de çaresiz kaldı. Mılgun onu dinlemeye hiç niyetli değildi, acılarını bir an önce dindirmeye kararlı görünüyordu. Deliler gibi homurdanıyordu bir yandan da:

— Artık çok geç. Bana bir şey söyleme. Kendim yapacağım, kendim... Baba-oğul başınızın çaresine bakarsınız siz de. İşlerin bu duruma dönüşmesinden dolayı bağışlayın beni. Böylesi daha iyi. Baba-oğul kalırsınız. Biraz suyunuz var. Ölüm benim için işte şurada...

Böyle diyerek kayığın kenarına tutuna tutuna belini doğrulttu, kalktı. Ayakta sendeliyordu. Emrayin'den yana somurtkan bir bakış fırlattıktan sonra güçlükle şunları söyledi:

— Bak, Sakallı, sakın engel olayım deme! Böylesi daha iyi! Yoluma durmayasın sakın! Hadi, hoşça kalın. Şimdi bitecek işim... Benden sonra durmayın buralarda... Hızlı çekeceksin kürekleri. Beni

tutmaya kalkarsanız kayığı batırırım. Şimdi çek, Sakallı, daha hızlı çek! Batırırım diyorum size!

Mılgun'un korkutmalarına, yalvarmalarına boyun eğmekten başka yol yoktu. Sandal sessiz suları, sessiz dumanı yararak hızla ileri atıldı. Kirisk ağlamaya başlamıştı.

— Mılgun Amca, yapma! Ne olur, yapma, Mılgun Amca!

Tam o sırada da Mılgun denize atladı. Sandal şiddetli bir yalpalamadan sonra yeniden düzeldi.

Buz gibi suda debelenen Mılgun;

— Gidin! Uzaklaşın buralardan! diye bağırıyordu.

Sis çabucak yuttu onu. Her şey yeniden sessizliğe gömüldü, biraz sonra da suda boğulan bir insanın son çığlığı yükseldi. Emrayin daha fazla dayanamayacaktı.

— Mılgun! Mılgun! diye haykırarak kayığı geriye döndürdü.

Hemen yetiştilerse de Mılgun yoktu denizde. Sanki hiçbir şey olmamış gibi suyun üstü boş ve durgundu; Mılgun'un nereye düştüğü bile belli olmuyordu.

Günün kalan bölümünde o yerlerden ayrılmaksızın döndüler durdular. Üzüntüleri öylesine büyüktü ki, her ikisi de ağlıyorlardı. Kirisk babasının ağladığını o güne değin ilk kez görüyordu. Sakalına akan gözyaşlarını silen Emrayin, hıçkırıklar arasından;

— İşte, yalnız başımıza kaldık. Ah, Mılgun, benim sadık dostum Mılgun, niye yaptın bunu? diye mırıldanıyordu.

Gün sona eriyordu, ya da öyle birşeydi. Eğer güneş denen bir nesne varsa, eğer bu güneş de-

nizlerin, sislerin üzerinden aşıp gidiyorsa batacağı yere yavaş yavaş ilerliyor olmalıydı. Denizin orta yerinde, gitgide kararan koyu bir sis örtüsü altında ise, kayıplara karışan bir sandalda baba-oğul iki kişi yalnız başlarına dolanıp durmaktaydılar.

Akşamın yaklaştığını anlaması üzerine Emrayin su içmeleri gerektiğine karar verdi. Kirisk de o anı dört gözle beklemekteydi. Fakat susuzluğunu, açlığını belli edecek en ufak bir sızıltı vermemişti. Mılgun'un ölümü çocukcağızın susuzluğunu uzun bir zaman unutturduysa da, şimdi, sanki bunun acısını çıkartırcasına, çoğalan bir şiddetle susuzluk içini kavurmaktaydı.

Emrayin kokan suyun bir damlasını bile dökmekten korkarak önce oğlunun payını verdi. Kirisk'in tası babasının elinden kapmasıyla tepesine dikmesi bir oldu. Emrayin sonra kendi payını aldı. Kalan su ancak fıçının dibini örtmekteydi. Fıçının, babasının elinde duruşundan Kirisk de anlamıştı bunu. Sonucun böyle olacağını önceden bilmekle birlikte Emrayin'in yüzü sapsarı kesildi. Elindeki suyu içmeksizin bir süre bekledi. O anda beyninde çakan düşüncenin korkunçluğu karşısında susuzluğunu söndürme isteği hiç kalırdı.

— Al, tut şunu! dedi, tası oğluna vererek.

Yapmamalıydı bunu. Çocuğun, tası elinde tutarken suyu içmemesi bir çeşit işkence olacaktı.

Bir eli boşta kalınca onunla fıçının mantarını deliğe sıkıca soktu, kaldırıp eski yerine koydu.

— İç, dedi oğluna acıyarak.

— Sen ne yapacaksın?

— Ben sonra içerim. Hadi, içmene bak, beni düşünme.

Kirisk kokuşmuş suyu bir dikişte bitirdi. Susuzluğu geçmemekle birlikte içindeki yangın az da olsa dinmişti.

— Ee, nasılsın şimdi?

— Biraz daha iyiyim.

— Sakın korkuya kapılma, oğlum. İnsan bir damla bile içmeden birkaç gün yaşayabilir. İlerde başına ne gelirse gelsin, hiç korkmayacaksın...

Kirisk:

— Sen onun için mi içmedin? diyerek babasının konuşmasını kesti.

Emrayin böyle beklenmedik bir soruyla karşılayacağını bilmediği için biraz afalladıysa da;

— Evet, demekle kurtuldu şaşkınlıktan.

— Peki, yemeden ne kadar yaşar insan? Biz çoktandır yemiyoruz...

— Su olsun da ötesi kolay... Hadi, kafanı bunlarla yorma. Buradan uzaklaşalım biraz. Seninle konuşacaklarım var.

Kürekler gıcırdamaya başladı; sanki bulundukları yerde konuşamazlarmış gibi, sisler arasında yavaş yavaş ilerlediler. Emrayin'in amacı kendini toparlamak; yapacağı konuşmaya, içine ürpertiler salan düşüncelere biraz olsun alışmaktı. Kendisinin kürek çektiği yetmiyormuş gibi, öbür çiftin başına da Kirisk'i oturtmuştu. Oysa ne bunun, ne de yer değiştirmenin hiçbir gereği yoktu. Bir küreğe ancak gücü yeten çocuk iki küreği birden çeviremiyordu. Çünkü hayli güçten düşmüştü. Emrayin kendisi de her saat gücünü yitirmiyor muydu? Öyleyse çabuk davranmalı, akıp giden zamana karşı elini tez tutmalıydı. Yapacağı iş pek gecikmeye gelmezdi.

Kürekleri gelişi güzel kaldırıp indiren Kirisk ko-

nuşmuyor, hep önüne bakıyordu. Emrayin'i üzen, oğlunun bu işi kıvıramayışı değildi. Arkadan, çocuğun kamburlaşmış sırtına, henüz tam olarak gelişmemiş, çelimsiz gövdesine baktıkça yüreği kan ağlıyordu. Bütün üzüntülerine, başka bir çıkış yolu olmayışına karşın gene de başlayamıyordu konuşmasına.

Sisin derinliklerine karanlık çökmüş, görüş iyice azalmıştı. Kara kara düşünen Emrayin'in zamanı ise daraldıkça daralıyordu. Yapısının dayanıklı oluşu, kendini durmadan zorlayışı; gücünü yiyip tüketen açlığa, susuzluğa karşı koyamıyacaktı artık. Elden-ayaktan kesilmeden oğlunu alıştırmalı, düşündüklerini yapmalıydı.

Orhan Dede ile Mılgun'un yaptıkları gibi, kayığı bırakmakta kararlıydı. Oğlunun hayatını kurtarmasa bile, fıçının dibinde kalan suyun yettiğince, yaşamasını uzatabilirdi. O gece ya da ertesi gün sisin dağılıp dağılmayacağını bilemezdi; hele, sis er ya da geç dağılsa bile, denizin ortasında yapayalnız kalan çocuğun sonunda kurtulup kurtulmayacağını hiç söyleyemezdi. O değil, kimse bilemezdi sonunun ne olacağını. Gerçekleşmesi güç, hattâ mantık dışı olmakla birlikte Emrayin'in kendini inandırmaya çalıştığı tek umut; havanın açılmasından sonra beyaz insanların bindiği koca kayığın çocuğu bulmasıydı. İşittiğine göre beyaz insanlar okyanusun bir ucundan öbür ucuna giderlerken Nivihler'in bulundukları yerlerden, sahilden hayli uzak geçerlermiş. Kendisi onlarla hiç karşılaşmamıştı ama dünyada her şeyi bilen tüccarlar anlatmışlardı. Hattâ beyazların dağ büyüklüğündeki kayıklarına bindiklerini söylerlerdi. Havanın açılması, yollarına bir geminin çıkması, beyaz insanların koskoca okyanusta kütükten oyma ufacık bir sandalı görmeleri gibi mucizelerin gerçek-

leşmesi zayıf, akıl dışı, hemen hemen olmayacak bir umut, fakat gene de bir umuttu.

Sandaldan ayrılmadan önce işte bunları anlatmak istiyordu Emrayin oğluna. Onu, son nefesini verene değin kayıkta kalması için kandırmalı, aklı başında olduğu sürece kayığı bırakmamasını sıkı sıkıya öğütlemeliydi. Suyu bittikten sonra ölecekse bile kayıkta ölmesi daha iyiydi. Orhan Dede'si, Mılgun Amca'sı, (sonradan yapacağı üzere) kendisi gibi denize atlamaya çalışmamalıydı. Başka çıkış yoktu bunun. Acımasız yazgısı neyse ona katlanmalı, boyun eğmeliydi. Bununla birlikte on bir yaşındaki bir çocuğun göz gözü görmez sisin arasında, uçsuz bucaksız denizde açlıkla, susuzlukla karşı karşıya, yapayalnız kalacağını düşündükçe Emrayin'in yüreğini bir ürküntü kaplıyordu. Nasıl razı olurdu böyle bir şeye? Oğlunu tek başına bırakmaktansa onunla birlikte ölmek düşüncesi de çıkmıyordu aklından...

Çok geçmeden hava iyice karardı, puslu bir gecenin bütün koyuluğu çöktü üzerlerine. Gündüzleyin sisler içinde kürek çekmek anlamsızsa, geceleyin aynı şeyi yapmak deli saçmasıydı. O yüzden kayığı kendi durumuna bıraktılar. Havanın değişeceği konusunda tek belirti yoktu. Deniz esintisiz uzanıyordu.

Baba ile oğul geceyi geçirmek üzere sandalın dibine yattılar, birbirlerine iyice sokuldular. Açlığın, susuzluğun verdiği acıdan kıvranarak başlarına gelecekleri düşünüyorlar; gözlerini kırpmıyorlardı.

Kirisk babasının son birkaç günde bir deri-bir kemik kaldığını, gövdesinin büzülüp ufaldığını yakından hissetti. Değişmeyen tek şey çalı sertliğindeki sakalıydı. Babasının koynuna sokulmuş yatarken, ona karşı duyduğu acımayla için için ağlıyor,

eskiden bilmediği bir oğulluk yakınlığını tâ derinden hissediyordu. Sözlerle anlatamayacağı, fakat yürek vuruşlarında, damarlarında, öz benliğinde saklı bir bağlılıktı bu. Eskiden babasına benzemekle övünür, babası gibi yapmaya, onun gibi davranmaya özenirdi. Ama şimdi babasının, kendisi olduğunu; onun bir başlangıç, kendisinin de onun uzantısı bulunduğunu anlıyordu. İşte o yüzden kendisiymiş gibi yanıyor, acıyordu babasına. Mavi yarasanın su getirmesi için yalvarırken duasına babasını da kattı:

Mavi yarasa, su ver bize!
Mavi yarasa, su ver bize!

Oysa Emrayin, gittikçe artarak dayanılmaz bir durum alan susuzluk acıları içinde kıvranırken artık düşünmüyordu suyu. İçinin cayır cayır yanması, göğüs boşluğunun kuruyup daralarak demir bir mengene ile sıkışması, başının uğuldaması ona Mılgun'un son dakikalarda çektiği azapları çok iyi anlatmaktaydı. Ama aldırmıyordu o bunlara. Kana kana su içmeyi aklından bile geçirmiyordu. Eğer yanında oğlu olmasaydı, bu son karanlık gecede koltuğunun altına sığınan yavrusunu bırakmaya kendini zorlayabilseydi, bitmez-tükenmez azaplarını bıçak gibi keser atardı. Hiçbir kurtuluş umudu olmasa bile, tüm olanaklarını kullanarak esirgediği, elinden geldiğince yaşamasını uzatmaya çalıştığı oğlu uğruna terketmeliydi kayığı. Bütün çabası, bütün umudu, yapması gerekecek son davranış buydu onun için. Öte yandan, gene oğlunun yüzünden, onu kara yazgının eline bırakmak istememesinden dolayı karar veremiyordu buna. Gelgelelim işi savsaklamak, sürüncemede bırakmak da sakıncalıydı. Çünkü ken-

dini çekip çevirmesine yarayacak gücün son damlaları erimekteydi...

Yaşama süresi doluyordu babanın...

Nasıl, hangi sözlerle anlatmalıydı bunu oğluna? Onu, onun için bırakacağını nasıl söylemeliydi?

Yaşama süresi doluyordu babanın...

— Baba! diye seslendi Kirisk babasının düşüncelerini okumuşcasına.

Sonra, mavi yarasasına yalvararak ona iyice sokuldu.

Mavi yarasa, su ver bize!
Mavi yarasa, su ver bize!

Emrayin dişini sıktıysa da kederden inlemesini durduramadı, ama oğluna gene bir şey söylemeyi göze alamadı. Oğluyla içinden içinden uğurlaşıyor, uğurlaşması uzadıkça son adımı atması daha zorlaşıyordu. O gece, bundan önceki tüm yaşantısının, geçirdiği son gecenin hazırlayıcısı olduğunu anlamıştı. Demek, doğması, ölmesi son gücüyle oğlunda kendini sürdürmesi içindi. Oğluyla sessizce uğurlaşırken işte bunları düşünüyordu. Yeryüzünde var oluşunun, son nefesine değin kendini oğlunda sürdürmek olduğunu anlaması o gecenin tek kazancıydı. Bunu daha önce hiç düşünmediyse, nedeni, ortada böyle bir sebep bulunmamasıydı.

Fakat ansıyordu da, bu gibi düşüncelerin zihninde bir şimşek hızıyla çakıp geçtiği olaylar yaşamıştı eskiden de. Bir keresinde rahmetli Mılgun ve öteki oymak arkadaşlarıyla ormanda büyük bir ağacı keserlerken olanları şimdi daha iyi anlıyordu. Ağaç devrilmeye başlamıştı. Terslik bu ya, Emrayin koca ağacın, çevresinde her şeyi kırıp dökerek dev-

rildiği yönde bulunmaktaydı. Arkadaşları durumun korkunçluğunu görmüşlerdi.

— Kaç, Emrayin, kaç! Ağaç geliyor! diye haykırdılar.

Emrayin davrandı ama geç kalmıştı. Dev ağaç tepesinde koca bir gökyüzü boşluğu bıraktıktan sonra çatırtılar-gümbürtüler arasında, olanca ağırlığıyla yan yatarak yavaş yavaş onun üzerine inmekteydi. Bir an için aklından geçen şunlar oldu : Oğlu Kirisk — henüz küçüktü ve tek çocuğuydu, Psulk daha doğmamıştı — ölümünden sonra kendi yerini alacaktı. O sayılı saniyelerde, kaçınılmaz ölümün eşiğinde Emrayin'in düşündüğü işte bundan başka bir şey değildi. Ağaç korkunç bir gürültüyle az ötesine düşmüş; yapraklardan, tozdan oluşan bir dalga yüzüne çarpmıştı. Herkes rahat bir soluk aldı. Emrayin kurtulmuş, sağ kalmıştı.

Şimdi bu olayı ansıyınca, onu kendisi yapan şeyin oğlunun dünyaya gelişi olduğunu; yaşamında babalık duygularından daha yüce, daha güçlü hiçbir şey tatmadığını anladı. İşte o yüzden çocuklarına özellikle oğluna şükran borçluydu. Kirisk'e şimdi bunları anlatmak istedi ama zaten kötü bir durumda olan çocuğun keyfini kaçırmaktan vazgeçti.

Yaşama süresi doluyordu babanın...

Mavi yarasa, su ver bize!
Mavi yarasa, su ver bize!

Ayrılmakta güçlük çektiği birkaç anısı daha vardı. Zamanı iyice daralmakla birlikte bunları düşünmeden gidemezdi. Kayığı terketmek vakti geldiğini hiç aklından çıkarmaksızın bu anılarıyla da uğurlaşmalıydı...

İlk günden sevmişti karısını. Şaşılacak birşey ama onun denizde düşündüklerinin tıpkısını karısı da evde düşünürdü. Her zaman böyle olmuştu. Birbirlerinden uzaktayken karşılıklı ne düşündüklerini bilirlerdi. Uzaktan birbirlerini anlama yetisi kimsenin bilmediği, yalnız onların arasında bulunan, birbirlerine yakın olma mutluluğuydu.

Daha Kirisk doğmamıştı. Karısında ilk gebelik belirtilerinin başladığı, fakat durumun kesinlik kazanmadığı günlerden bir gün eve döndüğünde karısına şöyle demişti:

— E, söyle bakalım, oğlumuz mu oluyor?

Kadın birden irkilmiş, sonra gözleri sevinçten parlamıştı.

— Yavaş, cinler duyar sonra! Peki, sen nerden biliyorsun?

— Bugün düşünüyordun... Çok da istiyordun.

— Ya sen?

— Senin ne düşündüğünü bildiğimi biliyorsun. Ben de aynı şeyi düşünüyordum.

— Senin bunu düşünüp istediğini bildiğim için ben de aynı şeyleri düşündüm.

İstedikleri gibi de oldu, önsezileri gerçekleşti. Kirisk daha doğmamışken erkek olacağı kesin gibiydi. O gün gittikçe yaklaşıyordu. Karısı, Emrayin'in eski, yama üstüne yama vurulmuş deri pantolonunu giymeye başlamıştı. Açıklamasına göre, kocası balığa çıktığı zamanlar evde erkek ruhu eksik olmasın, dünyaya gelecek oğlu tam gelişsin diye yaparmış bunu. Kendi pantolonunu giydiği zamanlar en güzel, en alımlı kadın ovdu. En güzel, en alımlı!

Onları anne-baba yapacak varlığın kim olacağını düşündükleri o günler en coşkulu, en mutlu, en güzel günlermiş.

O varlık Kirisk'miş...

Kirisk'ten ve onunla ilgili her şeyden ayrılması gerekiyordu şimdi.

Kirisk daha küçükken birgün annesini kızdırmış, annesi de ona, o olmadığı zamanlar daha rahat yaşadığını söylemişti.

Çok alınmıştı çocuk buna.

Babası eve döner dönmez;

— Ben bu eve nerden geldim? diye sormuştu.

Gel de gülme! Karı-koca bakışarak gözleriyle gülmüşlerdi. Emrayin'in, oğluna ne karşılık vereceğini bilemediği için apışıp kalması karısına hazların en büyüğünü tattırmış olmalıydı.

Şimdi olsa oğluna, dünyada yokken kendi içinde yaşadığını; kendi kanından, belinden annesinin karnına aktığını; o dünyaya geldikten ve kendisi yok olduktan sonra kendinin onun benliğinde süreceğini, onun çocuklarının çocuklarında varlığını sürdüreceğini söylerdi.

Ona işte böyle derdi; ölmeden önce bunları söyleyebildiği için de mutlu olurdu; oysa sonu geliyordu artık, soyu tükenmek üzereydi. Oğlunun topu topu bir gün, en çok iki gün daha yaşayacağı apaçık ortadaydı. Bütün mutsuzluğu, felâketin büyüğü işte bundaydı. Yoksa oğlu uğruna kayığı seve seve terkederdi.

Kirisk'e iletmek istediği başka bir şey de, kalan zamanında Orhan Dede'siyle Mılgun Amca'sı hakkında şükran duyguları beslemesiydi. Onlar yoktu artık, onları birileri iyilikle anmış-anmamış, farketmezdi, fakat insanın kendisi için böyle davranması gerekirdi. Ölümden önceki birkaç saniyede bile böyle yapılmalıydı. İnsan başkalarını düşünerek ölmeliydi.

Ama sonra, oğlunun bunları kendi kendine anlayabileceğine karar verdi...

*

Kirisk gözlerini açtığında geçen gecelerden daha rahat uyuduğunu anlayarak şaşırdı. Üstünde babasının deri ceketi örtülüydü. Başını kaldırıp baktı: Babası yoktu sandalda. Hemen fırladı yerinden, sandalın içini kolaçan etti, babasını bulamayınca sislerin kapladığı sessiz deniz çölünde çın çın yankılanan bir çığlık koyverdi. Ondan sonra acı ile, umutsuzlukla dolu öksüz çığlıklarının ardı arkası kesilmedi. Kendinden geçercesine, hıçkırıklardan boğulurcasına ağlıyordu. Sonra dövünerek, soluğu kesilerek kayığın ortasına düştü. Ondan ayrılan büyüklerine karşı sevgi, elem, ağıt borcuydu bütün bu çırpınışları...

Yerinden kıpırdamaksızın, gözlerini açmaksızın kayığın dibinde yatmaktaydı. Zaten ne gidilecek bir yer, ne de bakılacak birşey vardı çevresinde. Dört bir yanını saran sis koyu koyu bozarmakta, belli belirsiz kımıldanan deniz, sandalı sallayarak olduğu yerde döndürmekteydi.

Kirisk uyuyakaldığı için kendini suçluyor, üzüntüden durmadan ağlıyordu. Uyumamış olsa babasını bırakmaz; elleriyle dişleriyle sımsıkı tutunarak kayıktan gitmesini engellerdi. Bu korkunç, bu kahredici boşlukta yalnız başına kalmaktansa açlıktan, susuzluktan can çekişe çekişe ölmek daha iyiydi. Geceleyin sandalın sert bir itilişle sarsılıp oynadığını hissettiği zaman uyanmadığı, ayağa fırlayıp bağırmadığı için kendini kahrediyor, gözyaşları arasında

kendine sövgüler yağdırıyordu. Babasının denize atlamasını önleyemez miydi? Daha olmadı, onunla birlikte bu karanlık uçuruma o da atlayamaz mıydı?

Sonra ağlaması, hıçkırıkları azaldı, yavaş yavaş uykuya daldı. Biraz geçince de, sanki başka elemler karşısında gerileyen susuzluk duyusu bunun acısını çıkarırcasına abandı çocuğun üzerine. Zavallıcık uykusunda bile susuzluktan kıvrandığını, acı çektiğini hissediyordu. Susuzluk gene baskın çıkmış; küçük gövdesini kasıp kavurmaya başlamıştı. O zaman uykulu uykulu fıçıya doğru süründü. Şaşılacak şey! Kolay açılsın diye fıçının tıpası gevşetilmiş, tas da yanına konmuştu. Kirisk tasa su doldurdu, başka birşey düşünmeksizin kana kana içti. Bu sırada, birbirine yapışmış olan dudakları açılmış, kuruyan boğazının kasılması durmuştu. Tası bir kez daha doldurup içmek istediyse de güçlükle durdurabildi kendini. Çünkü fıçıda ancak iki içimlik daha su kalmıştı.

Sonra babasının kendine bir şey söylemeden gitmesine akıl erdirmeye çalıştı. Neden öyle yapmıştı? Yalnızlıktan, korkudan eli-kolu bağlı beklemek, ya da denize atlamak için kendini zorlamaktansa birlikte sulara gömülmek daha iyi değil miydi? Gene de gücünü toplar toplamaz yapacaktı bunu...

Belki öğleydi, belki öğle sonrası. Sisin aydınlanış durumuna göre Kirisk bu kanıya varmıştı. Demek, güneş tam tepede bir yerde parlıyor olmalıydı. Bununla birlikte güneş ışınları denizin üstünde donup kalan Ulu Sis'i delemiyordu. Sis biraz aralanmış, kuru odun dumanı gibi bozarmıştı. Gene de yirmi beş-otuz kulaç ötesini görmek olanaksızdı. Görülen yerlerde ise kıpırdanan koyu denizden başka-

sı seçilemiyordu.

Ne kürekleri çekip çevirecek gücü vardı, ne de kayığı götüreceği bir yer... Babasının, Mılgun Amca'sının sudan çıkarıp düzgünce yerleştirdikleri küreklere üzgün üzgün baktı. Sisler arasında kendi kendine sürüklenen sandal bilinmeyen bir yöne doğru yol almaktaydı. Çevresini aynı sessizlik, insanın tüylerini ürperten, iliklerini donduran aynı korku sarmıştı.

Akşama doğru yeniden büyük bir susuzluk duydu. Açlıktan, dermansızlıktan başı fır fır dönmeye başlamıştı. Canı ne kıpırdamak, ne de çevresine bakınmak istiyordu. Zaten niçin başını çevirecek, neye bakacaktı? Öylesine zayıflamıştı ki, fıçıya uzanmaya bile üşeniyordu. Dizlerinin üstünde sürüne sürüne ilerledi, fıçının yanına varınca durup dinlendi. Bir süre sonra kımıldayacak gücü kalmayacağına inanıyordu. Elini yüzüne yaklaştırıp bakınca korku ile irkildi: Eli kurutulmuş bir tarla sıçanının derisi gibi büzülmüş, incelmiş, ufalmıştı.

Bu sefer suyu gerekenden fazla içti. Şimdi fıçının dibinde ancak bir içimlik kalmıştı. Yakında onu da bulamayacaktı. Ama onun hiçbir şeye aldırdığı yoktu. Hep içmek, doya doya içmek istiyordu. Mığdesindeki açlık duyusu kütleşmiş; onun yerini ağır, burgu gibi delen, kesintisiz bir sızı almıştı.

Birkaç kez bayılıp bayılıp gitti, sonra yeniden kendine geldi. Canlanan akıntıların sürüklediği sandal dumanlar arasında kendi kendine yol alıyordu.

Öyle bir an geldi ki, denize atlamayı iyice kafasına koydu. Kalkıp diz üstü doğruldu, kayığın kenarından aşağı sarktı. Başı, kolları boşlukta sallandığı halde gövdesini kayığın dışına çekecek kuvveti bulamadı. Zamanla daha da güçsüzleşecek, belki

fıçıdaki son suyu içmeye bile dermanı kalmayacaktı.

Kayığın dibinde yattığı yerde ağlıyor, kurtarıcı yarasasına sesleniyordu :

Mavi yarasa, su ver bana..

Fakat gelmek bilmiyordu mavi yarasa, susuzluğu arttıkça artıyordu. Derede çırılçıplak yüzdüğü yaz günlerini yeniden ansıdı.

O zaman yedi yaşlarında ya vardı, ya yoktu. Sıcak mı sıcak bir yaz günü ormana çilek toplamaya gitmişler, sonra yıkanmak için dereye inmişlerdi. Annesi ile teyzesi de vardı yanında ama ondan hiç utanmıyorlardı. İkisi de çırılçıplak soyunmuşlar, memelerini elleriyle kapatıp esmer kalçaları güneşden parlayarak korka korka suya girmişlerdi. Derede çırpınışları, bağırmaları-çığırmaları görülmeye değerdi. Kirisk derenin kıyısından koşup da o hızla kendini suya attıkça bundan çok hoşlanıyorlar, gülmekten katılıyorlardı. Özellikle de annesi... Bir ara, «Şuna bak hele! Nasıl da babasına benziyor!» demişti. Kız kardeşiyle aralarında fısıldaşarak birkaç yaramaz laf ettikten sonra basmışlardı kahkahayı. Derenin suyu aktıkça akıyor, bitmek bilmiyordu. İstediğin kadar iç, istediğin kadar yıkan...

Mavi yarasa, su ver bana..

Aynı derenin kenarında hissediyordu kendini şimdi. Sıcak bir yaz günü soyunmuş, yıkanıyordu. Kıyıdan koşup kendini suya atıyor, fakat, ne tuhaf, hiçbir serinlik duymuyordu. Sanki içinde yıkandığı su değil, ele gelmeyen, özdeksiz, sis gibi birşeydi.

Gene de üşüyordu bu dokunulmaz sisin içinde. Annesi gülmüyor, ağlıyordu. Yanındaki birine; «Bak, bak, babasına da nasıl benziyor!» diyordu gözlerinden sicim gibi yaşlar inerek... Annesinin gözyaşları tuzlu, durmadan yüzüne akıyordu...

*

Geceleyin dalgaların sandala çarpıp ırgalamasından açtı gözlerini. Açar açmaz da bir çığlık attı! Tepesinde yıldızları görmüştü. Günlerdir ilk kez yıldızlar! Denizin üstünden geçen bulutların aralıklarından ona bakıp bakıp ışıldıyorlardı. Sık sık bulutlara dalan aydede bile görünmüştü birkaç kez.

Çocuğun aklı başından oynayacak gibiydi. Demek, yıldızlar, aydede, rüzgâr, dalgalar... hepsi hepsi vardı. Bu, yaşam, devinim demekti. Gerçi sisler küme küme duruyordu, sandal ku kümelerin arasına girince her şey bozbulanık bir karanlığa gömülüyordu, ama fazla sürmüyordu bu. Demek, Ulu Sis bağlarını koparmış, rüzgârla, dalgalarla sürüklenerek yer değiştirmeye başlamıştı.

Kirisk yaş dolu gözlerini yıldızlara çevirmişti. Küreklere sarılacak gücü olmadığı, yıldızlara bakarak yol bulmaktan anlamadığı, nereye gideceğini, ilerde onu nelerin beklediğini bilmediği halde dalgaların kımıldanıp hışırdamasından, rüzgârın canlanmasından, sandalın dalgalarda oynamasından son derece kıvançlıydı.

Yeryüzü aydınlandığı, deniz harekete geçtiği için hem sevincinden, hem de üzüntüden ağlıyordu. Kayıkta biraz yiyecek vardı, içecek suyu olsa yaşamı daha çok sevebilirdi. Fakat bir daha belini doğ-

rultamayacağını, saatlerinin sayılı olduğunu, çok geçmeden susuzluktan öleceğini anlıyordu.

Kayığın yüzmesi hızlanıyordu durmadan. Akıntıya kapılmış, küreksiz, dümensiz kayıp gidiyordu. Enginlerde ufuk belli belirsiz seçilmeye başlamış, gece de olsa görüş uzaklığı artmış, sis kümeleri hayli seyrekleşmişti. Bu seyrek rastlanan sis kümeleri eskisi gibi yoğun, bunaltıcı değildi artık. Sis yığınları arasından sessizce gelip geçen, şaşırtıcı görüntüler çıkıyordu arada bir rüzgâr estikçe. Sisleri yarıp dağıtan, sonra kendiliklerinden yitiveren varlıklardı bunlar.

Aydede bulutların arasından göründükçe denizin yüzü birden kırış kırış aydınlanıyor, sonra sönüyor, sonra yeniden aydınlanıyordu. Kirisk sessiz sessiz ışıldayan yıldızlara bakarak onlarla konuşmaya başladı: «Aranızdan hanginiz bizim koruyucu yıldızımızsınız? Orhan Dede'yi, Mılgun Amca'yı, Babam Emrayin'i hanginiz koruyorsunuz? Hani nerde benim koruyucum? Son günlerde ne biz sizi görebildik, ne de sizler bizi... Gördüğünüz gibi yalnızım artık! Nereye gittiğimi bile bilmiyorum. Hepinizi gökyüzünde gördüğüm için bütün korkum geçti. Hanginizin kimin yıldızı olduğunu bir bilsem! Ama bunda sizin suçunuz yok, beklenmedik bir şey oldu işte. Büyük Sis örttüğü için göremediniz bizi. Artık yalnızım, görüyorsunuz... Ötekiler gittiler, üçü de gittiler. Sizleri çok severlerdi; karaya giden yolu göstermeniz için hep sizi gözlediler, çıkmanızı beklediler. Orhan Dede yıldızların insanları aldatmadığını söylerdi, böyle öğretmişti bana... Ama ne yapalım, olan oldu, siz bunda suçlu değilsiniz. Çok geçmeden ben de öleceğim. Suyum tükendi, gücüm kalmadı, nereye gideceğimi bilmiyorum... Şurada azı-

cık bir suyum var, daha fazla bekleyecek gücüm kalmadığından onu da hemen içeceğim. Balık çirozlarının konulduğu, fok derisinden bir torba vardı, bugün onun birazını yedim. Fakat daha fazla yiyemeyeceğim; içim dışıma çıkıyor, kusacak gibi oluyorum... Son kalan suyumu içeceğim biraz sonra. Artık bir daha görüşemezsek size şunu söyleyeyim ki, Orhan Dede, Mılgun Amca, Babam Emrayin sizi çok severlerdi. Sabaha çıkarsam sizinle o zaman uğurlaşırız...»

Az sonra sandal büyük bir duman yığınına daha girdi. Her şey yeniden silindi, gitti. Ama rüzgârın, dalgaların sürüklediği sandal durmaksızın yol alıyordu. Hiçbir şeye aldırmayan Kirisk fıçının dibinde kalan kokuşmuş, son tas suyu da içerek; Orhan Dede'nin genellikle oturduğu yere, kayığın kıçına, fıçının yanına uzandı. Ölüme hazırlanıyordu artık, sisten hiç korkusu kalmamıştı. Üzüldüğü tek şey, yıldızları görememesi, onlarla uğurlaşma fırsatının kalmayacağıydı. Durumu gitgide ağırlaşıyordu...

Yarı uykuda, yarı baygın bir durumda ne kadar yattığını bilemiyordu. Belki gece yarısı olmuştu, belki de gece sona eriyordu. Rüzgârın önünde uçuşan bulutlar gibi denizin yüzüne ince bir sis yayılmıştı.

Kimisinin talihi kapanır, kimisinin de açılır. Çocuğun bir ses duyup duymadığı belli değildi. Ama duymuştu, tepesinde birtakım kanat vuruşları işitmiş, kayığın yakınından geçen birşeyin hızla uçup gittiğini görmüştü. Kirisk silkindi birden, gözlerini açtı; kocaman kanatlarıyla ıslıklar çıkaran, iri, güçlü bir kuştu bu.

— Aguguk! Aguguk! diye öttü kuş.

Kirisk kutup başkuşunun uçuş yönüne dikkat etti, rüzgârın esiş yönünü dinledi. Rüzgâr soldan en-

sesine doğru esiyordu. Geriden, sol kulağının arkasından...

Kuşun ardından;

— Aguguk! Aguguk! diye seslendikten sonra Orhan Dede'nin yerini aldı, baykuşun uçtuğu yöne doğru çevirdi sandalı.

Bütün dikkatini, bedeninde kalan tüm gücünü toplamış; iki eliyle birden dümene sarılırken, kuşun uçtuğu, rüzgârın estiği yönü unutmamaya çalışıyordu.

Kutup baykuşunun nereden nereye gittiği belli değildi. Karadan adaya mı, adadan karaya mı? Orhan Dede'nin söyledikleri Kirisk'in kulaklarında çınlıyordu hâlâ: Geceleri ve sisli havalarda dosdoğru uçan güçlü bir kuştu, en güçlü kuş...

Sandal dalgadan dalgaya sekiyordu. Sürekli esintiden sisler dağılıp seyrelmeye, gökyüzünün kenarları aydınlanmaya başlamıştı. Tam ilerde, göğün koyu mavi göründüğü yerde parlak bir yıldız tek başına ışıl ışıl yanıyordu. Kayığın burnu yıldızın parladığı yere doğruydu. Kirisk hep o yönde gitmesi, oradan hiç ayrılmaması gerektiğini biliyordu. Çünkü baykuş oraya doğru uçmuştu. Gözlerini, tanımadığı bir yıldızdan ayırmıyor, bir yandan da ensesinde duyduğu esintinin yönünü değiştirmemeye çalışıyordu.

«Es, rüzgâr, es, sakın durma! Adını bile bilmiyorum. Orhan Dede'm olsa söylerdi adını. Gitme, kardeş ol benimle. Hep böyle es, yönünü değiştirme. İstesen yönünü değiştirmeden eseceğini biliyorum. Ne olur, yardım et bana, hep yanımda kal. Sonra adını da öğrenirim, seni öyle çağırırım. İstersen Orhan Dede'nin rüzgârı diyeyim sana. İster misin? Sana Orhan Dede'min rüzgârı diyeceğim. Sonra sen

de beni tanırsın...»

Kirisk yol arkadaşı rüzgârla böyle konuşuyor, ona birlikte kalması için dil döküyordu. Tüm benliğini, tüm gücünü rüzgârın esişiyle birleştirmişken, bir yandan da yöneldiği parlak yıldızdan gözlerini alamıyordu. «Seni seviyorum, yol gösterici yıldızım, yükseklerde, çok uzaklarda duruyorsun. En güzel yıldızsın sen! Yalvarırım, gitme, yerinde dur, kesme ışığını! Aguguk sana doğru uçtu, ben de sana geliyorum. Adaya mı, karaya mı uçtu, bilmem ama geliyorum işte. Adaya bile uçsa, ölümüm orada olsun. Gitme, ışığını saç, yıldızım! Adını bilmediğim için kızma bana. Öğrenmeye fırsat bulamadım, babam olsa söylerdi. İstersen babamın adıyla çağırayım, Emrayin'in yıldızı diyeyim sana. Gökte seni görünce selâm vereyim, adını fısıldayayım. Bana yardım et, Emrayin'in yıldızı, vaktinden önce gitme, sönme, birdenbire bulutların arkasına gizlenme...»

Yol gösterici yıldızıyla böyle konuşuyordu. Sonra dalgalarla konuşmaya başladı:

«Dalgalar, kayığımı sürüklediğiniz için iyisiniz, çok iyisiniz. Size Mılgun Amca'mın dalgaları diyeceğim. Aguguk kuşunun uçtuğu yöne gittiğinizi biliyorum. Nereye gitmeniz gerekiyorsa oraya gidersiniz, hiç durmazsınız. Ne olur, bırakmayın beni, yolunuzdan hiç sapmayın! Kendi gücüm olsa kürek çekerdim. Fakat, görüyorsunuz, sizin kuvvetinizden yararlanıyorum. Eğer sağ kalırsam Orhan Dede'nin rüzgârıyla birlikte Emrayin'in yıldızına doğru gittiğinizi hiç unutmayacağım. Herkese, Mılgun Amca'mın dalgalarının denizde herkese iyilik yaptığını söyleyeceğim. Yardım edin bana, gitmeyin, yalnız bırakmayın beni...»

Bütün yıldızlar arasında Emrayin'in yıldızı en uzun parladı, tan vaktine değin mavi gökte tek başına durdu. Şafağa dek pırıl pırıl temiz ışıklarını saçtı, sonra sabahın bozaran havasında yavaş yavaş söndü. Sevimli, beyaz lekesi uzun süre silinmedi gökyüzünden.

Sabah böyle oldu. Sonra güneş yükseldi denizden. Kirisk hem sevindi, hem korktu. Güneşe sevindi, denizin uçsuz-bucaksızlığından korktu. Güneş ışıklarıyla mavi mavi harelenen deniz, koyu bir renkteydi ve göz alabildiğince ıssızdı. Kirisk dümeni elinden bırakmıyor, rüzgârın yönünü şaşırmaksızın hep o yöne çeviriyordu. Çok yoruyordu bu da onu...

Başının döndüğünü, gözlerinin karardığını anladı birden...

Sandal şimdi kendi başına gidiyordu...

*

Çocuk kendine geldiğinde güneş göğün öbür ucuna ağmıştı. Titreyen kollarına dayanıp biraz doğrularak güçlükle oturdu ve başının dönmesi geçinceye değin gözlerini yumdu. Sonra açtı gözlerini, baktı. Sandal dalgalarda sekiyordu. Göz alabildiğince uzanan suların yanıp sönen, titreşen ışıklarıyla dopdolu bir deniz uzanıyordu çepeçevre. Kirisk kayığın ilerisine doğru bakınca dondu kaldı. Gözlerini oğuşturarak bir daha baktı. Evet, oydu. Denizin koyu yeşil tümseğinin ardından Ala Köpek Dağı ona bakıyordu. Ala Köpek koşuyordu ona doğru. Ulu Ala Köpek!

Bozumsu mavi tepelerden oluşan sahil, denizin bitiminde görünmeye başlamıştı. Beyaz kulaklı, ka-

sığı beyaz lekeli Ala Köpek bütün tepelerin üzerinde yükseliyor; eteklerinden eksik olmayan fışırtılı dalgaların beyaz köpükleri yüksek tepeyi halka gibi kuşatıyordu. Kıyı martılarının çığlıkları duyuluyordu arada bir. Kirisk'in sandalını ilk görenler de bu martılar olmuştu. Ala Köpek'in yamacında yakılmış işaret ateşinin son boz dumanları kıvrıla kıvrıla yükseliyordu dağın üstünde.

Deniz kıyısında koşan ala köpek!
Sana dönüyorum tek başıma.
Orhan Dede'm olmadan,
Babam Emrayin olmadan,
Mılgun Amca'm olmadan.
Onlar nerede diye sor ama,
Önce doya doya su ver bana!

Kirisk ömrünün sonuna değin birlikte yaşayacağı şarkısının, adına düzülmüş şarkının ilk sözlerinin bunlar olacağını biliyordu...

*

.... Dalgalar karanlıkda kayalara çarptıkça parçalanıyor, sanki acıdan kıvranıyordu. Denizin dayanılmaz vuruşlarına karşı koyan taş sertliğindeki toprak ise dalgalar dövdükçe inim inim inliyordu.

Yaradılıştan düşman güçlerdi kara ile deniz. Gecelerin geceleri, gündüzlerin gündüzleri doğurduğu zamandan başlayıp, karanın ve denizin var olacağı bütün geceler, bütün gündüzler boyunca boğuşacaklardı...

Bütün geceler bütün gündüzler boyunca...

... Bir gece daha sona eriyordu...

Denizin üstünde Orhan Dede'nin rüzgârı uğulduyor, Mılgun Amca'nın dalgaları yuvarlanıyor, aydınlanan gökyüzünün bir ucunda ise Emrayin'in yıldızı ışıl ışıl parlıyordu...

... Bir gün daha doğuyordu...

Aralık 1976 - Ocak 1977
Baytik Köyü

Cem Yayınevi, yaşayan en büyük Sovyet yazarlarından biri olan Kırgız asıllı Cengiz Aytmatov'un, şimdiye kadar yayınlanmış «Bütün Eserleri»nin dördüncü cildini kıvançla sunar. Bütün eserler Rusçadan tam olarak çevrilmiştir. İlk ciltte «Masaldan Sonra (Beyaz Gemi), Elveda Gülsarı, Toprak Ana», ikinci ciltte «İlk Öğretmenim, Yüz Yüze, Cemile, Selvi Boylum, Deve Gözü, Oğulla Görüşme, Askerin Oğlu», üçüncü ciltte «İlk Turnalar» adlı uzun öykü ve Aytmatov'un Kazak asıllı yakın arkadaşı Kaltay Muhammedcanov'la birlikte yazdığı «Fuji-Yama» adlı oyun, bu dördüncü ciltte «Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek» adlı uzun öykü yer alıyor. Aytmatov bu eserinde daha önce yazdıklarına çok şey katarak, ille de belli bir yer ve insan topluluğunu akla getirmeden, insanlığın yazgısını, çağın gerçeklerini bir efsane, bir sesleniş gibi vermesini bilmiştir.

Cengiz Aytmatov, 1928'de Kırgızistan'da doğmuştur. Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. 1963'de Lenin Ödülünü almıştır. Öykü ve romanları çeşitli dillere çevrilmiş, ona uluslararası ün kazandırmıştır. Aragon, Cemile adlı öykü için «Bence bu, dünyanın en güzel aşk öyküsüdür» demiştir.

CEM YAYINEVİ
Çağaloğlu — İstanbul

Kapak :
Güner Ener